

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Koristen obisk

Prejšnji teden je bila v Sloveniji na štiridnevem obisku skupina gojencev vojaške letalske akademije, ki se urijo za polete na najhitrejših lovskih letalih. Gojenci, ki so doma iz vse Jugoslavije, so v spremstvu starešin in predstavnikov republiškega sekretariata za ljudsko obrambo prekrizali vso našo republiko, si ogledali nekatere naravne in zgodovinske znamenitosti. Predvsem pa so bili pomembni obiski po nekaterih osnovnih in šolah srednjega usmerjenega izobraževanja in srečanja z borci in mladino.

Gojenci letalske vojaške akademije so obiskali tudi bolnišnico Franjo in Sveti Duh, kjer so se spomnili legendarnih junakov predvojnega mladinskega revolucionarnega gibanja Djure Djakovića in Nikole Hećimovića. Posebno doživetje za prihodnje pilote pa je bil vsekakor obisk v centru za obrambno usposabljanje v Poljčah.

Ta obisk je bil koristen za gojence, ki so tako še bolj natančno spoznali delček domovine. Za mlade po šolah je bil obisk koristen za to, ker so lahko iz »prve roke« slišali o vojaških poklicih. Prav gotovo si tudi drugje želijo podobnih obiskov, saj je živa beseda več vredna kot stotine metrov filma ali pa papirja.

B. K.

V pričakovanju...

»Dan O« (dan odmrznitve cen) se neusmiljeno bliža. Vsak se nanj pripravlja po svoje. Tako je zvezni izvršni svet posredoval skupščini Jugoslavije seznam predpisov, ki jih je treba sprejeti še ta mesec in s katerimi naj bi postavili vsaj kolikor toliko normalne razmere za odmrznitev cen in finančno konsolidacijo gospodarstva. Aprila naj bi sprejeli ali spremenili sedem predpisov, ki urejajo področje cen, trga in blagovnih rezerv. Za finančno konsolidacijo in razbremenitev gospodarstva pa naša vlada predlaga kar 16 zakonskih posegov. Med ukrepi za oživiljanje proizvodnje in izvoza naj posebej omenimo zakon o konverziji kratkoročnih posojil Narodne banke Jugoslavije in zakon o obratnih sredstvih. S prvim naj bi gospodarstvu spremenili nekatera kratkoročna posojila v dolgoročna, z drugim predpisom pa bi zagotovili trajnejše in dolgoročne vire obratnih sredstev in preprečili prelihanje kratkoročnih posojil v naložbe.

Gospodarstvu pa naj bi pomagali tudi tako, da bi zmanjšali njegove denarne obveznosti, kar je v pristožnosti republik, pokrajin in občin. Zato naj bi sklenili ustrezen družbeni dogovor, že pred podpisom dogovora pa naj bi v teh družbenopolitičnih skupnostih znova preverili vse prispevke ter davke iz dohodka in osebnih dohodkov, najrazličnejše članarine in druge odtegljaje iz dohodka. Tako naj bi gospodarstvu zmanjšali obveznosti za 70 milijard dinarjev. V ta namen naj bi stopnje prispevkov iz dohodka in osebnih dohodkov selektivno zmanjšali do konca tega meseca za 5 odstotkov, do konca septembra pa še za 5 odstotkov. Poleg tega napovedujejo prožnejše mehanizme carin, uvoznih dajatev in prometnih davkov.

Zvezni izvršni svet pripravlja tudi ustrezne predpise za pokritje negativnih tečajnih razlik. K izboljšanju likvidnosti naj bi pripomoglo tudi selektivno reprogramiranje investicijskih posojil.

Tako se na »dan O« pripravljajo naši najodgovornejši organi. Občani pa delajo po svoje. Tekajo iz trgovine v trgovino, kupujejo sladkor, olje, pralne praške... in si doma ustvarjajo zaloge. S tem umetno delajo nakupovalno mrzlico. Znova se je pokazalo, da je delo z ljudmi preslabo. Toda za široko družbenopolitično akcijo je še čas, ni pa ga obilo. Takšna akcija lahko prepreči hujši požar, ki bi lahko nastal ob odmrznitvi cen. Delati moramo vsi z zavestjo, da so težave sicer precejšnje, še zdaleč pa niso nepremostljive. Seveda pa nas sedanje težave ne smejo preslepiti in nam preprečiti pogleda v prihodnost in premišljanja o njej.

B. K.

Urh ni osamljen

Minula nedelja popoldan. Muhasto aprilsko vreme, toda vrh Urha in z njim grobišče, cerkev in nekdanja mučilnica niso bili osamljeni. Urh, ta 341 metrov visoki hribček nad Dobrunjami je med najbolj pretesljivimi spominskimi kraji iz NOV na Slovenskem. Tu je bila belogardistična postojanka. V meznariji pod cerkvijo je bila vojašnica, v kleti meznarije pa so mučili pripadnike NOV in aktiviste OF. Ob meznariji je ohranjena klet z dvema celicama. Cerkev je spremenjena v muzej, poslopje meznarije pa je zavarovano kot zgodovinski objekt. Na koncu ploščadi za cerkvijo je

mogočen spomenik. V grobnici je pokopanih 123 žrtev belogardističnega nasilja na Urhu in 36 borcev 4. bataljona Cankarjeve brigade. V grobnici so tudi shranjeni posmrtni ostanki narodnega heroja in pesnika Jožeta Moškriča, ki je bil doma iz Dobrunj.

Ceprav je še nekaj dni do slovenskega praznika OF je prav, da že sedaj obiščemo grobišče padlih. Na Urhu je minilo nedeljo že bilo tako, in lepo bi bilo, da ne bi bilo teh samo na Urhu!

Jože Čurin

Štafeta mladosti v Makedoniji

Štafeto mladosti smo prejšnji teden zapustili na Kosovu. Tri dni se je mudila med tamkajšnjimi mladinci. V petek, 6. aprila, so jo najprej pozdravili Djakovčani, potem prebivalci Dečanov, Peči, Istoka in Srbice. Popoldne je bila med Glogovčani, proti večeru pa so nosilci prinesli štafeto palico v Janjevo, kjer je počakala jutro.

Pod Šarplanino stoji prijetna makedonska vasica Vratnica. Tam je bilo v nedeljo dopoldne zelo slovesno. Mladi iz Makedonije so sprejeli štafeto palico od svojih vrstnikov s Kosova, in sicer pred osnovno šolo Simče Nastovski. Mladini so se pridružili občani Vratnice in bližnjih krajev, vsi z navdušenimi pozdravi simbolu mladosti naše Jugoslavije.

Prvi koraki po Makedoniji, kjer bo štafeta ostala šest dni. Najprej do Tetova, kjer so pripravili nič manj veličasten sprejem na Trgu maršala Tita. Štafeti so se pridružile še štiri lokalne štafete in ji ostale zveste spremljevalke na kilometrih po zahodni Makedoniji do Gostivarja. Prenosišče je štafeta v nedeljo zvečer ponudila Struga.

Ponedeljek zjutraj; pot s odvija naprej, naslednji mladi nosilci podajajo roko: proti Ohridu, potem do Bitole, kjer jo je spet čakalo več kot deset tisoč mladincev, pionirjev, pripadnikov JLA ter drugih delovnih ljudi in občanov. Preden je zvečer prispela v Negotin, je obiskala še legendarno Kruševo, Prilep, se za nekaj časa ustavila v Kavadarcih in Titovem Velesu.

Veriga se podaljšuje, dokler ne bo 25. maja na dan mladosti v Beogradu sklenjen krog.

Živa Drole

Naftni izbruhi

Jugoslovanski naftarji so si skočili v lase. Čeprav tudi letos ne uresničujemo energetske bilance tekočih goriv (v prvih treh mesecih smo uvozili 780 tisoč ton nafte manj, kot smo načrtovali, INA pa grozi, da bo skoraj milijon ton domače nafte izvozila, da bo odplačala dolge tujini), čeprav sedem domačih rafinerij ne dela niti s polovičnimi zmogljivostmi, čeprav so skladišča bencina polna, ZIS pa vneto tiska bone, se naftarji ne morejo dogovoriti, kdo bo pretočil derivate iz majhnih zalog nafte, kdo bo koga oskrboval...

Najlaže se naftarji dogovorijo, ko gre za nove cene, za kritje izgub rafinerij, ki so na dlani ob takšnem izkoriščanju zmogljivosti, ko gre za zahteve po devizah in dinarjih. Vsakomur pa je danes jasno, da so visoke cene ustavile porabo nekaterih naftnih derivatov, zato se kopičijo zaloge bencina, ki se jim v rafinerijah že zaradi tehnološkega postopka predelave ne morejo izogniti. Pustimo ob strani dejstvo, da nas tiskanje, razdeljevanje, evidentiranje in zbiranje bencinskih bonov, ki jih porabniki niti ne dvigajo več, stane nekaj sto milijonov dinarjev. Dejstvo, je, da zaloge bencina v naših rafinerijah zavirajo proizvodnjo drugih derivatov, in da bi že zato morali bone takoj odpraviti. No: morebiti bi morali, če upoštevamo ekonomsko stran uvoza in predelave nafte, bone le obdržati. Vendar ne bone za dizel gorivo ali bencin – potrebujemo bone za mazut in kurilno olje!

Bencin zdaj stane 95,816 dinarjev kilogram (71 dinarjev liter), mazut pa 20,004 dinarjev. Za kilogram prodane bencina lahko kupimo tri kilograme surove nafte, za kilogram prodane mazuta niti kilograma! Od pro-

daje kilograma bencina živijo (skoraj 50 din) rafinerije, trgovina, država, cestarji in premogovniki, skladišča in še marsikdo. Da bi bil račun popoln pa še pristavimo, da večina porabnikov cenenege mazuta (termoelektrarne, sladkorne tovarne, sušilnice, cementarne) dela z izgubo, ker jim je mazut – predrag. Če kilogram bencina ali mazuta predelamo v stotisoče in milijone ton (letos bomo pokurili 1.858 tisoč ton bencina in kar 5621 tisoč ton mazuta) letne porabe, se od številke zavrti v glavi. To je učinek bencinskih bonov, plod intendantske politike družbenopolitičnih skupnosti, ki določajo kako predelovati nafto in komu jo prodati. Ob popolnem podržavljenju naftnega gospodarstva in ob popolni odpravi ekonomskih in tržnih zakonitosti je nujno, da smo vsak dan seznanjeni z novimi težavami naftnega gospodarstva. Rafinerije stojijo, »delajo« z izgubo, ki še presega 20 milijard dinarjev, naftno gospodarstvo je nelikvidno, ni deviz za nakup nafte, ni deviz za domača vrtnanja...

Denar pa se najde za gradnjo novih zmogljivosti, ki bodo prihodnje leto, ko začne delo še nova rafinerija v Bosanskem Brodu, presegle 30 milijonov ton ob nakupu nafte okoli 10 milijonov ton, ali pa končno sedem, kot kažejo letošnje in lanske izkušnje.

V takšnih razmerah je seveda povsem na dlani, da so se naftarji sprli. Nihče ni hotel odstopiti od »srednjeročnih« razvojnih načrtov, rafinerij je preveč (le v Sloveniji smo se odrekli gradnji v Lendavi), zdaj se pričakuje tudi, kdo bo oskrboval trg. V INI so rekli, da primarnega bencina ne morejo več prodati nikomur, saj je INA na Krku pognala dve izmed sedmih načrtovanih tovarn petrokemije iz razvpite razveze z ameriškim Dow Che-

micalom. Delavski svet INA pa je sprejel stališče, da nafto, ki jo načrpa na slavonskih poljih, ne bo prodajal »na druga področja države«. V beograjskih časopisih so ta sklep imenovali trganje enotnega jugoslovanskega trga na kose, jaz pa sodim, da gre za ukrep, ki je v popolnem nasprotju z zakoni in ustavo te države. Narodno bogastvo, govorita ustava in zakon o združenem delu, je interes vseh narodov in narodnosti v Jugoslaviji. Kako naj INA »odloča« v njihovem imenu?

Naftarji bi morali – tako je sklenil ZIS »pokrovitelj« letošnje energetske bilance – v letošnjem letu sprejeti dva samoupravna sporazuma. Z enim naj bi razdelili uvoženo nafto med sedem rafinerij, z drugim naj bi zagotovili enakomerno (in pod enakimi pogoji) oskrbo trga (beri področij, republik in pokrajin). Prvega naj bi sprejeli v desetih dneh novega leta, drugega v dvajsetih. Bilo je nešteto sestankov (dogovorili so se končno za en sam, vse obsegaajoč dokument), o sporazumu pa ni ne duha ne sluha. Uradno roke predstavljajo v nedogled in sporazum pričakujejo vsak hip, neuradno pa je slišati, da ga sploh ne bodo podpisali vsi (INA, največja, že ne). Nihče pa se ne vpraša, ali lahko samoupravni sporazum sploh kaj reši? Ali ni siljenje naftarjev v nekakšno samoupravno sporazume le medvedja usluga samoupravnemu sporazumevanju nasploh in svojevrstno razvrednotenje takšnega akta? Očitno je, da – dokler država z zakonom zagotavlja devize za nakup nafte, deli nafto, določa vse pogoje gospodarjenja, rešuje zaposlenost rafinerij, usmerja proizvodnjo in določa, kdo bo derivate dobil – ni prostora za samoupravni sporazum naftarjev, četudi se ne bi sporekli med seboj. Ivan Vidic

Alžirija in Jugoslavija

Očitno je, da sedanja aktivna in zelo razvejana mednarodna dejavnost Jugoslavije, ki se kaže tako v pogostih obiskih najvišjih državnih voditeljev v raznih državah kakor tudi v zaporednem prihajanju na obisk v našo državo vrste tujih državljanov, poklanja ustrezno vidno mesto tudi krepitevi sodelovanja z deželami arabskega sveta. To jo mogoče sklepati po tem, da je predsednik predsedstva Jugoslavije Mika Špiljak nedavno tega obiskal tri arabske države v vzhodnem delu Sredozemlja, Egipt in obe jemenski državi, prav te dni pa je njegov obisk veljal eni izmed najbolj pomembnih držav zahodnega dela Sredozemlja, v Alžiriji.

Odkar se je v petdesetih letih val protikolonialnega boja z indijske podceline razširil prek Srednjega in Bližnjega vzhoda tudi na severno in ostale dele Afrike, je sodelovanje Jugoslavije s tem območjem afriške celine teklo tako rekoč hkrati z razvojem tamkajšnjih osvobodilnih gibanj. V tem sklopu so zlasti velike izkušnje sodelovanja Jugoslavije z narodnoosvobodilnim bojem Alžirije vse do njene končne osvoboditve na začetku šestdesetih let. Pomembna je bila tedaj podpora, ki jo je Jugoslavija dajala alžirskemu osvobodilnemu gibanju v vseh oblikah tudi v orožju in tudi za ceno zapletov v odnosih s takratno francosko vlado. Prav to dejstvo je eden izmed temeljev trdnega sodelovanja in prijateljskih odnosov, ki so se stekali med Jugoslavijo in neodvisno Alžirijo, in ki so zdržali vse preskušnje ob notranjih pretresih v sami Alžiriji po odstavitvi nekdanjega voditelja Ben Bela.

Alžirija je že pred svojim postavljenjem članica neuvrščenega gibanja in sodi med ustanoviteljice tega gibanja na beograjski konferenci, kar brez dvoma pomeni še posebno vez prijateljstva z Jugoslavijo.

Današnja Alžirija, ki je pred dvema letoma slavila dvajsetletnico svoje osvoboditve, se pravi, po zaslugi svojega dolgo-

letnega in krvavega boja za svobodo vidno razlikuje od mnogih drugih držav arabskega sveta. Dosegla je največji vzpon v svoji notranji gospodarski in družbeni preobrazbi. Alžirija sodi danes s 1983 dolarji vrednosti letnega družbenega proizvoda na prebivalca med srednje razvite države, kar pa je seveda ne more obvarovati pred vsemi posledicami sedanje gospodarske krize, četudi je ta kriza za alžirsko gospodarstvo manj kruta, kot to velja za dežele, ki so na dosti nižji razvojni stopnji. Tudi Alžirijo pestijo razne negativne posledice nestreznega gospodarskega razvoja v preteklosti, kot je bila krepitev težke industrije na račun lahke zlasti pa kmetijstva, dokajšnja zadolženost pri bankah zahodnega sveta in podobno. Vendar so leta pospešene gradnje v obdobju od 1967 do 1977 Alžiriji zagotovila da je danes sposobna izdelovati mnogo vrst strojev, zlasti traktorje, tovornjake in podobno, da proizvaja velike količine cementa, jekla itd., pa je tako po svoji industrijski in splošni gospodarski razvitosti prehitela dežele, kot so Egipt, Grčija, Portugalska in še nekatere. Prelomnega pomena za skladen napredek alžirskega gospodarstva so bili sklepi izrednega kongresa Fronte narodne osvoboditve leta 1980 na katerem so izdelali načrt nove gospodarske in socialne politike, ki je zlasti namenila veliko pozornost razvoju kmetijske dejavnosti.

V družbenem pogledu je Alžirija napravila brez dvoma največji in tudi najbolj uspešen korak naprej med vsemi novoosvobojenimi deželami Afrike. Že leta 1963, ko jo nova oblast po izgonu francoskih kolonialistov nacionalizirala njihova premoženja (kolonisti so imeli v lasti pretežni del najboljše, najbolj rodovitne zemlje na vsem obalnem pasu) je prešlo v državno last poltretji milijon hektarov zemlje. Dežela je bila brez enega samega domačega strokovnjaka, francoski pa so zapustili deželo. Tedaj so se poljedelski delavci dočerašnji brezpravni obdelovalci vinogradov, pomarančnih in drugih

nasadov francoskih gospodarjev odločili za resnično revolucionaren korak – uvedli so samoupravljanje na vseh državnih kmetijskih posestvih in tako zagotovili nemoteno proizvodnjo. Kako si je francoski kolonialist zagotovil gospodarsko odvisnost Alžirije pove podatek, da sploh niso razvijali ne predelovalne industrije za kmetijske pridelke niti niso razvili živinoreje. Tako se je zgodilo, da je Alžir, glavno mesto neodvisne Alžirije moral vsako jutro čakati francosko ladjo, ki je iz Francije vozila mleko. In ko alžirska vlada ni ugodila posameznim zahtevam Francije, se je zgodilo, da je francoska ladja ostala v domačem pristanišču, alžirski dojenčki pa so ostali brez mleka. Prvi, ki je vpeljal živinorejo v novo osvobojeni Alžiriji, je bil neki slovenski agronom, ki ga je poslala jugoslovanska vlada. Ta je pripeljal prvo plemensko kravo v Alžirijo.

Danes ima Alžirija razvito industrijo in kmetijstvo, ima razvit lasten sistem socializma, ki temelji na posebnih alžirskih oblikah samoupravljanja. Agrarno reformo so izpeljali v treh etapah, tako da tudi verske skupnosti, kot vsi tisti, ki ne živijo od zemlje, niso več lastniki nekdanjih posestev. Vlada pospešeno gradi tako imenovane »socialistične vasi« in podpira združeno gibanje vseh vrst.

V sedanjem času sta pomemben vir alžirskega blagostanja nafta in podzemeljski plin, čeprav mnogovrstni izdatki, ki jih terja razvoj še daleč ne dohitevajo dohodkov, ki jih daje surovinsko bogata alžirska zemlja.

Že od prvih Titovih obiskov v Alžiriji je bila ena izmed značilnih posebnosti teh obiskov, da so po eni strani pomenili pomemben prispevek k utrjevanju načel neuvrščenosti v svet, po drugi strani pa spodbujali tvorbo in vsestransko sodelovanje med državama. Oboje pa je potrebno še posebej danes, ko smo bili vnovič priče vrhunškega srečanja vodilnih osebnosti obeh dežel.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Afrika je vnovič postala prizorišče vojaških udarov, kar je zunanji izraz zapletenih notranjih težav in sporov. Komaj so v Gvineji pokopali enega najuglednejših predstavnikov neuvrščenega gibanja, predsednika Sékou Touréja, že je dežela dobila nov režim po uspelem vojaškem udaru. Poslanica voditeljev nove vojaške oblasti zagotavlja privrženost dežele dosedanjim mednarodni usmeritvi in spoštovanje vseh sprejetih mednarodnih obveznosti. Očitno je, da se bo nova oblast usmerila predvsem k spremembam v notranji, zlasti gospodarski politiki. ■ V drugi afriški državi Kamerunu pa ni šlo tako gladko kot v Gvineji. Poskus dela oficirjev, da bi se z udarom polastili oblasti, je spodletel. Predsednik države Paul Biya, ki se mu je posrečilo obdržati se na oblasti in zadušiti upor, je izjavil, da je šlo za skupino odpadnikov, ki sicer pripadajo neki krajevni plemenski frakciji v vojski. ■ Razne izjave ameriškega predsednika Ronalda Reagana, ki jih je izrekel v zadnjem času in ki so vsekaror predvolilno obarvane, niso našle pričakovane razumevanja pri nasprotni velesili. V Moskvi so Reaganove ponudbe za nadaljevanje ženevskih pogajanj o jedrski razorožitvi in za pogajanja o prepovedi kemijskega orožja obsodili kot obliko »velike reklame«, ki pa še daleč ne more zakriti agresivne naravnosti ameriške politike pod Reaganom. Obtožujejo ga celo, da izvaja politiko »državnega terorizma«. ■ Pozornost svetovne javnosti zbujajo dejstva, da se v zadnjem času huje zaostrejuje kitajsko-vietnamski odnosi. Najbolj zgovoren dokaz je to, da se na meji med državama zopet oglašajo topovski ogenj. Kitajci dolže Vietnamce, da vse bolj pogosto obstreljujejo razne obmejne kitajske vasi. Drugi spet menijo, da gre za kitajski namen, da bi razbremenili osvobodilno vojsko Kampučije, ki je v hudih spopadih z vietnamskimi okupatorji prebežala na tajsko ozemlje, kamor pa so jo vietnamske čete zasledovale, tako da je morala poseči vmes tajska vojska.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Reforma visokega vojaškega šolstva se je začela Starešine za prihodnje stoletje

Nedavni obisk zveznega sekretarja za ljudsko obrambo admirala flote Branka Mamule v Centru visokih vojaških šol »Maršal Tito« v Beogradu pomeni začetek reforme vojaškega šolstva. Potem lahko sodimo, da naše visoko vojaško šolstvo vstopa v novo etapo razvoja.

Spremembe učnih programov in učnih metod ter metod dela so v skladu s celotnim procesom posodobitve naših oboroženih sil. Seveda ne gre samo za trenutne potrebe šolanja starešin, ampak za daljnosežne spremembe, ki bodo naše vojaško šolstvo dvignile na raven prihodnjega stoletja. Sedanje generacije gojencev vojaških akademij bodo poveljevali našim oboroženim silam tja do 2020. leta. To pa bo prav gotovo čas velikih znanstvenih in tehnoloških dosežkov, ki bodo od starešin zahtevali tudi ustrezno znanje in vrhunsko strokovnost. Temelji vsega tega pa morajo biti postavljeni že danes.

Šolski sistem v JLA je do zdaj uspešno uresničeval svojo dvojno nalogo, to sta izobraževanje in vzgoja kadrov za vse ravni poveljeva-

nja in vodenja v oboroženih silah in raziskovanje na področju bojnih spretnosti ter vojaške znanosti nasploh. Kljub vsej posodobitvi naših oboroženih sil je še vedno temeljni dejavnik naše obrambe visoko strokovno in idejno usposobljen človek.

Seveda pa ima sedanji šolski sistem tudi svoje slabosti. Te se kažejo še posebej v tradicionalistični sestavi učnih programov in metodah dela. Podobna tega je neprimeren odnos med teoretičnim in praktičnim delom pouka. Vse to vodi v ozko strokovno specializacijo nekaterih kadrov. Naša zasnova splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter tehnično-tehnološki razvoj pa danes in v prihodnje zahtevata starešinski kader s široko izrabo.

V skladu s takšnimi zahte-

Starešine, ki bodo končali visoke vojaške šole, bodo morali biti strokovnjaki s širokim znanjem. Tega pa si bodo pridobili s šolanjem po novih učnih načrtih in metodah dela.

sna organizacijska in funkcionalna povezanost visokošolskih vojaških ustanov in

znanstvenoraziskovalnih ustanov. Ta povezanost bo zagotovila medsebojno prepletanje pouka in predavanj ter znanstvenoraziskovalne dejavnosti.

Reforma določa zmanjšanje šolanja v komandno-stabnih akademijah in Visoki vojaškopolični šoli JLA z dveh let na eno. To je v skladu s prizadevanji, da se starešine bolj izobražujejo ob delu. Seveda pa bodo odgovorni pripravljali tečaje in seminarje za pridobivanje novih znanj, če bo to potrebno.

Sprememba visokega vojaškega šolstva ni samo delo ljudi iz Centra visokih vojaških šol »Maršal Tito« v Beogradu, niti izključno katere druge ustanove, ampak delo splošnega družbenega pomena. To pomeni, da se morajo vanj aktivno vključiti vsi dejavniki v naši armadi.

Seveda bodo tudi tu težave in subjektivni odpori. O vsakem problemu se lahko premišlja tudi na drug način, vendar kdor ne vidi nujnosti reforme, je resno zboleel za konzervativizmom.

Bojan Kuntarić

Vsi afriški udari

Afrika je presenečena obstala, ko sta gvinejska polkovnika 3. aprila, komaj štiri dni po pogrebu predsednika Sékou Touréja, ki je vse od razglasitve neodvisnosti, celih 26 let vodil to zahodnoafriško državo, brez težav in prelivanja krvi izpeljala to zahodnoafriško državo, brez težav in prelivanja krvi izpeljala državni udar in vzela vajeti oblasti v svoje roke.

Prvič se je zgodilo pred več kot 21 leti. Trinajstega januarja 1963 je 26-letni demobilizirani narednik Gnassingbe Eyadema pred poslopjem ameriškega veleposlaništva v Lomei, glavnem mestu Toga v zahodni Afriki, ustrelil prvega togoškega predsednika Silvanusa Olympa. Že po nekaj urah je bil s pomočjo tristo »alžirskih veteranov«, ki so se v tej krvavi kolonialistični vojni bojevali na francoski, torej kolonizatorjevi strani, gospodar v Togu in je še danes.

Eyadema je seveda že pred leti slekel vojaško suknjo in z volitvami, na katerih je bil edini kandidat, potrdil svojo »predsedniško avtoriteto«. Danes »spoštovani civilni predsednik«, ki vlada s trdo roko, je bil dvajset let po tistem, ko je ustrelil svojega predhodnika, med tistimi afriškimi voditelji, ki so najglasneje zavračali po letih najmlajšega afriškega prevratnika, liberijskega starejšega narednika Samuela Doa. Mladi podoficir je namreč dal ustreliti ne le liberijskega predsednika Williama Tolberta, temveč tudi večino članov vlade. Danes so Doa že sprejeli medse. Eyademov odpor je bil razumljiv, kajti liberijski in pred njim ganski prevrat mladih radikalnih oficirjev je v zahodni Afriki posejal nemir med desetletja vladajočo elito, ki tako rekoč edina obira sadove neodvisnosti. Ganskemu letalskemu poročniku Rawlingsu in liberijskega naredniku Dou množice sledijo z enakim navdušenjem, kot so pred dvema desetletjema in več v prvem valu afriške pomladi narodov sledili voditeljem boja za

neodvisnost, ki so jih izbirali za predsednike. Takrat so bili navdušeni nad osvoboditvijo od kolonialnega jarma, danes nad gesli o družbeni pravičnosti in enakosti. Tudi Gvinejci so sprejeli polkovnika, čeravno sta vrgla vlado Gvinejske demokratične stranke, ki je bila celih 26 let pod Touréjevim vodstvom. In podobno je bilo tudi v Nigeriji, ki je doživela nov vojaški udar na zadnje Silvestrovo in v Zgornji Volti sredi preteklega leta.

Proti diktaturi

Prvi nagovori pučistov so si navadno zelo podobni, obljubljači za ljudi in obtožboji za dotedanje oblastnike. Gvinejska polkovnika Lansana Conte, ki je zdaj predsednik države, in Diara Traore, ki je predsednik vlade, sta bila zelo jasna že v prvem »razglasu ljudstvu«.

Sporočila sta, da je vojska prevzela upravljanje države, da bi preprečila kakršnokoli diktaturo osebnosti v prihodnosti, ustvarila resnično demokracijo in onemogočila ogorčen boj za oblast med Touréjevimi soborci in Touréjevo družino, ki so po njunem skorpumpirani in katerih roke so umazane s krvjo mnogih nedolžnih Gvinejcev mučnikov, ki jih bo nova vlada rehabilitirala. Sékou Touréju priznavata za sluge le v mednarodni politiki, medtem ko mu v notranji politiki očitata »neusmiljeno in krvavo diktatorstvo«. Poslej bodo v Gvineji lahko tudi povedali tisto, kar je v mislih...

Sodeč po tem se Gvineji v notranji politiki obeta poln prebor, kajti dovče-

rajšnji »nezmotljivi voditelji« so »krvniki«, dovčerajšnji tuji plačanci in zarotniki proti revoluciji »mučeniki«.

Psihoza zarot

Dejstvo je, da je bil Touréjev režim do političnih nasprotnikov zelo grob. Eden od dva milijona Gvinejcev (kar je četrtnina prebivalstva) naj bi pobegnili v tujino, na tisoče so jih poslali v posebno »taborišča«, med katerimi je najbolj znano Boiro pri glavnem mestu Konakriju, blizu tri tisoč ljudi pa »pogrešajo«.

Zgodovinski Touréjev in gvinejski »ne« De Gaullu in ponujeni neokolonialistični francoski afriški skupnosti leta 1958 je povzročil masčevanje Francije. Bilo bi naj v opomin vsem drugim kolo-

Takole je nigerijski predsednik Shehu Shagari oktobra lani pozdravljal ljudi na slovesnosti ob 25-letnici nigerijske neodvisnosti. Že čez dobra dva meseca so nigerijski generali vzeli oblast v svoje roke

nijam, ki bi si drznile po gvinejski, povsem neodvisni poti. Francozi so ob umiku uničili vse, kar so mogli: iz sten so pulili telefonske napeljave, požigali tehnično in drugo dokumentacijo, odnesli vse. Obenem so dosegli popolno mednarodno izola-

cijo Gvineje in se nepretrgoma trudili vreči Touréjevo vlado. V Gvineji je to povzročilo notranjo represijo, ki jo je stopnjevala psihoza »zarot proti revoluciji«. V 26 letih naj bi bilo 14 takšnih zarot, ki so bile vselej iztočnica za neusmiljen obračun z domačimi političnimi nasprotniki. Zadnje naj bi razkrili januarja letos, ko so v Konakriju zaprli štiri tisoč »plačancev«.

Vojaški udar v Gvineji prepričljivo zrcali šibkost politične oblasti v Afriki in sploh v nerazvitem svetu, kajti neverjetno se zdi, da se je politični sistem, ki ga je več kot četrto stoletje gradila Demokratična stranka Gvineje, podrl kakor hiša iz kart komaj nekaj dni po pogrebu njenega glavnega arhitekta. Vse preveč je temeljil na enem samem človeku, pokojnem Touréju, ki je pravzaprav odločal o vsem in imel v svojih rokah tudi uradno toliko izvršilne oblasti kot le redkokateri voditelj celo v potem znani Afriki.

Diktatura osebnosti in gospodarsko nazadovanje, ki je iz leta v leto manjšalo nacionalni kolač, je na eni strani rojevalo nezadovoljstvo in

za »moža številka 2« v Gvineji, je bil minister za rudarstvo, kar je spričo dejstva, da je boksit poglavitni vir gvinejskega deviznega zaslužka dalč najvplivnejši ministrski položaj. Zunanje ministristvo je vodil Abdoulaye Touré, ravno tako predsednikov krvni sorodnik, notranje svak Sekou Cherif in tajno policijo predsednikov nečak Siaka Touré... Velika družina nikoli ni bila politično složna, kajti Ismael se je vnel za ZDA, predsednikova žena Andrée, prav tako izjemno vplivna osebnost v Gvineji, ki je bila po enem od staršev Francozinja, je oboževala Francijo, Sekou Cherif pa je imel srčno rad Sovjetsko zvezo in Kubo.

Obnovitev demokracije

Nehvaležno je napovedovati gvinejsko prihodnost, vendar je sodeč po besednjaku novih vojaških oblasti med prvimi cilji obnovitev demokracije, »boja za človekove pravice v deželi, v kateri nisi smel misliti«. Napovedali so izpustitev političnih zapornikov in pozvali Gvinejce, ki so pobegnili v tujino, naj se vrnejo v domovino. Drugo področje prizadevanj bo gospodarski razvoj. Spodbudili naj bi zasebno podjetništvo in pritegnili tuj kapital, da bi uspešneje izkoriščali domača naravna bogastva. To seveda povzroča nadaljnje odpiranje na Zahod, s katerim je začel že pokojni predsednik – po ocenah prevratnikov prepočas – predvsem zaradi nenehne slabšanja gospodarskega položaja.

Normalizacija odnosov s Francijo in francoskimi sosedami pa potovanje v Združene države Amerike so bili znanilci opuščanja gesla iz obdobja boja za neodvisnost »bolje svoboda v revščini« kakor »suzenstvo v bogastvu«, ki se je v praksi kazalo kaj drugače, kot je bilo mišljeno.

V gvinejski zunanji politiki ni pričakovati nikakršnih sprememb; torej ostane ak-

tivno delovanje v okvirih OZN, Organizacije afriške enotnosti in gibanja nevrščenosti. Zato ni naključje, da prevratniki predsedniku Touréju priznavajo izjemne dosežke le v zunanji politiki.

Modeli in modelarji

Poglavitni problem afriških generalov, polkovnikov, majorjev, poročnikov, podčastnikov in celo vojakov (poskus udara v Keniji naj bi vodil navaden vojak), ki segajo po oblasti, je, da nekateri med njimi kaj kmalu postanejo podobni civilnim vladam, ki so jih odstranili. Tudi med njimi rastejo diktatorji, kakršna sta bila denimo ugandski Idi Amin Dada ali centralnoafriški Bokassa, tudi oni se prepustijo korupciji in se soočajo s težavami vladanja v razmerah splošne nerazvitosti in sedanje gospodarske stiske, kakršne Afrika še ni doživela.

Kakorkoli že, dogodki v Gvineji prepričljivo potrjujejo, da bo Afrika še dolgo iskala svojo in primerno obliko političnega in družbenoekonomskega sistema, ki bi ji zagotavljal stabilnost, upošteval vse afriške raznolikosti, od etničnih do verskih, ter premagoval nasprotja iz preteklosti, od lastnih do tistih, ki so jih posejala kolonialistična in za njimi neokolonialistična in blokovska prizadevanja. Iskane bo toliko težje, ker jim z Zahoda in Vzhoda ponujajo že »izdelane modele«, na katere prisegajo in ker so »tuji modelarji« v Afriki iz leta v leto bolj navzoči: z nasveti in svetovalci, z orožjem in vojniki, s pritiski in odkritim vmešavanjem. Šele ob splošnem izboljšanju mednarodnega položaja, političnega in gospodarskega, je mogoče pričakovati, da bo tudi na naravno bogatem črnem kontinentu, začelo iti na bolje. Zato bodo udari in nihanje med civilno in vojaško vladavino tudi v prihodnje pogost pojav.

Branko Kastelic

Vojaško-politični komentar

Obdobje neatomske apokalipse

Če vsak dan 400.000 tisoč znanstvenikov na vsem svetu posveča vse svoje znanje in vse svoje moči za razvoj novega in vse bolj učinkovitega orožja, potem bi bilo več kakor lahkomišlečno trditi, da se ne ukvarjajo tudi z bojnimi strupi. Če vemo, da je bilo od konca druge svetovne vojne (v Evropi) leta 1945, v našem »najdaljšem svetovnem miru« kar 150 oboroženih spopadov, v katerih je padlo 25 milijonov ljudi, potem ne bi smeli nihče niti pomisliti na opravičilo, da nikjer niso segli po bojnih strupih...

Varnostni svet ZN je zadnje dni letošnjega marca potrdil strokovna mnenja, da so na iraško-iranskem bojišču uporabili kemijsko orožje. Obsodil je to dejanje in zahteval strogo spoštovanje ženevskega protokola iz leta 1925, s katerim je prepovedana uporaba bojnih strupov v vojnah. Varnostni svet ni s prstom pokazal na nobeno državo, ki naj bi bila krivec, obsodil pa je vse kršitve mednarodnega humanitarnega prava ter zahteval od sprtnih strani v zalivski vojni, da spoštujeta splošno priznana načela in pravila mednarodnega prava, ki se nanašajo na oborožene spopade.

Ko so iskali krivca za napad z bojnimi strupi, so nekateri že navajali, da gre za iperit, izdelan v iraških tovarnah. Trditev je na majavih nogah, kajti industrijska proizvodnja tega strupa je zelo zahteven proces. Napisil v španščini – našli so jih na ostančkih uporabljenih bomb, tudi ne povedo veliko. Niso vgrajirani, temveč napisani z barvo, to pa lahko stori vsak agent, ki želi zabrisati sled te mračne trgovine s smrtjo.

Stockholmski institut za mirovne raziskave piše o »vedno številnejših kanalih te trgovine. Na začetku spopada s Iranom je Irak kupoval orožje v treh državah, zdaj pa ga prejema iz 13 držav. V istem času je število dobaviteljev, ki oskrbujejo Teheran, naraslo od pet na 17. Glavni dobavitelji so ZDA in SZ, direktno ali prek posredoval-

cev. Po teh podatkih prejema Iran pošiljke še iz Libije, Izraela, obeh Korej, Južne Afrike, Sirije in Tajske, Irak pa je te vrste sodelovanje posebno dobro razvil s Francijo. Menda je dala Iraku na kredit za pet milijard dolarjev orožja.

Sorazmerno šibka smrtonosnost bojnih strupov, uporabljenih v zalivski vojni, navaja nekatere k mnenju, da se je neki prodajalec znebil tehnoloških presežkov, ki jim »poteka rok uporabe«, in si s tem nabral veliko, pa čeprav umazanega denarja.

Dogodek v zalivski vojni je spodbudil mnoge, da znova raziskujejo pot, ki jo je proizvodnja bojnih strupov prehodila od prvih napadov z bojnimi plinom na nemški zahodni fronti leta 1915 med prvo svetovno vojno prek ameriških akcij z defolianti v vietnamski vojni do pojava sovjetskega kemijskega orožja v Afganistanu, Laosu in Kambodži ter sedanjega napada na zalivskem bojišču. Veliko premišljajo tudi o dejstvu, da Hitlerjev tretji rajh ni uporabil med drugo svetovno vojno svojih bojnih strupov, čeprav je imel tedaj najmočnejše in najučinkovitejše strupeno orožje na svetu – živčni plin tabun, o katerem zavezniki niso vedeli ničesar, niso pa tudi imeli ustreznega zaščitnega, kaj šele povračilnega sredstva. Ne gre tudi pozabiti, da sta obe strani ob začetku vojne pohiteli z zagotovitvami,

da ne mislita na kemijsko vojno. Strah pred nasprotnikovim povračilnim udarcem je bil boljše jamstvo pred uporabo kemijskega orožja kakor že tolikokrat prekršena ženevska konvencija.

Proti koncu vojne, ko so imeli zavezniški premoč v zraku, so se menda nekateri najodločnejši nasprotniki vojaških obračunov zavzemali za dokončni obračun z Nemci s tem, da bi ruševine nemških mest potresli s kemičnimi in biološkimi substancami (kolonije vraničnega prisada), zaradi česar bi nemška mesta ostala še desetletja dolgo brez prebivalstva. V svoji knjigi »Višja oblika smrti – tajna zgodovina B in C orožja« piše britanska avtorja Robert Harris in Jeremy Paxman, da so pripadniki češkoslovaške begunske vojske med atentatom leta 1941. v Pragi na protektorja Heydricha uporabili ročne granate, pripravljene s kulturnimi vraničnega prisada, zaradi česar je Heydrich tudi umrl, saj sicer menda ni bil smrtno nevarno ranjen (!).

Velikokrat je bilo poudarjeno, da je bila nacistična Nemčija dokončno premagana potem, ko so zavezniški objavili njene tajne patente. Nemške tovarne živčnega plina so po letu 1945 prišle v sovjetske roke; na obeh straneh so se vrstili enakovredni poskusi z grozljivimi rezultati. Če je Zahod res pridno razglašal svoje dosežke in poudarjal prednost pred drugo stranjo, je mogoče stvar ocenjevati še z drugega kota, pravijo poučeni; morda so znali na sovjetski strani »bolje držati jezik za zobmi«.

Se iz pradednih časov je znano prizadevanje – tudi na področju kemijskega in bakteriološkega vojskovanja, da si je vsaka stran želela dobiti v svoje arzenale zanesljivo in »absolutno« orožje, ki naj bi postalo gonilna sila armade. Nova napadalna orožja ter s tem v zvezi nove metode obrambe oziroma zastraševanja pomenijo nenehno eskalacijo strahu. V našem času smo prišli na oboroževalnem polju tako daleč – žal tudi na področju kemijskega in biološkega orožja –

da je medsebojno ravnotežje v oborožitvi, kakor tudi vračunan strah pred povračilnim udarcem – najboljše varstvo. »Vojna, ki je nikoli ne bo«, je geslo, ki ga vse pogostejše slišimo ob vsakem ocenjevanju svetovnega vojaškega ravnotežja.

Nekoliko pri tem poudarjanju ravnotežja moti opazovalca skromen podatek: ob začetku druge svetovne vojne so se nacisti in protihitlerjevska koalicija bali povračila s kemijskim orožjem. Tabun in drugi plini so sicer obremenjevali vsakega vojaka na bojišču s težo plinske maske, niso pa mogli preprečiti spopada s tako imenovanim humanim orožjem, ki je terjalo življenje 55 milijonov ljudi!

Po najnovejših podatkih smo hkrati s pojavom kemijskega orožja v zalivski vojni že stopili na prag neke nove doktrine, še ne povsem dodelane, toda dovolj močne, da se nam s svojo grozljivostjo vse bolj približuje: znanstveniki bodo nadalje razvijali tista bojna sredstva (strupe ali pline), ki bodo z zlorabo sodobnih medicinskih raziskav omogočila »vojno brez mrtvih«, orožja torej, ki ne bodo več ubijala, temveč bodo samo duševno zlomila osebe. Še majhno posebnost omenjajo pri tem: tako imenovano »etnično orožje« bi po možnosti uporabili samo proti nekaterim »rasnim skupinam«. Vemo, da so to apokaliptične vizije, vemo pa tudi, da je bila »hudičeva žganjarna« že od nekdaj najboljši dobavitelj pri iskanju absolutnega orožja...

Iran ni zadovoljen s stališčem Varnostnega sveta ZN, hoče krivca in obsodbo samo ene strani v tej nesmiselni vojni. Trdi, da takšen Varnostni svet ni potreben nikomur. S tem stališčem se Teheran odklona mednarodni javnosti, pogreza se v izolacijo, v kateri utegne postati še bolj zanimiv za prekipčevalce s smrtjo, namesto da bi se povezal s faktorji, ki edini lahko ustavijo eskalacijo groze na bojišču in poiščejo miren razplet dogajanj.

Mariborske organizacije ZB v živahni aktivnosti

O aktualnih nalogah in prispevku borcev

Náš sodelavec iz Maribora Marjan Kos nam poroča iz tedna v teden o razvežani aktivnosti mariborskih borcev. V tem sestavku smo združili njegova poročila in prispevke s sej mestnega odbora ZZB NOV Maribora, programske volilne skupščine ZZB NOV Maribor Rotovž, letne skupščine ZZB NOV Maribor Tezno in s seje članov pododbora Druge SNOUB Ljuba Šercerja.

Mestni odbor se je sestel pod vodstvom predsednika Francija Mrcine in tokrat obravnaval predvsem eno temo: razvijanje izročil NOB in prenašanje le tega na mladino. V uvodnem poročilu je o tem spregovoril Tone Ulrih-Kristl in poudaril, da moramo tembolj nabirati moč iz preteklosti za sedanjost tedaj, ko bi nas zajemala malodušnost, ker nas preobremenujejo vsakdanje težave. Med slednje pa spada cela vrsta vprašanj, od standarda, cen, družinskega proračuna, stabilizacije, inflacije... Izročila naše revolucije nas opominjajo, da smo vedno, ko je bilo še tako hudo, premagovali omahovanje, malodušje in našli pravi izhod iz težav. Iz teh izročil, je dejal Ulrih, se moramo učiti tudi premagovanja težav v sedanjosti.

Kar zadeva seznanjanje mladine z vsebino in bistvom narodnoosvobodilnega boja, so borci že veliko naredili. Res pa je, so menili samokritično, da so nastopi pred mladimi včasih preveč površno pripravljeni in razlage nimajo vzgojnega sklepa. Tu in tam so pripovedovanja tudi preveč enobarvna, enostranska, da mladina dobi vtis o enkratnosti pripovedovalca, kot da je bil ta edini in najboljši daleč naokoli. Ugotavljali so tudi pomanjkljivo znanje mladine o revoluciji in NOB, pri čemer bi moralo biti več narejenega že v samih programih pouka (da bi mlade pritegnili). In če so ugotavljali, da je na osnovnošolski stopnji marsikaj storjenega za razvijanje tradicij ter da so stiki borcev s temi šolami tesni, niso mogli enako reči za šole usmerjenega izobraževanja in še posebno ne za višje ter visoke šole.

Govorili so tudi o vrsti ak-

cij in prireditve, ki že prispevajo k razvijanju in prenašanju izročil NOB za mladino, pa tudi o tistih, ki bi bile lahko tako naravnane. Menili so, da bi morali zopet glasnejše postaviti vprašanje gradnje mariborskega muzeja narodne osvoboditve. Pohvaljen je bil okrožni odbor aktivistov OF, ki je spodbudil akcijo za pisanje monografije. Prav tako so bili pohvaljeni borci partizanskih enot, ki so se v vojnem času bojevali na Pohorju in Kobanskem in so ohranili trdne zveze s tamkajšnjimi kmeti. Enako dobre vezi se spletajo s taborniki in drugimi mladinskimi organizacijami. Omenjeno je bilo dobro delo pododbora koroških partizanov, pa festival Kurirček, moški pevski zbor Partizan Maribor ter številni odbori in pododbori domicilnih partizanskih enot, poleg njih pa organizacije ZB in SZDL na terenu ter posamezne KS.

Maribor - Rotovž: tam so na programski volilni skupščini ugotavljali, da je od 1724 borcev vsaj 400 še aktivno vključenih v različnih družbenopolitičnih aktivnostih. Starostna struktura (več kot 800 jih je starih več kot sedemdeset let) pa tudi vpliva na možnosti in zmožnosti aktivnosti.

Govorili so o vprašanju solidarnosti in zahtevali na tem področju (v mariborskih okvirih) čiste račune. Ob varnostno-politični oceni so menili, da je treba o problemih spregovoriti odkrito, ker le tako lahko pridobimo najširše množice v boj za premagovanje težav.

Tudi na tej seji je tekla beseda o izročilih (razvijanju in ohranjanju izročil NOB), predvsem pa o njihovem podružbljanju, ki, kot so menili, prav zato sodi v krog

obravnavanja na SZDL. Nekaj opazk je veljalo preporočnemu sestankovanju med letom (kjer bi se seznanjali z borčevskimi vprašanji, zakonodajo, možnostmi letovanja...). Pripombe vojaških invalidov so bile namenjene ortopedski delavnici, ki ni izpolnila pričakovanj, pa načinu novega izplačevanja invalidnin in normativnih sprememb invalidom v škodo. Tu so vprašanja letela na račun republiških in zveznih (zakonodajnih) organov, ki takšne pobude sprejemajo, ko pa razprave po vsej državi razburkajo ljudi in zbude hudo kri, še obravnavanje - odloži.

Za predsednika OO ZZB NOV Maribor - Rotovž je bil ponovno izvoljen Jože Cerkovnik, za podpredsednika Štefan Pavšič, za sekretarja pa Bojko Črtalič.

Maribor Tezno: na borčevski skupščini te mariborske občine je spregovoril tudi Stane Markič, podpredsednik RO ZZB NOV Slovenije. Svoje zborovanje so imeli v prostorih Tama in pozdravil jih je tudi predsednik KPO te delovne organizacije Vitja Rode.

Predsednik OO ZZB NOV Tezno Ivo Škerlovnik je v poročilu kritično omenil obveščanje borcev o notranjem in zunanjepolitičnem dogajanju in poudaril, da je obveščanje preveč posplošeno ali pa zapoznelo. Borci želijo pravočasnih in natančnejših informacij z ustreznimi razlagami v zveznem in republiškem merilu. Sicer pa je borčevski delež pri podružbljanju SLO in DS velik, sodelovanje z mladino dobro, tudi na področju tradicij. Začetki spominske poti ob spomenikih so le ena od skupnih akcij. O iskanju nove himne so imeli negativno mnenje, o odgovornosti pa so dejali, da je povsod še vedno premalo. Odločno so menili, da bi bilo treba finančna vprašanja »TV 15« temeljito sistemsko rešiti, o svoji navzočnosti na terenu pa so menili, da je še vedno močno

aktivna. S področja širšega družbenega gospodarjenja je bila ostra kritika namenjena še vedno neustreznim korakom v investiranju (razne rafinerije in podobno). Obsodili so neodgovornost in brezbržnost posameznikov, ki pozabljajo na sprejete programe.

Pododbor Šercerjeve: člani mariborskega pododbora te brigade so na sestanku razpravljali o tem, kako so uresničevali lanski program in kaj bodo delali letos. Lani, so poročali, je bilo odkrito spominsko obeležje na grobnici pri spomeniku v Rušah (kjer je pokopanih tudi deset borcev brigade), podpisali so tudi listino o trajnem sodelovanju s srednjo šolo v Rušah (to velja za vso 14. divizijo), pododbor je imel redne stike z OO ZZB NOV Ruše in KO ZB Lovrenc na Pohorju v prizadevanjih za postavitev spomenika v Lovrencu. Stabilizacijske škarje so spreminile ta načrtovanja, za zdaj predvsem časovno, zato pa je bližnja naloga postavitev spominskega obeležja na Glažuti (Sokolski dom), kjer bo aktivni delež prispevala predvsem mladina. Anketa med borci bo dala podatke o njihovem zdravstvenem stanju. Menijo, da je družbenopolitična aktivnost borcev uspešna, vključujejo se v naloge razvijanja izročil NOB... V letošnji program dela so prav tako vgradili trajne naloge na področju SLO in DS, sodelovanja z JLA, z mestno konferenco ZRVS, z mladino v OŠ ter v pripravi proslave Štajerska v borbi in 40 let pohoda Štirinajste na Štajersko. Tu so tudi sodelovanja pri proslavah krajevnih praznikov, pri prirejanju šolskih kvizov znanja... Vrsto nalog pa imajo tudi na področju evidentiranja in obveščanja šercerjevcev, na področju predlaganja odlikovancev ter priprave pregleda krajev in posameznih kmetij, povezanih z boji Šercerjeve. Nalog je mnogo, volje za njihovo uresničevanje pa tudi.

Vezisti NOV Gorenjske

Konkretne naloge v tem letu

Sestali so se v Radovljici, na Mlaki, pri Vinku Bercetu, članu odbora gorenjskih vezistov, sicer pa kmetovalcu, ki se ukvarja tudi s kmečkim turizmom in vzrejo jahalnih konj. V tem prijetnem okolju so spregovorili o akcijah, ki jih želijo uresničiti še letos. Vsak od občinskih aktivov je za začetek predlagal enega od svojih tovarišev za brezplačno letovanje v domovih PTT na Pohorju ali pa v Strunjanu. Vse te zbrane predloge bodo predložili Skupnosti vezistov Slovenije, ki jih bo dokončno uskladila. Vezisti so ob tej priložnosti izvedli, da je cena letošnje ponudbe v pred - in posezoni v počitniškem naselju Červar (v apartmajih za tri) 480 dinarjev na dan za osebo. To je, so ugotavljali, šestdesetodstotno zvišanje glede na lansko leto.

Letošnje srečanje z delavci Iskre (ki je že tradicionalno, saj je Iskra dala vezistom domicil) bo 2. julija dopoldne v stari tovarni Telematika v Kranju. Računajo na sprejem in kulturni program, ki ga bodo pripravili delavci Iskre, medtem ko se bodo borci delovni organizaciji oddolžili s podelitvijo posebne spominske slike.

Udeleženci seje odbora gorenjskih vezistov

Približno šestdeset gorenjskih vezistov se bo udeležilo tudi srečanja vezistov in delavcev PTT (druga delovna organizacija, ki nadaljuje njihova izročila iz NOB), ki bo 23. junija v ljubljanskem Mostecu. Za to prireditev posebnih vabil ne bo, saj bo objavljeno v sredstvih javnega obveščanja.

Gorenjski vezisti so se tudi že dogovorili, kdo izmed njih naj bi šel na osrednjo proslavo ob dnevu vezistov, ki bo 26. septembra v Ljubljani, medtem ko se bodo drugi udeležili ob tem dnevu proslave v kranjski vojašnici Stane Žagar.

Uskladili so predloge za jubilejna priznanja (za uspešno delo). Za naslednji delovni sestanek so določili 23. avgust, letno skupščino pa bodo imeli 4. oktobra v prostorih PTT na Primskemovem.

Gorenjska sekcija vezistov bo letos že drugi pokroviteljica prireditve »Lov za lisico«, ki jo bodo izvedli radioklubi Gorenjske. To zanimivo tekmovalstvo bo organizacijsko pripravil Radioklub Železar z Jesenic (28. aprila na Pristavi). Pričakujejo številno udeležbo iz vseh krajev Slovenije.

Jesenjski radioamaterji bodo uspešnim ekipam in posameznikom podelili priznanja. Tokrat bodo povabili k sodelovanju tudi radioklube iz zamejstva.

Na seji gorenjskih vezistov je bil tudi predsednik Skupnosti vezistov Slovenije Jože Šetina, ki je zbral njihove predloge in želje in jih bo posredoval republiškemu odboru skupnosti.

B. B.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Razbor - Letno delovno srečanje borcev

Enajstega marca so se sestali na svoji letni konferenci razborski borci in pregledali uspehe svojega dela. Ugotovili so še vedno uspešno aktivnost. Skrbijo za proslavljanje petinajstih jubilejev njihovih članov in skromne obdaritve. Od petinajstih članov, ki so lani opravili sistematični zdravniški pregled, so bili trije poslani v zdravilišča. Od sedemdesetih, kolikor jih je združenih v tej organizaciji ZB, pa jih prejema priznavalnino 27. Najvišja znaša 4400 din, najnižja pa 880 din.

V letošnji program dela te borčevske organizacije so uvrstili tudi proslavo, ki naj bi bila v Razboru 6. oktobra (v spomin na eno tamkajšnjih največjih bitk Tomšičeve brigade s sovražnikom, od katere mineva letos štirideset let). Radi bi povabili borce te bitke v Razbor na srečanje z obujanjem spominov, pa tudi zato, da bi si lahko ogledali, kakšno spremembo in napredek je doživel kraj po vojni.

Štefka Melanšek

Dobrovo - Skupščina odbora aktivistov bivšega okrajnega odbora OF Brda

Osemnajstega marca se je na Dobrovem v Brdih zbralo okrog sto nekdanjih aktivistov na letno skupščino. Udeležence je najprej pozdravila šolska mladina, ki je izvedla tudi kulturni program. Zbranim je nato spregovoril predsednik okrajnega odbora aktivistov ZPO Alojz Mavrič. Nagovoru je sledilo poročilo o delu odbora v preteklem triletnem obdobju. V njem je predsednik obrazložil tudi nekatere naloge v letošnjem letu. Zlasti poimenovanje lovske kočice na Koradi po ZPO in spominsko proslavo ob 40. obletnici predvolilnega zborovanja v Kozbani. (Zborovanje je bilo 9. 7. 1944). Poimenovanje kočice bo prvega maja, datum spominskega zborovanja pa so delegati prepustili v odločitev prihodnjemu odboru. Obe proslavi sta za Brda zelo pomembni. Prva zato, ker so se prav na kraju, kjer sedaj stoji lovska kočica, križale poti kurirjev in obveščevalcev iz Furlanije, Brd in Benečije, druga pa zato, ker je posvečena pomembnemu dogodku-utrditvi ljudske oblasti v teh krajih. Takrat se je na zbornem mestu zbralo skoraj 3000 ljudi. Ne smemo pozabiti, da je bilo to v neposredni bližini sovražnikovih postojank. Za zavarovanje so tedaj poskrbeli bataljoni BBO, okrepljeni z nekaterimi enotami garibaldincev. Na častni tribuni sta bila med drugimi tudi predstavnik angleške vojaške misije pri 9. korpusu in tovariš Jože Srebrnič. Slednji je tu zadnjič govoril ljudstvu, ki mu je sledilo v boj za boljšo

prihodnost. Dva dni kasneje sta z angleškim majorjem in dvema drugima tovarišema utonila v narasli Soči. Zborovanje v Kozbani pomeni zaupnico tedanjim političnim predstavnikom v gradnji prve ljudske oblasti v teh krajih.

Delegati so novo izvoljeni odbor zaolžili, da uresniči sprejeta predloga. V nadaljnji razpravi so se nato dogovorili o načinu pisanja vaških kronik in Brdih, ki naj bodo osnova za prikaz življenja in boja prebivalstva za socialno in narodno svobodo.

Niko Prinčič

Celje - Precej borcev na meji socialne ogroženosti

Celjska mestna organizacija borcev »Dušan Kraigher« - nedolgo tega so imeli letno konferenco - bo brzkone tudi to leto morala storiti vse, da v največji možni meri omili socialne probleme. Številke, ki so jih slišali njeni člani, so zgovorne same po sebi. V občinskem merilu je bilo v preteklem letu zanje na voljo 250.000 dinarjev (družbena pomoč borcem), posebej za njihovo organizacijo pa so oddelili 17.510 dinarjev. Trenutno dobiva priznavalnino štirinajst članov, povprečna priznavalnina pa znaša 1656 dinarjev. Trije člani so bili deležni enkratne pomoči. Desetim članom so oskrbeli manjše vsote kot enkratno pomoč pri nakupu oziromice.

Anketa, ki so jo izvedli prikaznevi borci, člani borčevskega vodstva, je pokazala, da je kar precej članov organizacije na meji ogroženosti življenjskega standarda. Dvajset članov ima dohodek do 8.000 dinarjev na člana družine, dvanajst do 10.000 dinarjev in petnajst do 15.000 dinarjev. Seveda te številke še zdaleč ne povedo vsega, saj je večje število anketiranih napisalo le, da prejema pokojnino, ne pa koliko in ne števila oseb, ki jih preživljajo. Zanesljivo je precej takšnih, ki niso hoteli izpostavljati svojega socialnega položaja zaradi takšnih ali drugačnih razlogov.

V Celju menijo, da bi kazalo premisliti o tem, ko v višjih forumih odločajo o prerasdelitvi družbenega proizvoda. Da bi dobili še natančnejšo sliko, so vsem borcem razdelili vprašalnik socialnega varstva.

Člani mestne organizacije so tudi lani nadaljevali z že utečeno prakso obiskovanja bolnih članov. To se je pokazalo za zelo koristno in je bilo tudi lepo sprejeto.

Nekoliko manj sivih las povzroča zdravstveno varstvo, ki je skorajda zgledno urejeno. Zdravstvene ustanove, dispanzerji in ambulate delajo dobro.

Lani je mestna organizacija borcev »Dušan Kraigher« poslala na zdraviliško zdravljenje 23 članov, še štiri člani pa so iskali zdravje s strani organizacije vojaških vojnih invalidov in nosilcev partizanske spomenice.

mst

Ljubljana - Za načelo odgovornosti

V uvodnem poročilu in razpravi na volilno-programski skupščini ZB NOV »Tone Tomšič« v krajevni skupnosti Ajdovščina je bilo glede današnjega družbenopolitičnega in gospodarskega delovanja doumeti, naj bo temeljito in stvarno poudarjeno načelo odgovornosti. Se pravi: to načelo naj velja prav za vse in vsepovsod, od zgoraj navzdol in narobe.

Sicer pa je bila ta organizacija, ki ima 437 članov, v preteklem obdobju s svojimi sedmimi komisijami aktivna. Med njimi je 5 narodnih herojev in 40 nosilcev spomenice 1941. Zaposlenih je še 110 članov, 14 članov živi v domovih starejših občanov, okoli 100 članov pa je bolnih in nesposobnih za delo. Zelo aktivna je zlasti komisija za ohranjanje izročil. Le-ta tudi najtesneje sodeluje z zgodovinskim krožkom pionirske organizacije osnovne šole »Prežihov Voranc« pri pripravi nekaterih proslav in pri tako imenovanih »zgodovinskih izletih« v partizanske kraje (Dolenjska, Kočevsko, Notranjska). Štirje člani OŠ »Prežihov Voranc« so v začetku te skupščine pripravili krajši kulturni progrma, s čimer so se po svoje zahvalili članom komisije za ohranjanje tradicij, oz. sploh bivšim borcem za njihovo sodelovanje, ter so izrazili željo, da bi se nadaljevalo tako sodelovanje z OŠ »Prežihov Voranc«.

Socialno-zdravstvena komisija je v preteklem obdobju plačala 17 svojim članom brezplačno okrevanje v Banjolah, enkratno denarno pomoč pa je dobilo 52 članov te organizacije.

Naj s te skupščine omenimo še tole! Predsednik krajevne konference SZDL Ajdovščina je namreč pozval člane ZB, naj se kljub starosti bolj in v večjem številu vključujejo v družbenopolitično življenje v krajevni skupnosti Ajdovščina. Ne gre zgolj za zavzeto aktivnost tistih, ki to še zmorejo, ampak tudi za prenašanje izkušenj na mlade, izkušeni pa imajo bivši borci dovolj.

In za konec! Navzoči bivši borci na volilno-programski konferenci so se izrekli proti predvidenemu scenariju za 25. maj v Beogradu, podprli pa so tudi razpravo na zadnji seji RO ZZB NOV Slovenije, naj sedanja himna ostane.

B. A.

Beseda, dve o aktivih ZRVS To je samo oblika dela

Pred približno letom in pol je začela republiška konferenca ZRVS akcijo za ustanavljanje aktivov rezervnih vojaških starešin po delovnih organizacijah in visokih ter višjih šolah obeh slovenskih univerz. Kljub precejšnjim naporom pa aktivni niso zaživel tako, kot bi morali. O težavah pri ustanavljanju aktivov smo se pogovarjali s članom predsedstva RK ZRVS Silvestrom Turkom.

Zakaj je začela ZRVS akcijo za ustanavljanje aktivov po delovnih organizacijah?

»Vzroka za to sta dva. Kljub temu, da so se organizacije ZRVS ustanovile na ravni krajevne skupnosti, je analiza delovanja rezervnih vojaških starešin na področju SLO in DS pokazala, da ostaja nepokritih veliko dejavnosti zunaj KS, ki jih krajevne konference ne morejo uspešno voditi. Drug vzrok pa je dejstvo, da je velika večina rezervnih vojaških starešin v rednem delovnem razmerju. Zato je bilo nujno zagotoviti takšno obliko delovanja, ki bi dovoljevala, da se rezervni vojaški starešine ukvarjajo s problemi SLO in DS tudi v organizacijah združenega dela in visokošolskih organizacijah združenega dela.«

Ali se zaradi te nove oblike delovanja kaj spreminja odnos med rezervnimi starešinami in njihovo krajevno konferenco ZRVS?

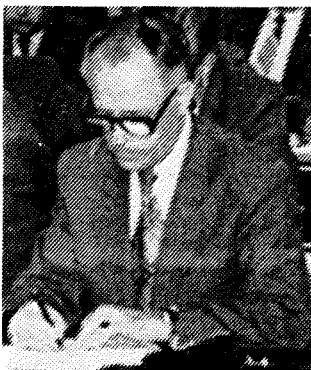
»To razmerje ostaja isto, kot je bilo. Povsem jasno je, čeprav nekateri tega nočejo sprevideti, da je aktiv le oblika in način dela.«

Kdo pa naj bi dal pobudo za ustanovitev aktivna ZRVS?

»Ker so člani ZRVS strokovno dobro seznanjeni s splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, daje to možnost družbenopolitičnim organizacijah v posameznih okoljih, da bolj pritegujejo rezervne vojaške starešine za delo na tem področju. To pa pomeni, da bi se morale zanimati za ustanavljanje aktivov družbenopolitične organizacije, še posebej pa komiteji za SLO in DS.«

Kako pa poteka ustanavljanje aktivov ZRVS na visokošolskih delovnih organizacijah na Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani?

»Ta proces teče počasi. Imam občutek, da družbenopolitične organizacije na fakultetah pa tudi komiteji za

»Veliko rezervnih vojaških starešin je v vodstvih družbenopolitičnih organizacij. Vsaka izmed njih pa je po zakonu obvezna za odgovornost za SLO in DS. Člani ZRVS morajo zato pokazati večjo angažiranost, da bi dvignili raven SLO in DS,« pravi Silvester Turk

SLO in DS niso dovolj ocenili, kakšno pomoč bi lahko dobili pri aktivih. Do zdaj je bilo ustanovljenih enajst aktivov, vendar njihova dejavnost ni bistveno prispevala, da bi se dejavnosti in naloge na področju SLO in DS po strokovni plati dvignile na višjo raven. Mislim celo, da ponekod nekateri kadri vidijo v ustanavljanju aktivov povečane stroške. Veliko pa je še polemik, kaj naj aktiv sploh dela. Jasno je, da je program dela aktivov ZRVS program družbenopolitičnih organizacij na področju SLO in DS, ki pa ga določa zakon.

Torej je aktiv ZRVS samo strokovni svetovalec na področju SLO in DS, ne pa nosilec dejavnosti. Aktivni pa bi ocenjevali tudi svoje delo, ali ne?

»Seveda. Nekajkrat na leto bi se morali sestati in razpravljati o tem, kako uresničujemo programske dejavnosti družbenopolitičnih organizacij na področju SLO in DS. Prav tako bi morali oceniti dejavnost svojih članov, ki so izvoljeni v vodstva družbenopolitičnih organizacij in pa v komiteje za SLO in DS.«

Ali bo v prihodnje na tem področju bolje?

»Prepričan sem, da bo. Kot se skoraj vsaka druga novost težko uveljavi, je tako tudi z aktivni ZRVS na visokošolskih organizacijah združenega dela. Prvi koraki so že bili narejeni na nedavnem posvetovanju sekretarjev osnovnih organizacij ZK s posameznih fakultet o problematiki splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Odločilni preobrat pa bo na prihodnji seji univerzitetnega komiteja za SLO in DS, ki bo še ta mesec. Skrajni čas je že, da na vseh visokih in višjih šolah spoznamo pomembnost aktivov ZRVS za delo na področju obrambnih priprav. Vsem mora postati jasno, da ustanovitev aktivna ne pomeni nobenih dodatnih finančnih izdatkov za fakultete.«

Bojan Kuntarič

Iz dela ZRVS v Trbovljah

Privlačnejša predavanja

Po krajevnih konferencah ZRVS v trboveljski občini so začeli uresničevati program strokovnega usposabljanja rezervnih vojaških starešin. Celotni program bodo uresničili v dveh časovnih obdobjih in sicer spomladi in jeseni.

Prvi cikel predavanj so praktično sklenili že prejšnji mesec, drugega bodo končali do srede aprila. Na marčevskih predavanjih so rezervni vojaški starešine govorili o smernicah za izdelavo in uporabo varnostnih načrtov ter o razvoju, organiziranju, delovanju, vodenju in usposabljanju narodne zaščite. Ta mesec pa obravnavajo bojno delovanje enot naših oboroženih sil na časno zaslednem ozemlju in strategijo oboroženega boja.

Vse te teme so glede na sedanji varnostno-politični položaj in prihodnje naloge aktualne in zanimive. Predavatelji so se potrudili, da so za predavanja pripravili skice, pregleda, tabele in tako popestrili metodiko dela. Hkrati pa so tudi primerjali stanje v posameznih organizacijah združenega dela, krajevnih skupnostih in seveda v občini.

Vodstvo občinske konference ZRVS se je odločilo za novost pri pozivanju na predavanja. S sodelovanjem oddelka za ljudsko obrambo pri občinski skupščini, občinskega štaba TO in Zasavskim računskim centrom so pripravili poimenski seznam rezervnih vojaških starešin po krajevnih konferencah z vsemi potrebnimi podatki. Računalniška obdelava podatkov bo v prihodnje skrajšala čas in olajšala delo pri opravljanju teh nalog.

Predsedstvo občinske konference ZRVS v Trbovljah je s svojimi komisijami in ob sodelovanju vodstev krajevnih konferenc v minulih mesecih pripravilo letno poročilo o delu v lanskem letu ter načrt dela za leto. Ta dva dokumenta bodo obravnavali na redni letni seji OK ZRVS Trbovlje, ki bo v prvi polovici maja. Poleg nalog in akcij iz programa dela pa bodo trboveljski rezervni vojaški starešine sodelovali tudi v drugih. Tako bodo sodelovali pri prikazu napada na rudniške naprave, kot ga je opravil prvi Štajerski bataljon. Seveda bo ponazoritev prilagojena sedanjim razmeram. Nadalje bodo aktivno sodelovali pri kurirčkovski pošti, pri delovanju obrambnih krožkov in izvajanju obrambnih dni na šolah v ozdih in v krajevnih skupnostih.

Že zdaj se pripravljajo za srečanje trboveljskih rezervnih starešin z rezervnimi starešinami iz pobratene občine Lazarevac in skupno potovanje po nekaterih krajih Vojvodine. Namen tega srečanja je negovanje revolucionarnih tradicij. Pobudo za srečanje so dali rezervni starešine iz Lazarevca, namenjeno pa je letošnjim pomembnim jubilejem obeh občin, oziroma republik. Udeleženci srečanja bodo tudi tokrat sami prispevali denarna sredstva za kritje stroškov.

Rudi Matko

Priprave na programsko-volilne konference

Na zadnji seji predsedstva občinske konference ZRVS Radovljica so se dogovorili za sklic programsko-volilnih konferenc KK in OK ZRVS. Na seji so pripravili predlog možnih kandidatov za občinsko vodstvo ZRVS.

Od 9. do 11. aprila so sklicali vse predsednike in sekretarje krajevnih konferenc ZRVS in se z njimi dogovorili za sklic in dnevne rede konferenc. Tako bodo v krajevnih organizacijah lahko pravočasno pripravili ustrezno gradivo in predloge programov dela za naslednje enoletno obdobje. Predlogi morajo prvsim zajemati idejno-politično delo in obrambo ter samozaščitno usposabljanje v letu 1984.

Ciril Rozman

Tesno sodelovanje z zvezo borcev

V Ratanski vasi pri Rogaški Slatini obstaja krajevna organizacija ZRVS že deset let. V tem času se je v njenih vrstah usposobilo za zahtevne naloge na področju SLO in DS ter izpopolnilo svoje vojaško in politično znanje precejšnje število članov.

Tudi letos so si zadali obširen program dela. Izvedli bodo orientacijski pohod, ki vključuje reševanje praktične naloge na terenu, preizkus teoretičnega znanja in poznavanje vojaško-političnega položaja doma in v svetu. Tesno sodelujejo z vojašnico na Ptuj, ki jima pomaga pripraviti strokovne izlete, na katerih se člani ZRVS Ratanska vas seznanijo z novostmi na področju vojaške tehnike. Dobro sodelujejo tudi z drugimi organizacijami ZRVS na območju občine Šmarje pri Jelšah. Še posebej tesno so povezani s krajevnima konferencama Center in Tržišče-Rogaška Slatina ter oddelkom za ljudsko obrambo občine Šmarje pri Jelšah. Sodelovanje pa ni omejeno samo na organizacije ZRVS, ampak tudi na druge. To še posebej velja za krajevni odbor zveze borcev. Lani so skupaj pripravili proslavo na Boču ob dnevu vstaje slovenskega naroda. Ta prireditve bo tradicionalna. Delovanje ZRVS pa se posebej čuti na osnovni šoli. Organizirali so obrambni krožek, za katerega se učenci zelo zanimajo.

Radi poudarjajo, da dobro sodelujejo tudi z okoliškimi organizacijami združenega dela. Posebej tesno so povezani s kolektivom tovarne KORS, ki je tudi njihov pokrovitelj in jim omogoča delovanje v njenih prostorih in še drugače pomaga.

Popravek

V članku Nekaj več kot samo obrambno usposabljanje, ki smo ga objavili v prejšnji številki, nam jo je zagodel tiskarski škrat. Naša sogovornica se v resnici piše **Tatjana Pavšer-Milovanović** in ne Tatjana Pavčar-Milovanović. Bralecem in tovarišici Milovanovičev se opravičujemo.

Uredništvo

ZRVS v Podravju je delala dobro

Popestrili oblike dela

Na seji medobčinskega sveta ZRVS za Podravje je dosedanjemu predsedniku Branko Vasa ocenil dosežene rezultate v zadnjem letu in spregovoril o delu medobčinskega sveta in njegovih organov. Dejal je, da medobčinski svet ZRVS združuje 10 občinskih konferenc ZRVS in mestno konferenco ZRVS, v katerih je vključenih več kot 10.000 rezervnih starešin in več kot 200 občanov, ki so sicer brez čina, vendar opravljajo odgovorne naloge na področju SLO in DS.

Iz podatkov v Podravju je razvidno, da je organizacija ZRVS močna družbena sila, ki lahko prispeva pomemben delež k utrjevanju in nadaljnjemu razvoju zasnove SLO in DS. Izvajanje tega poslanstva omogoča tudi samoupravna organiziranost. Krajevne konference ali aktivni ZRVS zajemajo vse krajevne skupnosti v regiji, kar omogoča aktivno in ustvarjalno delo vojaških starešin v vseh okoljih. Aktivni odnos članov do nalog na področju SLO in DS potrjujejo podatki, da je 3122 članov vključenih v komiteje ali odbore za SLO in DS, 5819 članov ZRVS pa opravlja različne zelo pomembne družbenopolitične funkcije v družbenopolitičnih organizacijah, delegacijah družbenopolitičnih skupnosti, sisih in drugod. Okoli 93 odstotkov članov ZRVS v Podravju je neposredno vključenih v ustvarjalno družbenopolitično delo. Taka angažiranost članstva in navzočnost v

Branko Vasa pravi, da rezervni vojaški starešine niso nikakršna rezerva, ampak soustvarjalci samoupravnega družbenega reda, ki je tudi pogoj za podružbljanje splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

vseh okoljih, kjer se odloča o bistvenih vprašanjih našega družbenopolitičnega in gospodarskega razvoja ter nadaljnjega razvoja zasnove SLO in DS, zagotavlja najbolj neposredno uresničevanje načela o podružbljanju SLO in DS.

V Podravju so organizacije ZRVS začele razpravo o tem, ali naziv ZRVS še ustreza vsebini našega sedanjega dela. »Menimo namreč,« je nadaljeval Branko Vasa, »da nismo nobena rezerva, pač pa soustvarjalci novega samoupravnega družbenega reda, ki je tudi pogoj za podružbljenost zasnove SLO in DS. Zato se tudi zavzemamo za spremembo naziva naše organizacije v Zvezo starešin SLO in DS. S takim nazivom bi tudi izenačili status članov naše organizacije, saj bi pri tem delovni ljudje in občani, ki nimajo čina, opravljajo pa pomembne družbene dolžnosti na področju SLO in DS, pridobili v naši organizaciji vse pravice in dolžnosti pravega člana.«

Programske konference ZRVS so pokazale, da so posamezne organizacije ZRVS zelo popestrile oblike in metode dela. Nekdanje klasično preverjanje znanja v obliki orientacijsko taktičnih pohodov je dobilo povsem novo obliko. V te pohode se po-

leg mladine vse bolj uspešno vključujejo tudi pripadniki narodne in civilne zaščite. Gre za utrjevanje oblike preverjanja znanja vseh struktur SLO in DS v krajevni skupnosti. Pri tem pa skorajpovsod sodelujejo tudi pripadniki organizacij sindikata in ZSMS. Takšne oblike preverjanja znanja RVS in drugih struktur v KS zaslužio vso pozornost. Na sejah medobčinskega sveta ZRVS za Podravje so ugotovili, da se rezervni starešine vse bolj aktivno vključujejo tudi v delo obrambnih krožkov v osnovnih in srednjih šolah.

Rezervni vojaški starešine v Podravju posvečajo posebno skrb razvijanju in utrjevanju bratstva in prijateljstva med narodi in narodnostmi Jugoslavije. Delegati sodelujejo vsako leto na srečanju RVS Jugoslavije. Letos bo v Mariboru že 15. srečanje RVS prijateljskih občin Hrvaške in občin Podravja. Na teh srečanjih vsako leto izmenjujejo izkušnje o delu ter krepijo že utrjene prijateljske vezi med člani ZRVS, ki živijo ob meji obeh republik. Računajo, da bo tudi letošnje srečanje v organizaciji občinske konference ZRVS Maribor Tabor resnična manifestacija bratstva in prijateljstva.

Marjan Kos

Delovnik na vseh področjih

Redne letne konference občinske organizacije Zveze rezervnih vojaških starešin v ljubljanski občini Bežigrad, so se poleg delegatov krajevnih organizacij udeležili še predstavniki občinske skupščine, družbenopolitičnih organizacij, RK ZRVS in mesta ter predstavniki ZRVS iz prijateljskih občin Zagreb Medveščak, Sarajevo Center in Beograd Palilula.

Temeljito in izčrpno poročilo o aktivnosti organizacije in bistvene smernice za prihodnje delo je podal predsednik, generalmajor Jože Šeme. Tudi razprava je bila zelo živahna, kritična in koristna, zajela je vsa delovna področja organizacije. Rezervni vojaški starešine so si stalno prizadevali v stabilizacijskih naporih. V krajevnih skupnostih pa tudi v delovnih organizacijah so aktivni, večkrat so na vodilnih me-

stih pri vseh obrambnih dejavnostih. Seveda nenehno delujejo v družbenopolitičnih organizacijah, kot delegati v raznih telesih skupščine in SIS. Predstavniki nekaterih krajevnih skupnosti celo trdijo, da je organizacija ZRVS najbolj aktiven in najštevilnejši dejavnik pri organiziranju in izvajanju političnih akcij in splošne aktivnosti v SZDL in drugih političnih in družbenih organizacijah.

Zaradi povezovanja družbenopolitične dejavnosti na ravni občine je predsedstvo organiziralo širši pogovor s komitejem ZK, predstavniki drugih družbenopolitičnih organizacij, z organi za ljudsko obrambo, z zvezo prijateljev mladine in teritorialno obrambo. Podobne pogovore so imeli tudi z predstavniki vojašnice Ljuba Šerčerja. Organizirali so tudi sestanek predstavnikov komitejev za SLO krajevnih skup-

nosti skupaj s predstavniki organizacij ZRVS zaradi sodelovanja pri širjenju obrambne aktivnosti v krajevnih skupnostih. Organizirajo tudi aktivne ZRVS v delovnih organizacijah. Dogovorili so se z občinsko zvezo sindikatov ter sekretariatom za LO, imeli so tudi prva srečanja z odgovornimi v DO glede izvrševanja teh nalog. Aktiv ZRVS so že ustanovili v ČGP Delo, nadaljevali pa bodo v ljubljanskih mlekar nah, Elmi, Energoinvestu in Belinki, kjer so bili taki aktivni že ustanovljeni, vendar niso zaživel. Končani so bili pogovori tudi o vseh osnovnih šolah o pomoči in sodelovanju rezervnih vojaških starešin za delo v obrambnih krožkih in obrambnih dnevih ter krepitevi aktivna za SLO, namesto dosedanjega aktivna ZRVS. Skupaj s skupino iz komisije za usmerjanje in pridobivanje

mladih za vojaške poklice pri predsedstvu OK SZDL so se pogovorili z učenci in starši o usmeritvah mladih za to področje.

Razumljivo je, da so se rezervni vojaški starešine politično in strokovno usposabljal. Vse krajevne organizacije so razvijale široko dejavnost ter mnoge od njih pripravile zelo originalne programe, od rušenja in miniranja proge in mostov, razbijanja komunikacij, reševanja aktivistov iz zapora itd. Predavanja, seminarji in sklepne vaje so bili dobro pripravljene. Organizirali so tudi tehnični zbor na svojem strelišču ob Savi z ogledom inženirskih sredstev in praktični prikaz izvajanja diverzij. Informativno-propagandna komisija je poskrbela, da je javnost obveščena o življenju in delu organizacije, saj je bilo v lanskem letu objavljenih 84 člankov v občinskem glasilu Zbor občanov, TV-15 in Naš tovariš in Naši obrambi.

Dušan Rebolj

Franci Strle

Monografija o Slovenskem primorju še v mapah Staneta Vilharja

Kdo bo končal začeto?

Stane Vilhar. Kje se je začelo njegovo življenje? V Kromberku pri Novi Gorici, v liberalni učiteljski družini. Rodil se je 15. novembra 1904. leta. Pravzaprav naš današnji namen ni pisati o njem in njegovem življenju, vendar bi podoba njegove življenjske poti lahko služila lažjemu in boljšemu razumevanju tistega, kar je ostalo v Stanetovi zapuščini.

Zgodaj dozorel fant se je začel zanimati za politična gibanja. Najprej ga najdemo v dijaškem društvu Adria, enaindvajsetletnega pa že pri komunistični stranki Italije. Začela se je njegova revolucionarna pot: član partijskega komiteja za Goriško in komiteja za Julijsko krajino, potem član CK Komunistične

partije Italije. Od leta 1927 do 1928 je urednikoval ilegalnemu komunističnemu listu Delo. Čas med obema vojnama: Stane je moral v izgnanstvo; v Francijo, Belgijo. Prispel je tudi v Moskvo, kjer je študiral na mednarodni leninski šoli. Njegovo delovanje med slovensko emigracijo v zahodnoevropskih državah ter med slovensko narodno manjšino v Julijski krajini se je začelo, ko ga je v Franciji za to zadolžila Komunistična partija Italije. Stane Vilhar je bil tudi na bojiščih v Španiji v španski državljanski vojni, pa v francoskem odporniškem gibanju. Njegovi obsežni zapiski so priča, da se je udeležil zadnjega, sedmega kongresa kominterne v Moskvi. Leto 1944 ga je privedlo

v uredništvo tednika Nova Jugoslavija, hkrati pa je bil dopisnik Tanjuga iz Francije. In kdo ga ne pozna kot redaktorja in zunanje političnega komentatorja pri Radiu Ljubljana celo desetletje od 1952 do 1962?

Pred dvema letoma je ugasnilo njegovo življenje. Mnogi se ga še spominjajo; ne le svojci, tudi med drugimi njegovi sodelavci, prijatelji in znanci nanese beseda nanj, saj je s svojim bogatim življenjem in ustvarjalnim komunističnim delom, ki ga je skoz in skoz prepletala revolucionarnost, zapustil svoj pečat. Zapustil pa je tudi sadove svojega dela, skrbnega zbiranja, za prihodnje rodove. To so njegove mape z obsežnim gradivom,

beležkami, rokopisi, odrezki iz dnevnega časopisa, s celo vrsto drobnih izsekov, ki bi lahko združeni v monografiji spregovorili o Slovenskem primorju in njegovi politični zgodovini. Takšen je bil tudi namen Staneta Vilharja, vendar ga je smrt prehitela in mu urejanje iztrgala iz rok. Kdo bo uresničil Vilharjev namen? Bo kdo?

Njegova zapuščina počiva zdaj na policah osrednje koprskeske knjižnice, ki nosi ime po njegovem bratu Srečku Vilharju. Vilharjeva žena Leopoldina je namreč podarila knjižnici obsežno gradivo o politični zgodovini Slovenskega primorja in njegovih ljudi pa še približno devetsto knjig, brošur in manjših publika-

cij iz Stanetove osebne knjižnice.

Prav bi bilo, da ne umrejo z avtorjem tudi njegova načeta vprašanja in odgovori, da njegov ustvarjalni nemir najde nekje odmev, med slovenskimi zgodovinarji, da ne prekrije prah pozabe vseh tistih premišljanj, ki jih je Stane v sebi ustvaril z izkušnjami med obema vojnama, o načinih revolucionarnega boja, o odnosu buržoazije do fašizma, o italijanskem imperializmu po preroču, v katerem išče in tudi najde korenine nekoliko pozneje vzniklega nacionalizma n fašizma. Na straneh dvestopetih svežnjev najde mesto vprašanje individualnega terorizma v boju proti fašizmu tam v dvajsetih in začetku tridesetih let, spregovori o tem, kako so nacionalistične ideje italijanskega prepoda vplivale na razvoj delavskega gibanja; pri tem se še pose-

bej ustavi v Julijski krajini, o ospredju izstopa Komunistična partija Italije v Julijski krajini in njen odnos do slovenske ter hrvaške manjšine. Avtor ne gre mimo tistih slovenskih zgodovinarjev, ki so imeli kritične pripombe na delavsko gibanje v Julijski krajini, tudi ne gre mimo ekstremističnih narodnjaških skupin TIGR in Borba, njegovo pozornost pritegnejo levičarstvo, anarhizem, samoodločba narodov, študentsko gibanje itd. – vse v neki medsebojni vzročni zvezi.

Obsežno zbrano gradivo zahteva obdelavo, nekaj truda, natančnosti, dobre volje in zavest. Tako bo med ljudmi oživel pogled nazaj, na prehojeno politično pot Slovenskega primorja, ki ni bila lahka. Z monografijo pa bo med ljudmi ostalo tudi ime Staneta Vilharja.

Živa Drole

Književniki, udeleženci NOB

Jože Kranjc

Ob 80-letnici rojstva

Med književniki, ki so se udeležili narodnoosvobodilne vojne, je bil tudi Jože Kranjc. Rodil se je pred osemdesetimi leti (4. marca 1904) v Borovnici, umrl pa je 7. julija 1966 v Ljubljani. Po končani klasični gimnaziji je odšel na študij v Zagreb, kjer je končal visoko šolo za trgovino in promet. Sprva je služboval kot profesor na trgovinski šoli v Ljubljani. Njegov realni poklic in človeška in literarna htenja se niso mogli zbgati. Že kot mladenič se je zavzemal za usode malih ljudi, ki jih je pozneje opisoval v svojih delih.

Kot socialni pisatelj je brž ob razpadu Jugoslavije našel pot v narodnoosvobodilno gibanje. Med okupacijo ga je italijanski okupator aretirjal in obsojil na devet let zapora zaradi dela v Osvobodilni fronti. Zaprt je bil od začetka leta 1943 do 1944. Leta 1944 mu je uspelo priti v partizane, kjer je bil najprej načelnik Ljudske prosvete v belokranjskem področju, od začetka leta 1945 do svoboditve pa časniški reporter partizanskega časnika Bratstvo v osvobojeni Dalma-

ciji in profesor na slovenski gimnaziji. Po vojni je poučeval kot profesor na Ekonomskem tehnikumu in se kot invalid upokojil.

Književno delo: kot mlad pisatelj je začel najprej objavljati črtice in novele v slovenskih revijah in časnikih: Ljubljanskem zvonu (1927) Modri ptici, Domačem prijatelju, Svobodi, Jutru. Ko se je že uveljavil v literarnih krogih, je začel pisati še mladinske spise in drame. Leta 1930 je izdal v družbi s šestimi mladimi slovenskimi literati zbirko »Sedem mladih slovenskih pisateljev«. Isto leto je ustanovil tudi založbo Drama, ki je izdala revijo z istim naslovom Drama, urejevala sta jo z Milanom Skrbinkom.

Leta 1931 je izšla njegova povest Ljudje s cete, sledila ji je povest Pot ob prepadu (1932). Njegova prva drama Katakomba (1933) je bila namenjena delavskim odrom (pozna se ji vpliv Maksima Gorkega), drama Direktor Čampa (1935) pomeni ostro satiro na predvojne razmere v šolstvu. Napisal je tudi dve komediji: »Detektiv

Megla» in »Skeđenj« (1939). V knjigi »Drva« je natisnil dve socialni pravljici (1938). Za mladino je napisal v predvojnem obdobju roman »Noč« (1938), povest »Otrok« (1932) in zbirko mladinskih novel (1938).

Slovenska literarna zgodovina ga označuje kot pripovednika realistične smeri z izrazito socialno noto, ki opisuje življenje ljudi z dna življenja, njihov krčeviti boj za obstanek in vztrajno iskanje sreče. V njegovih delih je čutiti bolečino zaradi krivično urejene družbe in odpor zoper izkoriščevalske metode vladajočega razreda. Kot dramatika ga uvršča med izrazite socialne dramatikke med obema vojnama.

Po osvoboditvi je ostal zvest svoji literarni usmeritvi in slogu, čeprav ni več toliko pisal kot prej, posvetil se je povečini črtici in noveli.

Leta 1946 je napisal zborni recitacijo »Borba za svet« (izvedli so jo leta 1947), isto leto je izšla mladinska povest »Maticek«, v knjigi »Nevenka in sonce« je leta 1954 zbral šest otroških igrice. Leta 1955 je izšel izbor novel v knjigi »Sreča v temni ulici«, leta 1962 pa zbirka črtic »Moj otrok in jaz«.

Po vojni je pisal tudi kritike in precej prevajal.

D. M.

Književniki, padli med NOB

Ob 40-letnici smrti Ivana Grahorja

Pred štiridesetimi leti (29. marca 1944) je v Dachau umrl slovenski književnik Ivo Grahor, rojen 20. novembra 1902 v Spodnji Bitnji pod Premom pri Pirski Bistrici. Študiral je odšel v Ljubljano, opravil je dva letnika strojne šole na Mirju in kot zasebnik maturiral na realki. Študije je nadaljeval na univerzi kot študent humanistike in filozofije. Ker je bil italijanski državljani, je moral služiti italijansko vojsko v Veroni. Tam je obiskoval tudi častniško šolo in postal podčastnik v Tolminu in v Mondovi v Piemontu. Zaradi zavedne jugoslovanske usmerjenosti so ga v Tolminu kaznovali s 40 dnevi ječe. Pomladi 1924 se je vrnil v Ljubljano, nemirna narava ga je gnala v tujino: obiskal je Poljsko in brez dovoljenja prešel sovjetsko mejo. Zaradi tega prestopka so ga za nekaj časa zaprli. Šele na posredovanje rojaka Martelanca so ga sovjetske oblasti izpustile. Leta 1925 je bil spet v Ljubljani in junija istega leta je vnovič, to pot z Ludvikom Mrzelom in Friderikom Gerlom, poskušal prekorčiti sovjetsko mejo, pa jih je zajela sovjetska obmejna stra-

ža in jih odposlala domov. Še večkrat je bil na Poljskem in v Italiji, konec julija 1929 pa se je vrnil v Ljubljano. Ta čas je že bil pod nadzorstvom ljubljanske policije, ki ga je zaprla in obtožila sodelovanja z ilegalnim komunističnim gibanjem. Glavni dokaz za to sodelovanje je bilo njegovo soavtorstvo pri Knjigi drugova (Knjigi tovaršev), almanahu jugoslovanske mlade socialne lirike. Leta 1930 so ga prepeljali v zapore v Veliko Kikindo, na tamkajšnjem sodnem procesu pa so bili vsi obtoženci oproščeni. Zaman je prosil za profesuro na katedri za pedagogiko, sumničili so ga levičarstva. Da bi se lahko preživljal, je postal korektor pri tiskarni Merkur in sodelavec Službenega lista. To delo je opravljal do jeseni leta 1943, ko so ga zaprli Nemci in ga iz ljubljanskih zaporov prepeljali v taborišče Dachau, kjer je umrl 29. marca 1944, star komaj 41 let.

Ivo Grahor je bil že kot dijak dober organizator naprednih društev, vodil je kot predsednik srednješolsko društvo Preporod, sodeloval je pri Društvu primorskih akademikov in

pri Kosovelovem Cankarjevem krožku. Kot partijec se je junija 1926 udeležil mladinske konference v Kefrovem mlinu in proslave založkih žrtve v Ljubljani leta 1927. Študentom ljubljanske univerze je leta 1928 predaval o političnih razmerah na Slovenskem po prvi svetovni vojni. Na ilegalnem seminarju v Cvetrežu na Banjski planoti je predaval o Marksizmu in leninizmu ter samoodločbi narodov. Tudi manjšinsko vprašanje je preučeval in pisal o njem.

Literarno se je začel uveljavljati leta 1925 v Ljubljanskem zvonu. S svojimi prispevki je sodeloval pri Mladini, Modri ptici, Sodobnosti, Književnosti in v mnogih književnih almanahih. Zelo pogosto je pisal v časnike razprave, gledališke in slovstvene kritike. Njegovo literarno delo je razdrobljeno in raztreseno po revijah in časnikih. Po njegovi smrti sta izšli dve njegovi knjigi: CAS IN ZAVEST (1961) in ŽIVLJENJE IN SMRT (1968) v redakciji in spremni besedi Franceta Vurnika.

Dušan Mevija

Partizanski pevski zbor

40 let zvestobe borbeni pesmi in njenemu izročilu

Leta 1965 je zbor odpotoval na turnejo po Holandiji. Povabljen je bil na prireditve, ki so jih organizatorji posvetili 20-letnici osvoboditve. Prvi nastop je bil v Utrechtu. Velika dvorana »Tivoli«, v kateri je bilo prek 700 poslušalcev, je ponujala pevcem, zaradi svoje posebne arhitekture, izredno zvočnosti. Kako bodo »mrzli« severnjaki sprejeli našo partizansko pesem, je bila za pevce popolna neznanka.

dvorano. Meščani mesta Slenaken so bili ponosni, da je prišel k njim zbor, ki je bil ustanovljen med vojno in v njem pojejo partizani in invalidi. Vzljubili so ga. Saj so tudi sami aktivno sodelovali v odporniškem gibanju.

Vzljubili so partizansko pesem, njeno melodijo in izvirnost. Gostitelji so bili zelo srečni, da je njihovo ljudstvo s tako velikim navdušenjem sprejelo pesem, rojeno sredi vojne vihre,

Zbor na Nizozemskem

Začeli so koncert, lepo in ubrano. Že v prvem delu so dobili velik in navdušen aplavz. Drugi del koncerta je z vsako pesmijo stopnjeval navdušenje poslušalcev, ki jih je, po končani njihovi pesmi »Piet Hein«, dvignil na noge. Nastalo je nepopisno navdušenje, cepetanje z nogami, ploškanje in klici po dodatnih pesmih. Željo so jim izpolnili in zapeli še tri pesmi.

Pevci si še niso obrisali potnih obrazov, ko sta jih za odrom pozdravila ambasadorja SFRJ v Holandiji in Belgiji. Vsakemu pevcu sta se gla v roko in se mu zahvalila. Bila sta zadovoljna in skupaj s pevci srečna, da je jugoslovanska partizanska in narodna pesem tako lepo uspela, pred zahtevno holandsko publiko.

Koncert v Utrechtu je imel še en uspeh. Posnet je bil v celoti na gramofonsko ploščo. Posnela ga je ameriška založba »Artone«, ki ima svoje podružnice tudi v Evropi.

Nato so pevci odpotovali na jug v Slenaken, glavno mesto turistične pokrajine. Tu je pevce presenetil veličasten sprejem. Gostitelji so jih sprejeli v svojih značilnih oblačilih in z mestno pihalno godbo. Takega sprejema so deležni samo gostje Slenakna, ki jih posebno cenijo. Ta velika čast je bila izkazana tudi pevcem Partizanskega invalidskega pevskega zbora.

Dvorana ni mogla sprejeti vseh. Prireditelji so odprli okna in vrata dvorane, da so lahko slišali našo pesem tudi tisti, ki niso mogli v

okupiranega naroda z istim sovražnikom, ki je okupiral tudi njihovo deželo. Ob slovesu je bila njihova največja želja, da bi jih pevci še večkrat razveselili.

Sledila je druga turneja v deželo tulipanov. Tokrat so pevci nastopili v Brunssumu, Kromenien, Goesu in Slenaknu. Velik uspeh je zopet imela partizanska in narodna pesem narodov Jugoslavije in si pridobila številne nove prijatelje. Tokrat so jih poslušali tudi številni naši izseljenci, ki so se pripeljali iz Belgije in celo iz Francije. Koncert v Slenaknu pa je bil zopet lepo obiskan, navdušeno sprejet pri prijaznih in zadovoljnih meščanih.

V letu 1980 so pevci Partizanskega pevskega zbora že tretjič gostovali v Holandiji. Bili so gostje pevskega zbora »Inter nos«. Imeli so dva koncerta v dvorani »Cocarde« v Valkenburgu, zopet v Slenaknu in Schip op Geulu. Peli so tudi delavcem svetovno znane pivovarne »Heineken«.

Poslušalci so jih tudi na tem gostovanju tako lepo sprejeli kot na prejšnjih. Pesem res ne pozna meja. Holandci so vzljubili našo partizansko in narodno pesem. Da jim je vnela srce, je dokazal tudi skupni nastop pevcev zbora »Inter nos« in Partizanskega pevskega zbora na zadnjem koncertu v festivalnem paviljonu Schip op Geul. Ta nastop je bil prava manifestacija prijateljstva. Naredila ga je pesem, močna partizanska pesem!

-ce-

Ob junaški smrti mladega kurirja Davorina Čurda-Darka iz Velike Nedelje

Omahnili ob dvigu zastave v znak svobode

Med narodnoosvobodilno vojno so številni mladinci opravljali različne naloge v boju proti okupatorju. Bili so kurirji in obveščevalci, sodelovali so pri raznih sabotažnih akcijah, trosili letake, zbirali orožje, sanitetni material in opravljali še mnogo pomembnih nalog. Med take mladince sodi tudi Davorin Čurda-Darko iz Velike Nedelje pri Ormožu. Rodil se je 4. 11. 1931 v Veliki Nedelji in je bil ob vdoru okupatorja star komaj 11 let. Osnovno šolo je obiskoval v domačem kraju. Sovražnik je nemške učitelje in se ni hotel učiti nemščine, zato so ga učitelji večkrat pretepali. Njegov oče je bil pred vojno orožnik, nekaj časa tudi ob vdoru okupatorja, toda zbiral je razne podatke za partizane, zato so ga Nemci kazensko premestili. Ko je zvedel, da nameravajo aretirati kakega domačina, je

brž poslal sina Darka ogroženi družini. Tako so se lahko člani take družine izognili aretaciji.

Darko je odrasel in počasi postajal kurir, saj so ga za obveščanje in kurirska opravila začeli uporabljati tudi domači aktivisti. Večkrat je tako moral prenašati kurirsko pošto na relaciji Šardije-Velika Nedelja, Šardije-Drakšl-Lunovec in drugam. Aktivisti so mu zaupali, ker je bil zelo pogumen, iznajdljiv in zanesljiv. S prijatelji je večkrat zbiral orožje, strelivo, sanitetni material, ki ga je skrivaj odnesel nemškim vojakom in ga skril, nato pa izročil partizanskim kurirjem, ki so ga odnesli na Pohorje ali Kozjak. Njegova starejša sestra Vida se je priključila partizanom na Hrvaškem, mlajši pa so Nemci mobilizirali v delovno obveznost. Na domu so tako ostali Darko, mati Emilija in še mlajša sestra.

Poleti 1944 so bile tudi po Slovenskih goricah ustanovljene TV postaje. Tudi na Kogu pri Ormožu je delovala postaja TV 15. Partizanski kurirji v Slovenskih goricah so se večkrat spopadli z okupatorjem, ki je postavljaj številne zasede in prežal za partizani. Še težavnejši je postal položaj, ko so Nemci jeseni 1944 poslali v Slovenske gorice zloglasne vlasovce, ki so povzročali strahovito nasilje in požgali številne partizanske domačije. Številni okupatorjeve vojske v Slovenskih goricah se je povečalo jeseni 1944, ko so Nemci tam začeli graditi utrdbe, saj se je fronta vedno bolj približevala. Marca in aprila 1945 se je število nemškega vojaštva v Slovenskih goricah še povečalo. Nemci so se pripravljali na obrambo na črti Ormož-Središče ob Dravi. Za obrambo so uporabljali številne bunkerje,

ki so bili zgrajeni ob Muri in v notranjosti Slovenskih goric. Mnogo nemških vojakov je bilo tudi v Veliki Nedelji. Tukaj je bilo vedno bolj nevarno, zato so nekateri starši rajši poslali svoje otroke v gorice in v hribovite predele, saj so mislili, da bodo tam bolj na varnem.

Davorin Čurda in njegova mlajša sestra sta se zatekla k znani partizanski družini Francu Habjaniču v Šardije. Zanj naj bi skrbel domača hči Nežka Habjanič-Cirila, ki je bila takrat sekretarka ZSM v Šardiji. Davorinova mama pa je ostala na domačiji v Veliki Nedelji. Mladi kurir je tudi v tistih nevarnih dneh opravljal kurirske naloge. Sedmega maja 1945 ga je sekretarka ZSM Nežka Habjanič-Cirila poslala po kurirski poti. Pošto je moral nesti v Drakšl in Veliko Nedeljo. Opozorila ga je, da ne sme obiskati svoje matere v

Veliki Nedelji, ker bi bilo to preveč nevarno. Toda Darko je ni ubogal. Vleklo ga je k materi, ki je ni videl že več kot tri mesece. Ko je opravil kurirsko nalogo, je šel na svoj dom k materi. Mati ga je pogovorila, naj ostane pri njej čez noč, nato pa bo nadaljeval pot.

Naslednji dan zjutraj so se začeli Nemci umikati. Vaščani Velike Nedelje so napeto čakali dan svobode. Tudi Darko se je tega veselil. Ni zdržal doma, kjer je bil skrit v kleti, temveč je šel na cesto. Vleklo ga je, da bi lahko čimprej pozdravil partizane in razglasil svobodo. Pet fantov, ki so tudi prišli iz zaklopišč, se je 8. maja 1945 zjutraj zbralo na trgu pri Veliki Nedelji. Dogovorili so se, da bodo čimprej v znak svobode obesili zastavo in naznanili svobodo in konec vojne. V Veliko Nedeljo so že prišli borci bolgarskih enot, ki so skupaj z domačimi partizani že zasedli šolsko sponje in nekatere druge zgradbe pri Veliki Nedelji. Poln zanos in veselja je Darko prinesel zastavo s peterokrako zvezdo. Pripravili so drog za zastavo in skopali jamo. Mladinci so

v navdušenju pozabili, da je bil sovražnik še v bližini. Po cesti mimo Velike Nedelje proti Ptujju se je še umikala kolona nemških tankov. V trenutku, ko je Darko hotel dvigniti drog, na katerem je bila zastava, je to s ceste opazil sovražnikov tankist in ustrelil dva topovska strela na zastavo. Kroglja je zadela Darka in mu odtrgala glavo, druga granata se je raztreščila v Hojzarjevi grabi pred cerkvijo. Darko je bil takoj mrtev, njegova mlada kri pa je orosila tudi zastavo. Darko tako ni dočkal svobode, po kateri je tako kopnel. Dva strela, ki sta odjeknila nad vasjo, sta končno naznanila svobodo. Darko je bil zadnja žrtev druge svetovne vojne v Veliki Nedelji in okolici.

Davorina so 10. maja 1945 pokopali na pokopališču v Veliki Nedelji. Od njega se je poslovilo mnogo ljudi. Leta 1980 mu je krajevna organizacija ZZBNOV iz Velike Nedelje postavila nagrobnik. Za urejenost pomnika skrbijo učenci osnovne šole Velika Nedelja, ki se ga z hvaležnostjo spominjajo.

Drago Novak

Partizanska zdravnica dr. Božena Grosmanova – osemdesetletnica

Tudi med vojno so se rojevali otroci

Zdravnike že od antičnih časov veže Eskulapova prisega; in vendar bi se lahko vprašali, kolikokrat je že človek prisegel, pa v hudih časih snedel besedo. Toda zdravniki so posebne vrste »oročarji« in posebne vrste »krpači«. Opraviti imajo s človekom in ČLOVEKOM. To jim daje v očeh drugih smrtnikov včasih posebno gloriolo moči in jim hkrati polaga na dušo velikansko breme odgovornosti, ki se je ne znebijo več, ko enkrat stopijo po poti prisega.

Danes je med zdravniki že množica žensk. Pred desetletji, v predvojnih študijskih letih, pa jih je bilo še bolj malo. In še te so morale na medicinske študije daleč od doma, vsaj v Zagreb, če že ne še dlje, ker v Ljubljani še ni bilo medicinske katedre.

Dr. Božena Grosmanova je študirala in diplomirala na Dunaju, promovirala leta 1929 in nato opravila medicinski staž v ljubljanski splošni bolnišnici, kjer je krajši čas tudi službovala. Po opravljeni specializaciji v ljubljanski otroški bolnišnici in opravljenem specialističnem izpitu iz pediatrije se je izpopolnjevala še v Frankfurtu, Berlinu in na Dunaju. Nato je bila do septembra 1943. leta zaposlena v ljubljanski otroški bolnišnici. Vse od začetka vojne je bila članica terenskega odbora OF.

Spomnimo se partizanskega Roga v začetku leta 1944 in ne bomo mogli mimo podatka, da je takrat, sredi bojev in vojaških dogajanj dr. Božena Grosmanova organizirala partizansko porodnišnico z oddelkom

za novorojenčke in dojenčke, ki je bil prvi te vrste na jugoslovanskem narodnoosvobodilnem bojišču. In to je bila izjemna organizacija tudi v svetovnem merilu.

Od tistih vojnih let prek desetletij pediatričnega dela v sodobnem razvoju slovenske medicine je dr. Božena Grosmanova prispevala velik delež k razvoju pediatrije, pa tudi k izboljševanju materialnih ter deloma tudi kadrovskih razmer za ožje strokovno delo. Leta 1952 je organizirala prvi otroški oddelek s 57 posteljami na otorinolaringološki kliniki in tako prva uresničila doktrino pediatrične obravnave, se pravi uveljavila je princip (ki je danes v ljubljanskem Kliničnem centru in drugod že uveljavljen), da tudi na oddelkih za odrasle, obolele otroke pediatrično obravnavajo otroški zdravniki. Sem sodi tudi njeno zavzeto uveljavljanje humanizacije obravnavanja obolenih otrok.

Nenazadnje je njen delež navzoč tudi v pisanem gradivu o slovenski partizanski sanite-

Prim dr. Božena Grosman kot partizanska otroška zdravnica v Kočevskem Rogu 1944. leta.

ti. Med drugimi je zapisala spomin o slovenskih beguncih v Kaštelih, o katerih nismo pisali pogosto.

Slovenski begunci v Kaštelih

Spomladi leta 1945 je bilo iz Dolenjske prepeljano v Kaštele pri Splitu okrog 800 otrok z materami in 50 sirot brez star-

šev iz Dreznice, ki so do takrat kot begunci živeli na svobodnem ozemlju Slovenije v Beli kajini. Sedaj so se morali umakniti pred podivjanimi fašističnimi, nemškimi, ustaškimi, četniškimi in belogardističnimi tolpmi in vraglovci. Bili so brez zdravnikov, pa so prosili mene, da bi vsaj enkrat na teden prihajala te otroke pogledat. A me vojska spet ni pustila.

Konec maja 1945 je prispel nepričakovano transport 500 slovenskih invalidov iz Italije. Dvema kolegoma na vojni oblasti uspelo, da so me določili za spremljevalko tem invalidom. Hkrati z našo ladjo je odpotovala ladja s slovenskimi begunci iz Kaštela, pa sem prevzela zdravstveno nadzorstvo tudi nad njimi. In tako smo po treh dneh in pol prispeli z ladjo, tovornjaki, vlakom in deloma peš v svobodno Ljubljano...

To je bil le utrinek, spomini pa segajo seveda daleč dlje, od dela v okupirani Ljubljani, prek življenja in dela v partizanskem Rogu, o delu porodnišnice, o strokovnih improvizacijah in delu z materami, o otrocih beguncih v Italiji... Kajti, tudi sredi vojne, sredi bitk in najhujših časov so se rojevali otroci in vsako novo življenje je pomenilo novo upanje, nove radosti in nov boj za to, da bo otroček zrastle, preživel...

B. Ž. J.

Kako je Jakovica ostala nepožgana

Prve aprilske dni (natančneje 5. aprila 1944) je prišla nemška patrolja v Jakovico. Nameravali so nakupiti nekoliko jajc, hrane jim je začelo primanjkovati, preskrba pa tudi ni bila najboljša.

Vodstvo postojanke se je vgnezdilo v gradu Windischgraetzov pod Hazbergom pri Planini. V poznih popoldanskih urah se je v Jakovici začela partizanska izvidnica. Opazili so bližajočo se nemško patroljo, ki je korakala v vas. Izvidnica se je pripravila na napad. Začeli so streljati nanje iz neposredne bližine. Nekdo sovražnih vojakov se je zgrudil mrtev, drugi je ranjen zbežal v grad pri Planini, povedal, kaj se je zgodilo, da je naletel na partizanski odpor v vasi Jakovica.

Na veliki četrtlet zjutraj, 6. aprila, so Nemci postavili dva topa na travniku in začeli streljati v vas Jakovico. Zažgali so kozolec Milavčevega Andreja, nekaj granat pa je padlo v bližino drugih hiš. Prevelike škode ni bilo. Vaščani so imeli srečo, ker jih je varovala gosta megla, zaradi katere sovražnik ni mogel meriti in seveda tudi ni vedel, kam padajo izstrelki. Zaradi tega je bilo zapovedano, naj se vaščani izsele, kamor vedo in znajo. Do druge ure popoldne!

Vaščani Jakovice so se znašli v zelo neugodnem položaju. Kam? Zaposlili so svoje in znanee iz sosednje vasi Laze, naj jim priskočijo na pomoč. Naj jih vzamejo pod streho z živino vred...

V vsi ni bilo dovolj prostora. Le za ljudi. Kermavnerjevi Antoniji se je zaiskrilo: kako bi bilo, če bi odšli starejši možje na poveljništvo sovražne postojanke v Planino, jih prosili, jim dopovedali, naj jim prizaneso... Zbralo se je kakšnih dvanajst možakov iz Laz in Jakovice, s pokojno Erneso Dadamus in župnikom Francetom Urbanecem, ki je takrat služboval v Planini, da bi na svojem poslanstvu dopovedali sovražniku, da je vas nedolžna, da ljudje nimajo kam oditi, da so brez strehe nad glavo...

Komandant postojanke je zadevo razumel po svoje:

»Če vas ni bilo strah priti pred naše orožje, v hipu bi vas pokosilo, vse, ki stojite pred nami, sem pripravljen vam prizanesti...!«

Možakarju se je moko zasvetilo v oči... morda se je spomnil na svoje domače, kdove!

Odšli so domov.

Vasica je ostala. Nepožgana. Prikrajšana ji je bila prenekatera solza, marsikateri vzdih. Rešila jo je – človečnost.

Minila je obletnica, štirideset let...

F. Kermavner

Ivan Jan

Strdenovi

Mladinska zgodba, ki sega tudi v čas dražgoške bitke

»To je stvar starejših. Z Nemci se ni šaliti!«
»So pri vas že koga zaprli ali ubili?« je Rafko spraševal dalje.

»Iznali so učiteljico in župnika, ubili pa še nobenega. Mene pa so že hudo pretepali!«

Ker Rudi ni takoj nadaljeval, je Rafko o tem hotel zvedeti več. »Kako to? So te zgrabili med hajko?«

»Hajkali so pa res že. Skozi Dražgoše so se premikale dolge kolone na Jelovico, vendar me niso zgrabili tedaj. Samo pastirja do odgnali...«

»Povej že, kako se je zgodilo?«

Rudi se je naježil, kot bi spet prejemal udarce, potem pa hripavo razložil:

»Ko smo ugotovili, kaj počno Nemci, je starejša sestra morala nekam izginiti. Odločila se je za Ljubljano. Prek razmejivne črte v Dolenjski sem jo vodil jaz in ji pomagal nositi kovček. Tam pa so naju ujeli in vrgli v škofje-loške zapore. Vsak drugi dan so me gestapovci mlatili po vsem telesu...«

Ob tem je Rudi začel trepetati, kot bi to spet moral doživljati.

»Spustili so naju po dvajsetih dneh. Doma sem šele tri tedne. Pogledaj!« Odpel je jopič in srajco. Po suhem telesu so se pokazale višnjeve maroge in hraste.

Rafko ga je pretreseno opazoval in roko po-

ložil na razbičan Rudihev hrbet. Začutil je bolečine, kot bi topli tudi njega. Skozi tistišnje zobe je nekako zapretel:

»Vse jim bodo vrnil partizani!«

Slišati je bilo, kot bi se zaklel, prisegel. Rudi je prikimal in se pridružil:

»Kar k njim bi šel! Z očetovo manliherco!«

»Tudi jaz, če bi me vzeli! A takih fantov, kot sva midva, še nečoj!«

»Da. In preden bova midva dorasla, bo že vsega konec!«

Zdaj, ko je Rafko videl, kaj so gestapovci storili prijatelju, mu je zaupal še bolj.

»Če prideš do kake puške, jo morajo dobiti partizani. Išči, zbiraj orožje!«

»Kjerkoli bo mogoče,« je obljubil Rudi.

Dogovorila sta se za naslednje srečanje, ko bo doma tudi Peter. V daljavi so odnevali rafali strojnic, pomešani s strelji pušk.

»Podvizati se moram! Nekje v dolini je to! je še rekel Rafko – in se v diru zapodil iz Dražgoš.

Ranjenec in skrivališče

Ni se še znočilo, ko sta z očetom nad hišo opazila gručo postav. Milana tedaj ni bilo videti.

Eden, ki sta ga poznala, jima je dajal znamenje, naj prideta k njim.

4

Bilo je pet partizanov. Eden izmed njih je ranjen slonel na zasilni nosilnici.

»Naprej ne moremo, kakega zavetišča za ranjenca pa v gozdovih nimamo«, je razložil partizan in medicinar Sani.

»Kako bi bilo pri vas?« je potem Sani vprašal očeta na samem, da ne bi slišali drugi.

Oče ni dolgo premišljeval.

»Tu ga pustite. Ko se stemni, bomo že mi poskrbeli zanj. Ampak – tišina!«

Po kratkem posvetu so se kmalu za tem Strdenovi domenili: na hlevu, ki se drži hiše in ima dva izhoda v hrib, bodo globoko v senu naredili velik rov, nekaj bunker. Speljali ga bodo vse do line.

Tam bo hkrati opazovalnica in dovod za zrak. Tja bodo spravili ranjenca ali ranjenca, če bo zapretila nevarnost, sicer pa bo lahko ležal v zgodnji kamri!

Pozno zvečer so oče, Rafko in Milan prišli po partizana, ki je bil ranjen v stegno; na straži pa je bil Ludvik. Pri ranjencu je ostal le še medicinar Sani, ki ga je pomagal spraviti k Strdenovim. Na postelji ga je na novo prevezal in mu razkužil rano. Med partizani je samo on vedel, kje bo skrit!

»Jutri pridem spet. Dotlej pa naj včasih k njemu pogleda mama. Spozna se na rane. Govorila sva že o tem.«

Partizanski medicinar je odšel. Strdenovi so imeli novo skrb. Vendar so jo čutili predvsem kot zaupanje. Saj za zdaj ni nevarnosti. Na samem so, gozd je blizu, sorodnik Viktor pa tudi ni mogel vsega videti. Če pa se bo le približal hlevu, mu ni več rešitve!

Rafko in Ludvik sta še dolgo v noč ostala pri ranjencu in mu ponudila zdaj jabolko, zdaj kak požirek mleka, z največjim veseljem pa tudi žlico strdi.

»Ta, vidiš, ta ti bo dala moč. Precej krvi si izgubil!« sta po maminih navodilih skrbela za ranjenca.

Milan gre k partizanom

A ta večer se je pri Strdenovih zgodilo še nekaj zanimivega. Z medicincem je k partizanom končno odšel tudi njihov Milan. Mimogrede je odkopal posebej skrito puško, tisto, ki jo je pomladi prinesel iz vojske. Domačim je na kratko sporočil:

»Poslej, tako je rečeno, bom več koristil med partizani. A tudi Viktorju moram zginiti izpred oči. Morda se nekaj časa ne bomo videli. Kaj in kako delati, že veste, posameznosti pa sem pojasnil očetu in Rafku. Veste za zveze, veste, kako se morate obnašati! Pazite in nikogar neznanega ne pustite blizu!«

Mama je kljub vsemu skrivaj brisala oči, kajti mama je mama. In vedela je, kaj je vojna. Doživljala je že drugo.

Rafko pa je bil ponosen na velikega brata, ki ga je stresel za ramena, češ: zdaj boš ti stopil na moje mesto! A Milan je rekel samo:

»Iti moram. Če vas bodo vpraševali zame, jim recite, da sem odšel v Ljubljano in da nimate pojma o čem drugem. Sicer pa boste kmalu dobili dokaz.«

Zdaj je vzdignil glavo oče:

»Kakšen dokaz?«

Ivan Jugovic-Matjaž iz Škofje Loke

»Kako sem doživel aprilski zlom jugoslovanske vojske«

»Star sem bil pet let, ko mi je umrl oče Janez. Brat Ludvik je bil ob očetovi smrti star dve leti. Po poklicu čevljar, je bil med minulo vojno kot aktivist OF dve leti v Dachauu. Mati se je drugič poročila z Alojzom Pustavrom, ki so ga Nemci ustrelili februarja 1944. leta med petdesetimi talci v Škofji Loki.

Doma smo imeli kmetijo, ki smo jo v stari Jugoslaviji po očetovi smrti s težavo postavili na trdne temelje. Prej smo bili v dolgovi in večkrat lačni. Vojaški rok sem služil leta 1936 v Beli krajini. Večkrat so me klicali na orožne vaje, nazadnje celo za šest mesecev v Selško dolino, proti italijanski meji.

Bil sem rezervist, pa sem na soboto pred cvetno nedeljo aprila 1941 pobegnil iz vojašnice domov v Binkelj; to je bil (in je) kmečki predel Škofje Loke. V nedeljo zjutraj sem zvedel za vojno. Hitro sem se vrnil v Žabnico, kjer je bila naša enota. Na vojaški ukaz višjega poveljstva smo šli peš na Senturško goro nad Cerkljami na Gorenjskem, kjer je bila naša četa planinskega polka, nato smo vsi šli v Radomlje pri Domžalah. Tam nas je prepravila vest, da so Nemci že na Jesenicah (kar pa ni bilo res), da prodirajo proti Kranju. Nismo mogli verjeti govoricam, da so se vse druge enote z Gorenjske umaknile na Dolenjsko in da je vse v razsulu. Bilo nam je hudo in kar nismo mogli verjeti, da je to res. Komandir naše čete je jokal.

Že v Radomljah smo se razkropili, čeprav nisem verjel, da je povsod tako. Šest rezervistov iz Škofje Loke in bližnje okolice smo se oborožili s puškami in mitraljezom napotili proti Škofji Loki. Hodili smo ponoči, ko je sijala luna, v popolni vojaški opremi in s čeladami na glavah. Bili smo se našli in Nemci. Našlih zato, ker se vedno nismo bili povsem prepričani, da so govorice o popolnem razsulu resnične. Kaj bo, če naletimo na organizirano enoto, ki nas bo ustavila, poveljstvo pa obtožilo, da smo dezertirji. Takoj bi nas postrelili.

V Smledniku smo mobilizirali kmeta z vozom in konjem. Nekaj smo mu tudi plačali, da nas je peljal do Save. Naprej nismo mogli, ker je most miniral miner-

ska četa Dravske divizije. Kmet nam je povedal, da je v Trbojah mlinar, ki ima čoln. Voznik se je vrnil domov, mi pa peš v Trboje. Mlinar se nas je precej časa otepal, ko pa smo mu dali denar, nas je ob štirih zjutraj na veliko-nočni petek (tega dne popoldne so Italijani prišli na Jesenice, iz smeri Vrhnike pa v Ljubljano) popeljal čez Savo.

Domov na Binkelj sem se vrnil s češko zbrojevko, dvema puškama, strelivom in z

Ivan Jugovic-Matjaž

več ročnimi bombami. Pred starši sem vse to skril v neko luknjo na skednju.

Pred začetkom vojne so mnogim kmetom mobilizirali konje in vozove. Nam so konja takoj vrnili, ker je bil zelo divji, voz pa ne. Na veliko soboto smo se kmečki fantje s kolesi odpeljali proti Ljubljani iskat konje in vozove. Zvedeli smo, da so konji in vozovi neke na Dolenjskem. Ker so po mestu že hodili italijanski vojaki, nismo šli naprej.

V Ljubljani smo srečali višjega železniškega uslužbenca Toneta Kuralta, ki nam je napovedal slabe čase in kaj vse počenjajo Nemci na Poljskem in v drugih okupiranih državah.

Oktobra leta 1941 je bil v

našem hlevu v Binklju ustanovni sestanek OF za Staro Loko in okolico. Sestanek je organiziral Tine Kalan-Dolinski, vodil pa delavec Polde Maček iz Pušala. Le-ta je bil udeleženec vstaje v Poljanski dolini decembra leta 1941 in je v tem uporu tudi padel.

Pred božičem decembra 1941 je član pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko Lojze Kebe-Štefan po zvezah potoval v smeri Dražgoš, oziroma proti Železnikom. Jaz sem ga vodil od Vestrskega mlina do Praprotnega, kjer ga je prevzel Golob iz tamkajšnje vasi. Spotoma me je Kebe vprašal, če imam kot aktivist OF ilegalno ime. Rekel sem mu, da ne. Odslej bodi Matjaž, mi je rekel, in to ime sem obdržal do konca vojne.

Se pred Poljansko vstajo je Dolinski k nam pripeljal Jožeta Gregorčiča, ki je potem nekajkrat pri nas prespal na podu, pa tudi Kebe. S Pečnikom sem govoril v Lajšah.

Decembra 1942 so me hudo mučili in zasliševali na škofjeloškem gestapu. O meni so vedeli več kot jaz, najmanj pa tisto, kar sem v resnici delal. Ko sem prišel iz zapora, me je približno čez mesec dni Dolinski poslal na zvezo v Vincarje. Na moje veliko presenečenje me je tam čakal kurir, ki je bil za las podoben prevajalcu na gestapu. K sreči me on ni prepoznal. O tem sem takoj obvestil Dolinskega. In glej, nisem se zmotil. Gestapovci so nam res prevajalca vrnili kot ilegalca. Ve se, kaj smo z njim storili.

Vseskozi sem legalno in potem kot ilegalce, partizan, delal pri gospodarski komisiji, zadnje leto vojne kot član gospodarske komisije za škofjeloško okrožje.

Po vojni je Ivan Jugovic-Matjaž, po domače Mihovč, opravljal vrsto družbenopolitičnih funkcij. Skoraj deset let je bil predsednik krajevnega ljudskega odbora Stara Loka, občinski odbornik, predsednik kmetijske zadruge, v občinskem odboru ZZB NOV pa še drugo.

Jože Vidic

Kronika nekega zločina Streli za šolo

Jevnica, 21. marca 1943

Ob cesti sredi njiv stoji šola. Prazna. Blizu še postaja, štiri hiše, prav toliko jih s pobočja zre v dolino.

Jevnica, 22. marca 1943

Dan se prebujajo. V vasi se ustavi nemški tovornjak. Sovražni vojaki izstopijo, se za hip ozro po okoliških bregovih. Vodja razporeja straže, določa delovno skupino.

Ura je 5.30:

Vojaki hitijo obkoljevat vas: na griču nad Udovičem, nad Kisovčovo hišo, na postaji, v prod, v dolino za Benčičevo domačijo... Delovna skupina se porazgubi med hiše, po orodje, po kole za talce...

Ura je 6.: Na Manožnikovi žagi nastane velik hrup. Vojaki žagajo les, oblikujejo ga v kole za talce.

Ura je 6.30: Preplašeni vaščani skrivoma pogledujejo skozi okna. Može bežijo od doma. Morda bodo pobrali prav njih. Nemcem ne zupajo.

Med 7. in 9. uro:

Za šolo na travniku zapojejo krampi in lopate. Vojaki kopljejo jame. Nameščajo kole, delajo počasi in zbrano. Zavedajo se, da jih stražijo, da so vsak trenutek pripravljeni z orožjem pokositi vsakogar, ki bi motil zlovesče opravilo.

Da postavljajo kole, že vedo. Od Jelovice do Poljan, od Goliš do dolge noge. Vaščani zapuščajo domove.

Blizu devete ure, brod Dolosko-Laze:

Pred brodom na Savi se za voznikom Francetom Konciljo ustavi vojaško vozilo. Med vojaki je osem zapornikov iz Begunj. Roke vklepane v verige. Voznik zapelje na brod, tudi vojaško vozilo poskuša. Brod skorajda nasede. Nemci ukažejo naj talci izstopijo in se z voznikom in vojaki prepeljejo čez Savo. Govoriti je prepovedano, a tudi ne morejo. Mlad fant s kretljivo prosi za cigareto. Voznik ponudi, dati pa je ne sme.

Že so na desnem bregu Sa-

ve. Brodnik Avgust Drošek se vrne na levi breg in pretovori še vojaško vozilo. Zaporniki vstopijo, za njimi vojaki in vozilo odpelje proti Jevnici.

Jevnica, okrog 9. ure:

Osem kolov je zabitih v zemljo. Skupina vojakov se postavi k leseni šolski ograji. Pripravljajo si orožje.

Ura je 9.30:

Na cesti pred šolo se ustavi vojaško vozilo. Vrata zadaj se odpro. Na cesto stopi vojak. S šopom natrpanih belih krp. Napoti se h kolom. Za njim kmalu surovo privlečejo tri mlade fante. Postavijo jih h kolom, privežejo, z belimi krpami zastrejo oči... Skupina vojakov ob ograji dvigne puške. Streli. Fantje omahnejo. Znova podobna slika. Na zemlji leži šest ljudi, nedolžnih žrtev. Tedaj privlečejo še zadnja dva mladeniča. Zadnji, črnolasi fant se upira, s surovimi udarci ga potisnejo do kola. Ne dovoli si zavezati oči. Ponosno dvignjena glava omahne šele pod streli.

Zdi se, da je mrtvaški obred končan. Tedaj pristopi vodja nacistov, v roki ima pištolo. Odjekne osem strelav. V glavo privezanih, nedolžnih žrtev. Nemaška natančnost!

Blizu deset je:

Morilci se oddahnejo, delo je končano. Nekateri se odpeljejo, drugi še ostajajo na preži.

Ura je dvanajst, morda tudi več:

Lep, sončen dan, toda težak in moreč. Puške so one-mele. Vaščani se boječe vračajo. Otroci so radovedni... Tudi posamezni vaščani iščejo med talci znane obraze. Ni jih.

Kdo so, uboge, nedolžne žrtve?

Jevnica, prvi meseci 1984. leta:

Vščani Jevnice žele ugotoviti resnico o talcih, zapisati njihova imena, in ne le brezoseben niz borci. Vedo, da so bili talci pripeljani iz Be-

gunj, imajo ohranjen originalni del (slovenskega) lepaka iz leta 1943, kjer je napisanih 22 talcev, ustreljenih na isti dan v Jevnici, Moravčah in Besnici pri Kranju. Tudi netočnosti so ugotovili. Zaradi vsega tega v Jevnici niso napisali imen na ploščo.

Tistega sicer lepega, a žalostnega dne, naj bi v Jevnici ustrelili Mirka Sveglja (roj. 5. 2. 1922, Javornik), Gabriela Gogalo (roj. 21. 3. 1921, Bohinjska Bela), Janeza Govekarja (roj. 28. 3. 1924, Ziri), Andreja Podmilščaka (morda Podmilšek, roj. 28. 11. 1925, Krašnja), (Vinka Stiglica (roj. 13. 7. 1925, Briše), Alojza Ručigaja (roj. 21. 6. 1923, Srednje Jarše), Ivana Oreheka (roj. 27. 12. 1924, Gorjuše pri Bledu), Jožefa Hvala (roj. 18. 3. 1916, Mala Dolga noga) in Jožefa Kariša (roj. 27. 5. 1923, Ljubljana).

Morda kdo ve natančneje, kdo so bili talci v Jevnici in ali so bili ti, ki so navedeni? Sporočite uredništvu časopisa ali KO ZZB NOV Jevnica vsak podatek, ki bi lahko osvetlil ves dogodek. In še: so bili talci, postreljeni v Moravčah, uporni, glasni? Kako je bilo v Besnici. V Jevnici vedo, da so bili tihi in mirni, pozneje se je celo govorilo, da so bili »cepljeni«, da ne bi mogli kričati. Če kdo ve kaj o tem, naj piše.

Štirideset let nazaj, isti dan, Jevnica, pozno popoldne:

V bližino talcev zapelje tovornjak. Vojaki odvežejo postreljene. Kot polena jih zmečejo na vozilo. Smer vožnje - Litija. Za njim sled, kaplje krvi v prahu, neizrečene besede žrtev: »Vi, ki ostajate živi v tej dolini in v naši domovini, preženite naše morilce in na svoji zemlji ostanite vedno sami svoj gospodar!«

P. S. Pri pripravi Kronike sem se posvetovala z očividci, ki so ali sodelovali (kot, denimo, brodar) ali dogodek opazovali, kot s tistimi, ki so o njem slišali ali od daleč spremljali in podoživljali dogodek iz vojnih časov.

Eva Kovič

»Ko sem bil zadnjič res v Ljubljani, sem uredil tako, da boste kmalu dobili mojo dopisnico. Razumete? Pazite se Viktorja!«

Razumeli so - in se na hitro poslovili.

Rafko je nekaj časa spremljal Milana in ta mu je mimogrede naročil, naj vse preostalo strelivo z Ludvikom preneseta iz čebelnjaka na bolj skrit kraj. Rafko mu je na kratko zagotovil:

»Zanesi se, da bova vse uredila! Kaj pa orožje, ga je še kaj?«

»Ne, vse je že med partizani,« mu je zaupal Milan - in odšel navkreber. Težak nahrbtnik ga je pritiskal k tlom.

Milanu pa z medicincem, ki ga je čakal pri čebelnjaku, ni bilo treba daleč. Partizansko poveljstvo, kjer sta bila tudi Gornik in Spanec, se je zadrževalo le dobrih dvajset minut hoje nad Strdenom.

Tudi Rafko je že večkrat premišljal, kje so partizani in kako prebivajo. O tem je vprašal ranjenca, ki je preprosto povedal: »Kje? Zunaj, pod drevmem, pod šotori!«

In ker so bili partizani, zlasti vodilni, tako pogosto pri njih, ne da bi bili videti kaj posebno utrujeni, je sklepal:

»Po tem sodeč, res ne morejo taboriti daleč od nas!«

Rad bi še spraševal, a se je brž zavedel, da o čem takem ne sme zganjati radovednosti.

Medicincem je drugi večer res spet prišel k ranjencu. Potem jim je povedal, da se fantu celi hitreje, kakor v najboljših bolnišnicah.

Ranjeni partizan, ki so mu pustili le pištolo, je zdaj prebiral razne knjižice Strdenovega očeta, a tudi z domačimi se je pomenkoval - in čakal.

Milanova dopisnica je čez dva dni res že dosegla Strdenove. Vidiš, prav na vse misli ta naš Milan! A poleg dopisnice je zvečer prišel tudi Milan osebno!

»Pa si rekel, da te nekaj časa ne bo?« so se bolj veselili kot čudili Strdenovi. Najbolj Rafko, ki je zdaj od blizu ogledoval in ovahaval oboroženega brata partizana. Ves je dišal po dimu, smrečju in mahu. Mislili so, da jih je prišel le obiskat, nad hišo pa ga je čakala cela četa.

Tedaj je Milan potegnil Rafka za hišo in mu potihno razložil vzrok obiska.

»Jutri zvečer bomo napadli policiste, ki stanujejo v Debeljakovi gostilni v Orehovki. Z Debeljakovim Tinom sva dogovorjena, da nas bo obvestil, kdaj bodo policisti večerjali. Tedaj napademo. Šel boš z nami, da boš s Tinom še enkrat preveril, če je kaka sprememba!«

Rafko je kar poskočil! Takoj je bil pripravljen za pot. Doma je rekel:

»Kmalu bom nazaj!«

»Nobene besede nikomur, sicer se zna kaj zaplesti.«

Ko je z Milanom prišel za rob, je na prvi pogled ugotovil, da je tam najmanj dvajset fantov. Dva sta nosila strojnico, zbrojevko! Govorili so šepetaje.

Ker naj bi Rafko hodil pred njimi, je pričakoval, da bodo oborožili tudi njega. To je rekel tudi Milanu.

»Ne,« je rekel brat. »Hodil boš precej pred nami. Če bo kaj, boš dal znamenje, da se bomo poskrili.«

»Če pa srečaš partizana in bo rekel 'kača',

mu odgovori samo 'koža'!

Zdaj mi je Milan na hitro še pojasnil, da za razpoznavne znake izbirajo besede, ki jih Nemci izgovarjajo. To so besede s sičniki, kot so: žena - žoga - žaba - čast - čevljev - in podobne. In tudi če bi po naključju zvedeli za taka gesla, bi se izdali za nepravilnim izgovarjanjem. To je bilo novo, čeprav preprosto odkritje.

A Rafka, ki se je že videl s puško v roki, je to malo potrl. Vendar pa ne preveč. To je takoj uvidel tudi komandir Jakob, ki ga je potolažil:

»Boš videl, da bo tako boljše... Sicer pa gre prav za orožje. Če bo tako, kot je pripovedoval Tine, ga bomo nocoj dobili precej!«

Tako je Rafko spoznal tudi komandirja Jakoba, ki je že vse od poletja slovel po izjemni iznajdljivosti in predrznosti!

Spustili so se po ozkih stezah in ko je bil že trd mrak, so se ustavili nad Orehovko. Policisti so po Tinetovih podatkih večer-presenetili in jim pobrali orožje.

»Zdaj je čas, da greš sam naprej. Tamle onstran, za znamenje bo prišel Tine, če bo kaka sprememba. Počakaj četrto ure, največ toliko! Potem pa se vrni, če Tine pride ali ne,« je nato Milan poslal Rafka na poizvedovanje. »In ne pozabi: kača-koža!«

Rafku je srce res udarilo malce močneje kot običajno, vendar se je brž ukrotil. Spoznal je, da mu premagovanje nevarnosti ni tuje. Toda - čakal je za znamenjem, Tineta pa od nikoder. Nekaj se je moralo zataknilo!

Milan je že vedel, zakaj moram čakati največ četrto ure! si je dopovedoval, ko je

zaslutil, da s Tinom nekaj ne more biti v redu. Naglo se je vrnil k četi. Povedal je, da fanta ni bilo in da ni mogel ugotoviti vzroka! Ura je bila petindvajset minut čez sedmo!

Kaj zdaj?« sta se posvetovala Milan in komandir Jakob. Borcev v bataljonu je bilo vedno več, primanjkovalo jim je orožja, predvsem dobrega - in sta se odločila.

»Ali Tine prav zaradi Nemcev v njihovi hiši ni mogel priti ali pa ni nobenih sprememb! Gremo!«

»Ti počakaj tu, če bo treba kaj pomagati,« je Milan še naročil Rafku, nato pa so se tiho razsuli okoli Debeljakove gostilne.

Prva žrtev

Milan in še trije, štirje borci so s pripravljenim orožjem v rokah skočili k vratom, da bi šli v stavbo in presenetili policiste pri hrani.

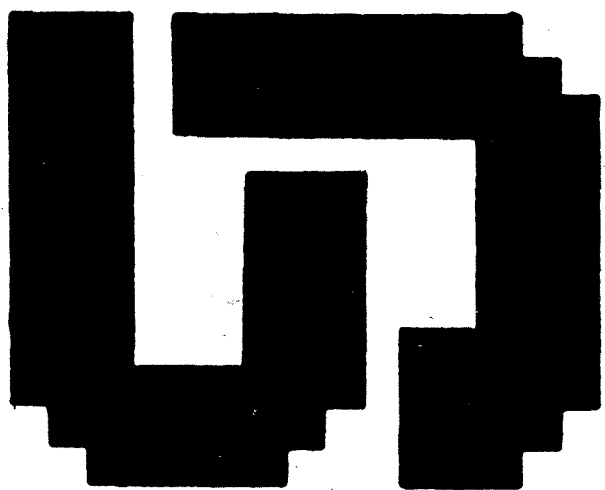
»Verjetno je Tine kje pri vratih, da nam bo odpiral,« je še šepnil Milan, ki je poznal Tinetovo zanesljivost.

Toda - vrata so bila zaklenjena!

Tineta, ki bi tako rad sodeloval, so prav ta večer med vrati v kuhinjo presenetili zadnji trije policisti. Eden, ki je bil Korošec, ga je pogrkujot, a v nekakšni slovenscini povabil na kozarec vina:

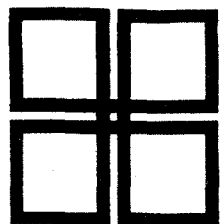
»Rojstni dan slavim, zato mi ne boš odrekel tega kozarca!« Nič ni pomagal: moral je ostati za mizo, če ni hotel izzvati še večje nesreče. Bodo partizani pa ja razumeli!

(se bo nadaljevalo)

UNIVERZALE DOMŽALE

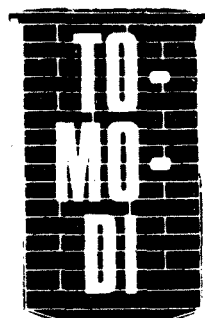
INDUSTRIJA OBLAČIL
N. SOL. O. KIDRIČEVA 4

induplati

INDUSTRIJA PLATNENIH IZDELKOV

INDUPLATI r. o.
JARŠE p. DOMŽALE

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIJALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

SLOVENIJALES

LESNA IN POHIŠTVENA INDUSTRIJA
RADOMLJE

61235 RADOMLJE, JUGOSLAVIJA

TELEFON: 721-922 • TELEKS: 32 118 YU RADOM • TELEGRAM: SLOVENIJALES 61235 RADOMLJE • BANKA: 50120-601-30297

Trgovsko podjetje

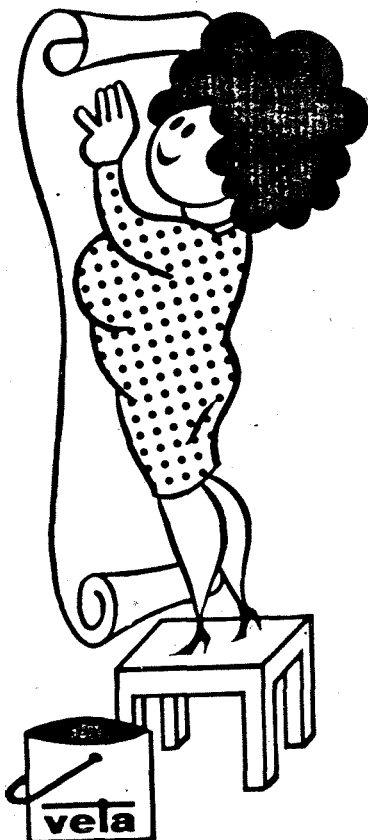
Manufaktura

Ljubljana, Trubarjeva 27

se priporoča za nakup tekstilnega blaga in konfekcije v
svojih prodajalnah. Dobro boste postreženi in
zadovoljni boste.

veta
tapete vevče

PAPIRNIC
VEVČE
61260 LJUBLJANA
POLJE
TELEFON: (061) 48-141
TELEX: 31-116

Če želite izčrpane informacije o lepjenju tapet, izrežite ta kupon in ga pošljite na naš naslov. Brezplačno vam bomo poslali naš prospekt.

Nova himna – da ali ne?

Kazalo je že, da se ne bo nihče oglasil ob tem nenapovedanem slovenskem vseljudskem referendumu, ki je prerasel že v pravo ponorelost – da ali ne nova himna, ki bi politično prav razčlenil to zadevo, je postavil na pravo mesto in utemeljil potrebo, da bi vendarle dobila in imela svobodna samoupravna socialistična in neuvrščena skupnost jugoslovanskih narodov in narodnosti takšno svojo slavnostno pesem ali himno, ki jo zasluži. Sodobno, neoporečno. Tega ni storil nihče niti na tako visoki ravni, kot je to bila nedavna skupščina republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in kjer se je pravzaprav začela »z navdušenim ploskanjem in enoglasnim odobravanjem vseh prisotnih« ta napak naravnana vsesplošna slovenska obramba že zdavnaj preživelih »Hej Slovanov«. Namesto nekoga iz vrhov našega družbenopolitičnega vodstva je to delo temeljito in vse hvale vredno opravil naš prekaljeni politični »maček« Drago Košmrlj s svojim prispevkom v zadnji številki Našega tovariša – TV 15. Vse njegove utemeljitve po celotni novi himni so neizpodbitne, in je njegov članek takšne vrednosti in tako tehten, da bi ga morala spoznati vse slovenska javnost. In kdo je sploh pooblašil Savina Jogana, da pred vrhovnim zveznim delegatskim zborom govori proti akciji za novo himno v imenu vse slovenske javnosti? Mar se nismo spet v nečem prenašli in in nepremišljeno – osramotili?

Ne, ne – ne samo posodobiti besedilo »Hej Slovanov«, nesprejemljivo in nevzdržno je tudi, da nimamo Jugoslovani toliko ustvarjalne moči, pa tudi enotnosti, da ne bi imeli tudi svojega napeva svoje slavnostne pesmi, ampak si ga delimo s Poljaki. Tudi ne drži trditve zagovornikov »Hej Slovanov«, češ da smo si s to pesmijo v boj v narodnoosvobodilni vojni. Prepevali in peli smo predvsem našo izvirno »Nabrusimo kose« in zatem še našo slovensko »Naprej, zastava Slave (slave?!«, ne pa »Hej Slovanov«. Mar ni partija vodila našega boja, ki je bil obenem tudi razredna, zavestna razredna revolucija? (Sicer pa – mi kdo od zagovornikov »Hej Slovanov« zna razložiti v slovenščini tudi tale del besedila: »...prazne vaše proti nam so steke...«?)

Vsa čast Hej Slovanom, ki so klicali na okope slovanski živelj skofaj pred sto leti in še marsikateri drugi pesmi ne jemljemo ne vrednosti ne zaslug v času, ko je nastala in dokler je bila odsev političnih razmer in potreb, vendar je ne bomo gonili kar naprej kot nadomestek za pravo, živo, novo in izvirno himno. Če smo korenito spremenili ne samo družbeni red in pometli z vsem starim in preživelim, bomo menda zmogli še v celoti novo slavnostno pesem ali himno, ki bo v svojem besedilu in napevu izrazila duh revolucije in novega časa ter bo last vseh Jugoslovani. Zalostno je le to, da se ni takšna nova himna rodila že dosti prej, kajti nekdo je v tem splošnem prepiru okoli nove himne rekel, češ, da bi morala privreti iz srca. Če ni bilo tega ozračja doslej, bo morda – poslej?

MILAN GUČEK

Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije

Člani prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 1918/19 se enotno pridružujemo vašim že izraženim stališčem glede državne himne, da naj ta ostane takšna kot je. Ob pridnem delu in ob poštenem življenju bomo še naprej vsi jugoslovanski narodi in narodnosti uspešno napredovali. Spoštujemo to, kar smo si v stoletjih izbojevali in ustvarili z delom.

Za novo himno

Sprememba himne je nujna in potrebna. Zavračam vse tiste borce, in tudi spomeničarje 1941, ki se zavzemajo za sedanjo himno. Pri-

družujem se članku »Himna-da ali ne?« Draga Košmrlja. Himna Hej Slovani res niti ne omenja Jugoslavije, ki jo je sprejela za svojo. Namesto »Hej Slovani« bi lahko peli »Jugoslovani, naša reč slovenska živo klije...«

Tudi jaz sem borec iz leta 1941, in ne gre mi v račun, da sedanja himna nikjer ne omenja Jugoslavije, temveč le Slovane. Razen tega živi v Jugoslaviji toliko različnih narodnosti. Vsi smo državljani iste države in tudi bojevali smo se z ramo ob rami za skupne cilje. Le zakaj bi se sedaj razhajali zaradi zastarele in preživele himne? Dobro je treba prebrati in premisliti ob članku Draga Košmrlja, pa se bo gotovo vsak pravilno odločil.

RUDI MIKOLIČ-ADAM
Murska Sobota

Himna naj bo v ponos

Že ves čas spremljam po časopisih razprave o spremembi himne. Veliko je bilo izrečenega za spremembo in proti njej. Ko sem prebral v TV-15 Naš tovariš članek Draga Košmrlja, v katerem zelo nazorno utemeljuje potrebo po spremembi, sem tudi jaz prepričan, da je ta nujna. Če naša družbenopolitična skupnost zagotavlja vsem državljanom Jugoslavije enake pravice, nikakor ne smemo okrniti pravic več kot dvema milijonoma Jugoslovonom, ki so drugačne narodnosti.

Zato naj bo himna po vsebini takšna, da bo v zadovoljstvo in ponos vsakemu Jugoslovanu, ne glede na narodnost.

LOJZE GOŠNIK
Bled

Kaj nam manjka in kaj storiti

Odgovarjava na zapis Velimira Vulikića z naslovom »Za boljšo organiziranost pisanja zgodovine« (TV-15 št. 10 z dne 15. marca) in na mnenje Ivana Jana z naslovom »O zgodovini za zgodovino« (TV-15 št. 12 z dne 29. marca 1984, ker sodiva, da sta Vulikić in Jan načela pereča vprašanja, ki že dalj časa zahtevajo resno razčlenitev in ustrezne ukrepe.

Vprašanje boljše organiziranosti tistih, »ki pišejo na temo NOB«, je že pred štirimi leti zastavil Rastko Bradašnja, ko je na redni letni skupščini Društva novinarjev Slovenije predlagal sklic takega posvetovanja. Bradašnje predlog je našel plodna tla šele 9. marca 1983 na obnem zboru aktiva upokojenih novinarjev, ko je bil za sklic takega posvetovanja izvoljen pripravljali odbor v sestavi Rastko Bradašnja, Milan Guček in Franci Strle. Ker je vmes posegla bolezen, smo se Bradašnja, Guček in Strle sešli lahko šele 8. junija 1983 v Žusterni pri Kopru. Na tem sestanku smo pretresli troje vprašanj: o namenu posvetovanja, o udeležencih ter o času in kraju posvetovanja.

Posvetovanje naj bi imelo tele namene: 1. sestaviti razvid o tovariših in tovarišicah, ki pišejo in so še zmožni pisati v smislu negovanja revolucionarnih tradicij, 2. obravnava problemov, ki zavirajo uspešnejše delo na tem področju, in 3. sklep o tem, kako v prihodnje usklajevati naloge s tega področja. Misel na ustanovitev sekcije je zavrnil že občni zbor aktiva upokojenih novinarjev in priporočil, da je poglavitno posvetovanje sklicati, udeleženci posvetovanja pa naj bi šele na posvetovanju izbrali obliko, ki bi omogočala najnujnejšo organiziranost in usklajevanje nalog.

Glede udeležbe sta Guček in Strle menila, naj bi se posvetovanja udeležili pisci monografij za knjižnico NOV in POS in knjižnico OF, pisci spominov in pisci del s književnimi ambicijami iz iz NOB, Rastko Bradašnja pa je predlagal tudi tiste, ki bi bili zmožni pisati ocene, kritike in polemike. Bradašnja je opozoril, da se čuti največja vrzel pri odzivanju na razvrstitev izročila o NOB, in sicer – še bolj kakor v matični Sloveniji – v najbližjem zamejstvu, recimo na Tržaškem, kjer fašisti znova dvigajo glavo in kjer pačijo zgodovino celo v resnih delih, ki obravnavajo zadnjo vojno. Velika praznina se kaže tudi glede recenzentov in mentorjev, kar zavira pot od izdelave besedil do natisa zgodovinskih in književnih

del. Vsi trije smo se strinjali, naj na posvetovanju ne bi bil zastopan samo rod partizanskih piscev, marveč tudi mlajši ljudje, ki jih ta tematika privlači.

Pripravljalni odbor bi bilo treba razširiti. Vanj naj bi prišli na primer še: Mirko Fajdiga dr. Milan Ževart in Jože Filipčić iz Maribora, Jure Krašovec iz Celja, Tone Gošnik iz Novega Mesta, Ivan Jan iz Kranja, Tone Svetina z Bleda, Mile Pavlin iz Medvod, Slavica Plahuta iz Nove Gorice, prof. Salvatore Žitko in Vid Vremec iz Kopra, Milan Pahor iz Trsta, Andrej Pagon-Ogarev iz Tolmina, Lojze Požun iz Trbovelj, Velimir Krašovec-Igor, Maks Zadnik, Lojze Štradjot in morda še kdo. Razširjeni pripravljali odbor naj bi se sestal še pred sklicem posvetovanja in tega tudi pripravil.

Rastko Bradašnja se je zavezal, da bo o teh sklepih, namenu in o pripravah na posvetovanje seznanil predsednike in podpredsednike republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, tako da bi opisana prizadevanja dobila podporo tudi najvišjih organov borčevske organizacije, Franci Strle pa naj bi s pomočjo komisije za negovanje revolucionarnih tradicij pri mestnem odboru ZZB NOV Ljubljana našel primerno dvorano. Žal je zaradi bolezni spet nastal kratak stik, tako da ne bi mogla zapisati ničesar natančnejšega o tem, kaj vse je bilo dogovorjeno. V vsakem primeru meniva, da bi bilo treba nadaljevati po tej poti in od tod dalje. Morebiten ugovor, naj bi nakazana vprašanja reševali v okviru sekcije partizanskih novinarjev, zavračava, ker je ta sekcija po sestavi in vsebini usmerjena v preteklost, nam pa je potrebna usmeritev iz preteklosti za sedanjost in prihodnost. Tudi ne gre samo za zgodovino ali čisto strokono vprašanje, marveč predvsem za to, da pregledamo in zberemo naše moči, da jih razgibljemo in naredimo učinkovitejša, da odpravimo nepotrebne ovire. Vulikića, Jana ter vse druge našete ali ne našete vabiva, da se nam pridružijo in nam pomagajo to posvetovanje spraviti pod streho.

MILAN GUČEK
FRANCI STRLE

Končno odkrita beseda

V 13. letošnji številki lista TV 15 je na 6. strani izšel prispevek novinarja Milenka Straška »Plače niso več plače«. V njem opisuje razpravo na skupščini ZZB v Velenju.

Tako odkritega in pogumnega razpravljanja o zadevah, ki nas vse tarejo in zaradi katerih smo upravičeno lahko močno zaskrbljeni, že dolgo nisem bral. Zato zaslužita tako Milenko Strašek kot tudi uredništvo vso pohvalo in priznanje. Prvi, ker je vestno zapisal jedro vsebine obširne razprave, drugo pa, ker si je prispevek upalo objaviti.

Oboje kaže, da je le prišlo do odločilnega premika v zavesti naše javnosti in razumevanju vloge sredstev javnega obveščanja. Dolga leta smo bili novinarji nekakšen »servis za olepševanje stvarnosti«, kot so se izrazili v znanem zagrebškem filmu »Novinar« njegovi ustvarjalci. Seveda se vsi nismo strinjali s takšno vlogo, zato so nam na različne načine skušali zavezati usta, kar jim je skoraj vedno uspelo. Nekateri smo izkoristili možnosti in smo kot nekdanji partizani ali aktivisti odšli v pokoj veliko prej, kot je bilo potrebno, ko smo bili dejansko na višku poklicne ustvarjalnosti in bi lahko še nekaj let delali. Drugi so odšli iz novinarstva in si poiskali lažji kruh, kjer niso prihajali v tako veliko nasprotje v svojim marksističnim prepričanjem in revolucionarno zagnanostjo. Nadomestili so jih taki, ki so na vse pretege vihteli kadilnice in peli slavospeve, zaradi česar so napredovali v službi, dobivali nagrade in podobno. Tudi to nas je pripeljalo v sedanje težave!

Veseli me, da so še takšni novinarji, kakršnih nas je bilo nekoč nekaj, ki si upajo pogledati resnici v oči in svoja spoznanja zapisati.

Še bolj pa me veseli, da je naš TV 15 začel ubirati pota, kakršne je nekoč že poskušal, pa mu tega niso dovolili. Tako se je vključil v splošna prizadevanja našega tiska, ki skuša z

odkritim in kritičnim pristopom do naših sedanjih težav in grehov preteklosti pomagati pri prizadevanjih za njihovo postopno odpravljanje. Zelo bi me bolelo, če bi obveljalo v javnosti mnenje, da naš borčevski tisk rine z glavo v pesek in molči o vsem, kar bi moralo biti splošno znano. To bi tudi pomenilo, da smo obrnili hrbet načelom, za katera smo se bojevali, zaradi česar bi bili mladi nad nami upravičeno lahko razočarani.

Ob prebiranju Straškovega članka sem se spomnil tudi na znano brošuro Borisa Kidriča »Boj birokratizmu, karierizmu in drugim nezdravim pojavom«, ki je izšla 1944. Čeprav je Kidrič v njej odkrito pokazal na naše slabosti, je vendarle sovražil propagandi prav s tem povsem zaprl usta. Ta zgled bi nam moral biti tudi v sedanjem času vzor, kako je resnica samo ena in da je najmočnejše orožje v naši rokah.

MILE PAVLIN

Množičnost in demokratičnost

Nekdanjo spontanost velikih ljudskih zborovanj ob obletnicah dogodkov iz narodnoosvobodilne vojne je na proslavah v današnjem času zamenjal zunanji blišč. Občutek udeležencev nekdanjih ljudskih zborovanj, da s svojo navzočnostjo manifestativno potrjujejo dosežke revolucionarne preobrazbe družbe – preobrazbe, ki se je začela v vojnem in nadaljevala v povojnem času – je danes nadomestil dolžnostni odnos do zgodovine. Ravno ta dolžnostni odnos pa borec, tvorcem te zgodovine, ni potreben, saj velikokrat poudarjajo, da jim ni do slave, pač pa naj se ohranjajo vrednote narodnoosvobodilnega boja.

Ena teh vrednot je bila ljudskost, množičnost Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Vsak član Osvobodilne fronte je čutil, da je člen v nepretrgljivi verigi skupnega boja za svobodo, da so njegova dejanja v tem boju nepogrešljiva. Ta občutek osebne pomembnosti je dvigoval ljudi, da so odkrivali v sebi prej skrite sile in zmožnosti, jih razvijali in udeleževali. Voditelji, ki niso znali ceniti te velike sile in v vsakem posamezniku in v vseh ljudeh, niso potegnili množic za seboj, ampak so zmogli kvečjemu »voditi« jih.

Znano je, da je Boris Kidrič tako rekoč ob vsaki priložnosti poudarjal množičnost in pristno demokratičnost Osvobodilne fronte in da je to dvojje postavljalo na prvo mesto, ko je pisal o začetku in nadaljnjem razvoju ljudske oblasti v Sloveniji. Danes pa imamo namesto množičnosti odtujene centre moči. O le-teh govorimo nekako abstraktno, čeprav gre za čisto konkretne ljudi, skupine, ki imajo v rokah moč in oblast in ima človek, žal, priložnost občutiti njihovo moč v svojem delovnem in bivalnem okolju in »na višji ravni«. Danes je pristno demokratičnost zamenjala široka demokracija. Le-tej smo s svojim ravnanjem, popustljivostjo, z oportunizmom, neznanjem, opustitvijo meril glede sposobnosti posameznika odvzeli smisel, saj bohotno in nenehno govorimo o vsem, nazadnje pa dopustimo, da odloči nekdo tretji. Prav tako dopustimo, da se v tej široki demokraciji tako imenovano kritično vrednotenje zgodovine narodnoosvobodilne vojne razbohoti v poudarjanju »storjenih napak« do te mere, da prekrije jasno črto te zgodovine, črte, ki je neizpodbitno peljala naprej.

Boris Kidrič je pisal, da je Osvobodilna fronta vedno visoko cenila dobre lastnosti svojih aktivistov, požrtvovalnost in podrejanje vsega osebnega zahtevam boja, iznajdljivost, zavest in disciplino. Obenem pa je Osvobodilna fronta pobijala birokratizem, karierizem, nediscipliniranost, pomanjkanje medsebojne kritike in samokritike ter moralni razkroj. »Ti pojavi so in so se celo nevarno razrasli!«, je pisal Kidrič leta 1944. Pisal je tudi, da je OF sposobna te pojave zatreti v kali. Danes pa nikakor ne moremo govoriti o tem, da bomo te pojave zatrli v kali, ampak lahko govorimo samo o nevarnosti, da bodo ti pojavi z razrasčenostjo osata zatrli kali dobrih lastnosti političnih aktivistov.

LOJZE ŠTRADJOT

Naročamo revijo Borec na naslov:

Ime in priimek _____ ali

Ulica, hišna številka _____

Kraj _____

Pošta _____

Podpis (in žig)

Naročam tednik

tv-15naš
TOVARIŠ

Ime in priimek _____

Kraj _____

Ulica, hišna št. _____

podpis

ADLEŠIČI

Resnično bratstvo

Prebivalci krajevne skupnosti Adlešiči so praznovali krajevni praznik. Slavnostne seje so se udeležili predstavniki pobratene krajevne skupnosti Prilisce-Vukova Gorica, predstavniki stare Ljubljane ter predstavniki občinske skupščine občine Črnomelj. Po uvodni besedi Alojza Cvitkoviča so predstavniki pobratenih krajevnih skupnosti položili venec k spomeniku padlim borcem, udeleženci seje pa so z enominutnim molkom počastili njihov spomin.

Slavnostni govornik Niko Novak je orisal revolucionarno pot Adlešičev, njihov povojni razvoj in poudaril, da reka Kolpa prebivalce obeh bregov združuje, ne pa ločuje. Najzaslužnejšim krajanom in predstavnikom pobratenih KS so podelili priznanja. Posebno priznanje je za poudaren spomenik ter razstavo prejel kipar Janez Kranjc iz Ljubljane. Kratak kulturni program so izvedli tamkajšnji pevski zbor, folklorna skupina in učenci osnovne šole.

Spomini sežejo daleč nazaj v zimo 1941-1942, ko je čez to območje potekala kurirska zveza med vrhovnim štabom, glavnim štabom Hrvatske in slovenskim glavnim štabom. Zveza, ki je potekala od Bihača do Velikih Sel in Bojancev, je bila le del skupnih prizadevanj bratskih narodov Jugoslavije. Kolpa, ki ločuje oba naroda, ni mogla nikdar ločiti njihovih bratskih misli in medsebojne moči. Ljudje z obeh strani Kolpe so se vedno srečevali. To potrjujejo tudi skupne akcije in napore občanov z obeh strani Kolpe, ki so že pred sto leti skovali idejo o zgraditvi mostu v Žuničih. Prav nova socialistična družba pa je leta 1955 omogočila uresničitev te stoletne zamisli, ki so jo enotno gradili vsi prebivalci z obeh strani Kolpe. To ni bila akcija, ki bi jo vsilila kakršna koli politika. Leta 1942, ko so se hrvaški partizani bojevali z Italijani v Miličih, se jim je priključilo več obkolpskih ljudi. Dajali so streho in zavetišče okrožnemu komiteju KPH za Karlovac, okrožnemu komiteju narodnoosvobodilnega odbora in štabu karlovskega vojnega področja. Da prebivalcev obeh krajev nista ločevali narodnost in veroizpoved, dokazujejo tudi razne delavnice in druge ustanove ter bolnišnica med NOB. Prav medsebojno sodelovanje in krepitev bratstva in enotnosti sta prispevala k temu, da je bila 22. marca 1974 podpisana listina o pobratenju med krajinami krajevnih skupnosti Adlešiči, Prilisce-Vukova Gorica in Ladešič Draga. Po desetih letih so krajin omenjenih krajevnih skupnosti še lepše in bolj slavnostno praznovali krajevni praznik.

MARJAN JERMAN

MURSKA SOBOTA

Solidarnostni koncert mladih

Pri občinski konferenci ZSMS v Murski Soboti zelo aktivno in povsem samostojno deluje občinski Center klubov Organizacije združenih narodov, ki je ob koncu letošnjega tedna mladinske solidarnosti z narodnoosvobodilnimi gibanji ter žrtvami imperialistične agresije pripravil solidarnostni koncert mladih. Teden solidarnosti je bil sicer v dneh od 19. do 25. marca letos, solidarnostni koncert pa je bil v petek, 6. aprila, ob 18. uri v murskosoboškem klubu mladih.

Na petkovni prireditvi so nastopili člani kluba mladih, ki se združujejo v različnih občinah klubske dejavnosti, in to: rock skupina, plesna skupina in recitatorji. V kulturni program je sodil tudi govor o pomenu mladinske solidarnosti z narodi, ki se še vedno bojujejo proti izkoriščanju, govor je prebrala predsednica Centra klubov OZN murskosoboške občine, maturantka Ditka Rituper.

Ves finančni izkupiček od petkove prireditve v klubu mladih, ki so ga organizatorji solidarnostnega koncerta zbrali s prostovoljnimi prispevki obiskovalcev, bo nakazan republiškemu koordinacijskemu odboru za pomoč narodnoosvobodilnim gibanjem in žrtvam imperialistične agresije pri SZDL Slovenije.

FILIP MATKO

LJUBLJANA

Kurirji Slovenije o svojem delu

Na seji odbora 4. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije so ugotovili, da so lanske naloge izpolnili v celoti in da gre pisanje monografije o TV zvezah h koncu. Precej pozornosti so posvetili letošnjemu programu proslav in prireditvam.

Kurirji bodo sodelovali na tradicionalnem pohodu Po poteh partizanske Ljubljane, na proslavi ob dnevu JLA, dnevu borcev in zvez. Obiskali bodo pionirske odrede, nad katerimi imajo pokroviteljstvo: osnovne šole Lom pod Storžičem, Stoperice pri Ptuj, Laz pri Vrhniki, Koprivno na Koroskem in taborniški odred Bičkovske skale v Ljubljani. Sodelovali bodo pri tradicionalnem Roškem smučarskem teku v Občicah na Dolenjskem, ki je posvečen padlim partizanskim kurirjem in vezistom, pri kurirškovi pošti in vsakoletni kolesarski dirki v spomin na padle borce kurirje. Pripravljajo se tudi na letošnje srečanje 2. slovenske divizije VDV. Letos bodo na Gorenjskem odprli gorenjsko transverzalo kurirjev. Na Primorskem bodo med drugim odprli dvoje spominskih obeležij kurirskim postajam: P 13 na Krasu in P 4 na Smihelu pod Nanosom. Poleg tega bodo sodelovali na proslavi ob podelitvi značk za prehojeno transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije. Kot doslej bodo še bolj sodelovali z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami, zlasti z ZB NOV, domicilnim odborom pri ZP PTT, odborom vezistov NOV, odborom za transverzalo kurirjev in vezistov NOV Slovenije, divizijskim odborom, izobraževalnim PTT centrom, taborniki in Zvezo prijateljev mladine ter si prek vseh organizacij prizadevali za prenašanje izročil NOB na mlajšo generacijo.

DRAGO MIKLAVEC

KRANJ

Prizadevni kurirji NOV Gorenjske

Relejni kurirji NOV Gorenjske so bili v minulemu letu izredno delavni in prizadevni. Janez Kavčič, predsednik podobora, je na letni skupščini poudaril, da so bili kurirji navzoči na vseh krajevnih, občinskih in osrednjih spominskih proslavah ter slovesnostih. Posebno dobro so s pionirji na šolah sodelovale komisije v škofjeloški, domžalski in jeseniški občini. Pri tem je posebej poudaril sodelovanje pri Kurirškovi pošti. Na šoli Cvetko Golar na Trati so posebej organizirali pohod 60 mladih k spominskemu obeležju kurirske postaje G 15 na Ožboltu. Za komisijo domžalske občine so posebno pohvale vredna predavanja s tematiko o delu kurirjev med NOB. Izredno prisrčno je bilo sodelovanje z učenci osnovne šole Lom pod Storžičem, kjer že več let uspešno deluje Pionirski odred G 34. Kot pokrovitelji so se člani predsedstva pogosto sestajali s temi pionirji predvsem ob krajevnem prazniku septembra in na prireditvah za dedka Mraza. Pri tem je posebej pozdravil na skupščini navzočo Miro Kramarič, mentorico tega odreda z Loma, in se ji zahvalil za njena prizadevanja. Kurirji so se udeležili tudi Smuka karavanskih kurirjev, bili so na Roških smučarskih tekih v Občicah. Udeležili so se 4. srečanja kurirjev Gorenjske, ki je bilo lani 25. maja na Katarni. Predsednik Janez Kavčič je navzoče obvestil, da je zbiranje gradiva za monografijo v glavnem končano.

Kurirji NOV na Gorenjskem so bili posebno delavni pri pripravi Vodnika po vseh nekdanjih kurirskih postajah na Gorenjskem, ki bo verjetno natisnjen maja. Vodnik bo zgodovinski prikaz njihovega dela. V njem bodo tudi imena vseh padlih kurirjev na tem področju. Vodnik bodo prodajali, na vseh javkah te nove pohodne poti pa bodo žigi ter knjige za vpis. Kurirji NOV Gorenjske bodo tudi v prihodnje tako delavni kot doslej.

BRANKO BLENKUŠ

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

V oddaji Še pomnite, tovariši, ki bo na sporedu v nedeljo, 15. 4. 1984 na 1. programu Radia Ljubljane, bo tekla beseda o napadu borcev iz 2. bataljona Briško-beneškega odreda na nemško vojaško letališče Belvedere v bližini Vidma 14. marca leta 1944. Sodelujoči v oddaji bodo pripovedovali o zbiranju obveščevalnih podatkov med pripravi na to veliko akcijo, o pohodu v Furlansko nižino ter o uspešnem nočnem napadu na sovražno letališko posadko v Belvederu, kjer so uničili deset letal in se umaknili v hribe še pred prihodom nemških motoriziranih enot iz bližnjega Vidma. Pred vrnitvijo partizanov s te akcije pa so Nemci iz postojanke v Kredu napadli taborišče bataljona v Plazeh pod Stolom.

Vabila

Vabimo vse borce Jeseniško-bohinjskega odreda, člane aktiva Ljubljane in ljubljanske regije na sestanek aktiva 25. aprila 1984 ob 16. uri v prostorih Doma JLA v Ljubljani. Prosimo, da se sestanka udeležite zaradi dogovora pred zborom skupnosti borcev Jeseniško-bohinjskega odreda.

Odbor aktiva

Vabimo vse borce in borke ter svojce padlih in umrlih borcev kakor tudi predstavnike družbenopolitičnih organizacij Vipave, Ajdovščine, Nove Gorice in Tolmina, da se udeležijo slavnostne proslave 3. SNOUB »Ivana Gradnika«, ki bo dne 21. 4. 1984 ob 10. uri na stadionu v Vipavi. Če bo slabo vreme, bo proslava v vojašnici JLA.

Po proslavi bo zbor borcev brigade. Domicilni odbor 3. SNOUB Ivana Gradnika

Skupnost borcev goriškega vojnega področja vabi vse borke in borce komande goriškega, idrijskega in vipavskega vojnega področja, pripadajočih komand mesta ter ostalih enot, da se udeležijo odkritja spominske plošče komandi idrijskega vojnega področja. Ploščo bomo odkrili v nedeljo, 15. aprila 1984., ob 14. uri v vasi Gorje nad Cerknim na hiši, kjer je bila pred štiridesetimi leti ustanovljena komanda idrijskega vojnega področja.

V Gorje se lahko pripeljemo z rednimi avtobusi do Cerknega, od tam pa bodo domačini poskrbeli za prevoz do vasi.

Vaša številna udeležba bo ponovno prispevala k večji in lepši slovesnosti ob spominu na vojne dogodke ter na aktivno sodelovanje domačinov v narodnoosvobodilnem boju.

Odbor

Domicilni odbor skupnosti borcev artilerijske brigade 4. armade, ki deluje pri občinskem odboru ZB NOV Postojna, vabi na tovariško srečanje v nedeljo, 22. aprila 1984, ob 10. uri dopoldne (v Jamski restavraciji) v Postojni.

Srečanja se bodo udeležili nekdanji borci artilerijskih prekomorskih enot (težke artilerijske brigade 4. armade, artilerijske brigade 8. korpusa, artilerijske grupe 8. korpusa, pozicijske artilerijske grupe otoka Visa, artilerijskega šolskega divizion VŠ NOVJ, artilerijskih divizionov 9., 19., 20., 26. in 29. divizije, artilerijskih divizionov 1. in 2. korpusa), tisti prekomorci, ki so prišli v partizanske prekomorske enote skozi bazo NOVJ v južni Italiji ali pa so v te enote prišli iz drugih partizanskih enot v domovini.

V izvedbi kulturnega programa bodo sodelovali moški pevski zbor in godba na pihala iz Postojne, recitatorji, itd.

Vsak udeleženec tovariškega srečanja (tudi člani njegove družine in prijatelji) bo lahko kupil kupon za kosilo po ceni 350 - dinarjev v informativni pisarni (v recepciji Jamske restavracije).

Krajevna skupnost Gabrovka in druge DPO vabijo na proslavo ob krajevnem prazniku in prazniku OF, ki bo v nedeljo, 22. aprila 1984, ob 11. uri.

Ob 9. uri bo start pohodnih enot izpred osnovne šole v Gabrovki, ob 10. uri start tradicionalnega teka izpred gostilne pri Metodi, ob 10.30 oblikovanje spreveda pred osnovno šolo, ob 11. uri začetek proslave pred gasilskim domom.

Na proslavi bodo podelili priznanja OF partizanskim družinam ter krajevna priznanja.

Vabimo vse borce in aktiviste NOV, ki so delovali na tem območju, da se udeležijo proslave.

KS Gabrovka

Poziv borcem na proslavo 40-letnice organov za notranje zadeve

Organizacijski odbor za proslavo 40-letnice organov za notranje zadeve SR Slovenije poziva vse borce, ki so v letih 1944/45 opravljali dolžnosti **pokrajinskih in okrožnih načelnikov Narodne zaščite ter krajevnih poveljnikov Narodne zaščite**, naj čimprej sporočijo tele podatke:

priimek in ime, leto rojstva, točen naslov sedanjega bivališča in čas, od kdaj do kdaj so opravljali načelniško ali poveljniško dolžnost.

Podatke sporočite na naslov: Republiški sekretariat za notranje zadeve - Odbor za proslavo, 61000 Ljubljana, Kidričeva 2. ORGANIZACIJSKI ODBOR

Obvestila

Ker obstaja možnost skupnega potovanja na proslavo - srečanje borcev enot VDV, ONZ P SNOS in OZNA, ki bo 12. maja 1984 v Tacnu, prosimo borce s širšega območja Nove Gorice, ki bi želeli potovati z avtobusom, da se najkasneje do 25. aprila prijavijo z dopisnico na naslov: **Občinski odbor ZB NOV Nova Gorica, Kidričeva 9, 65000 Nova Gorica (za 2. brigado VDV)** ter s tem besedilom: »Prijavljam se za potovanje dne 12. maja iz Nove Gorice v Tacen in nazaj. Priimek, ime in naslov«. Če bo dovolj prijavljenih, bomo pravočasno objavili natančen čas odhoda in vrnitve. Cena prevoza v obe smeri bo okoli 350 dinarjev za osebo. Če ne bo dovolj prijavljenih, ne bo obvestila.

Odbor skupnosti borcev 2. brigade VDV - Nova Gorica

Občinski odbor ZB NOV Domžale poziva vse preživele borce - ranjence in druge, ki so sodelovali in pomagali v bolnišnici Triglav (Lukovi bolnici) v Kolovcu pri Radomljah, da sporočijo svoj naslov do 1. maja 1984 na: Občinski odbor ZB NOV Domžale, Ljubljanska c. 70.

Letos bo minilo 40 let, od kar so Nemci napadli in uničili bolnišnico, zato prosimo, da se udeležite slovesnosti in tako počastimo spomin na tragičen dogodek. Datum bomo objavili v TV-15. Bolnišnico bomo obnovili v velikosti 6x3 m in jo opremili tako, kot je bila pred 40. leti. Ta bo nekoliko manjša.

Vse borce bomo vabili s posebnimi vabilii, zato sporočite natančne naslove.

Občinski odbor ZB NOV DOMŽALE

Ker obstaja možnost skupnega potovanja na proslavo - srečanje borcev enot VDV, ONZ P SNOS in OZNA, ki bo 12. maja 1984 v Tacnu, prosimo kurirje s širšega območja Nove Gorice, ki bi želeli potovati z avtobusom, da se najkasneje do 25. aprila prijavijo z dopisnico na naslov: Občinski odbor ZB NOV Nova Gorica, Kidričeva 9, 65000 Nova Gorica (za 4. brigado VDV partizanskih kurirjev) s tem besedilom: Prijavljam se za potovanje dne 12. maja iz Nove Gorice v Tacen in nazaj. Priimek ime in naslov. Če bo dovolj prijavljenih, bomo pravočasno objavili natančen čas odhoda in vrnitve. Cena prevoza v obe smeri bo okoli 350 dinarjev za osebo. Če ne bo dovolj prijavljenih, ne bo obvestila.

4. brigada VDV partizanskih kurirjev Odbor za severno Primorsko - Nova Gorica

Odkritje spomenika na otoku Hvaru

Na Hvaru je od 25. novembra do 31. decembra sodelovalo v obrambi luke Hvar, Stari grad, Vrbovska in Jelša 1150 borcev Druge prekomorske brigade. V Starem gradu bodo 25. maja odkrili spomenik tej brigadi. Odbor skupnosti borcev 2. prekomorske pa v sodelovanju z odborom skupnosti borcev 1. prekomorske brigade organizira ob tej priložnosti tridnevni izlet na otok Hvar, Štiriindvajsetega maja ob peti uri zjutraj bo avtobus odpeljal iz Pirana (če bo dovolj prijav tudi iz Tolmina ali Nove Gorice) do Splita ter s trajektom na otok Hvar, kjer bo v Starem Gradu dovolj prenočišč. Naslednjega dne bo proslava ob odkritju spomenika, ogled otoka ter tovariško srečanje. V soboto, 26. maja, se bomo vrnili v Piran (Novo Gorico ali Tolmin).

Vsak posameznik bo za prevoz, hrano in prenočišče prispeval 5400 dinarjev, nosilci partizanske spomenice pa imajo popust 1500 dinarjev (brezplačna vožnja) in vojaški invalidi 1100 dinarjev (75 odstotkov popusta pri vožnji).

Prijave sprejema Slavniki Koper do 10. maja na naslov Kidričeva 44, žiro račun: 51460-601-10308. Natančnejše informacije lahko dobite po telefonu 066/22-660 in pri odborih skupnosti borcev 1. in 2. prekomorske brigade v Novi Gorici in Kopru.

Priporočajo izlet borcem 1. in 2. prekomorske brigade, svojem padlih in umrlih borcev ter vsem drugim borcem NOV in aktivistom OF.

Odbor skupnosti borcev 2. prekomorske brigade

Obletnici revolucionarnih življenjskih poti

Na razširjeni seji predsedstva mestnega odbora ZB NOV Maribor so počastili 60-letnico Francija Mrcine in Franja Kreisa. Član predsedstva Franc Rant je poudaril, da sta jubilarita, Franjo je bil rojen na Ptuj, Franci pa v Ljubljani, ob svojem 60-letnem jubileju krepko zasidrana Mariborčana. Ob najusodnejših dneh okupacije leta 1941 sta se oba v Ljubljani odzvala klicu komunistične partije, se vključila v OF in prek nje v NOB. Takrat sta imela 17 let. Franjo Kreis je nosilec partizanske spomenice 1941. Bil je borec Cankarjeve brigade in v jurišnem bataljonu 15. udarne divizije. Danes je upokojeni rezervni vojaški starešina s činom majorja. Po upokojitvi

je vedno aktiven družbenopolitični delavec v organizaciji ZB NOV Maribora in v KS Miloša Zidanška.

Frančija Mrcino so junija 1942 zaradi sodelovanja z OF odpeljali v koncentracijsko taborišče Gonars-Monigo. Ob kapitulaciji Italije je po begnil iz taborišča. V Goriških Brdih se je vključil v 1. bataljon Soškega odreda in Gregorčičevo brigado. Decembra 1943 je bil hudo ranjen in se je zdrvil v bolnišnici Franja. Po odpustu iz bolnišnice je bil dodeljen vipavskemu vojnemu področju. Leta 1944 je bil sprejet v članstvo KPS. Po osvoboditvi je opravljal odgovorne funkcije v UJV in TNZ v Ljubljani, Novem mestu, Slovenj Gradcu in Mariboru,

kjer je že 30 let aktiven družbenopolitični delavec. Franci Mrcina je s svojim delovanjem prispeval k ureditvi borčevsko-invalidske zakonodaje. Kot predsednik društva Invalid Maribor je dosegel velike uspehe na področju organiziranosti invalidov in razvoju rekreacijske in športne dejavnosti. Veliko se je trudil za organiziranje ortopedske delavnice v Mariboru. Prizadeval si je za udržitvev položaja in vloge festivala Kurirček. Razen tega je predsednik organizacijskega odbora kolesarskega maratona Pohorski bataljon. Poleg dela v Mariboru opravlja tudi odgovorne funkcije v skupščini SRS, kjer predseduje komisiji za borčevska vprašanja. M.K.

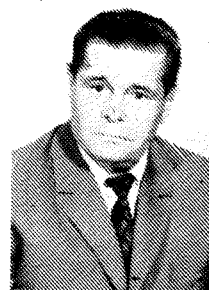
Janko Zupan

Decembra lani smo se na kranjskem pokopališču poslovili od Janka Zupana, rojenega 1927. leta v Senčurju. Med NOB je najprej delal doma, kasneje pa se je aktivno vključil v partizanske vrste. Po vojni je bil aktiven v DPO na Primorskem. Bil je podpredsednik občinskega odbora za varstvo vojnih sirot in otrok padlih borcev.

Jože Zalar

Januarja smo se v Kočevju poslovili od Jožeta Zalarja, doma iz vasi Kožek pri Cerknici. Že v prvi svetovni vojni je postal invalid. Kot naprednjak in revolucionar je bil povezan s sekretarjem okrožnega komiteja KP Slovenije, ki je deloval v ilegali. V NOG se je vključil že 1941. leta. Zaradi tega so ga Italijani zaprli. Po kapitulaciji Italije je postal aktivist na področju Notranjske.

Ivan Makovec

Januarja smo se v Ljutomeru poslovili od Ivana Makovca, rojenega 1923. leta v Stročji vasi. Bil je borec 2. tankovske brigade, ki je bila ustanovljena v ZSSR. Po vojni je bil aktiven v družbenopolitičnih organizacijah. Za službo med NOB je bil dvakrat odlikovan.

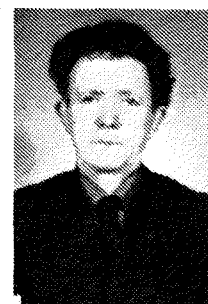
Janez Holc

Umrli je Janez Holc iz Radomerščaka pri Ljutomeru, kjer se je 1921. leta tudi rodil. Po končani šoli je delal doma na posestvu in se že takrat opredelil za napredno gibanje. Bil je član Sokola in drugih naprednih organizacij. V začetku 1943. leta so na območju Prlekije organizirali OF. Bil je prvi poverjenik OF za Radomerščak in Zerinjci. Pri njem je bila postojanka aktivistov in borcev NOB. Prejel je številna odličja in priznanja.

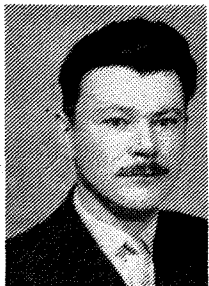
Mihael Čakš

Januarja smo se v Celju poslovili od Mihaela Čakša, rojenega pred 68. leti v Vodenovem pri Smarju pri Jelšah. Bil je čevljar in 1939. leta je bil vpoklican na odsluženje vojaškega roka. Celih šest let je preteklo, preden se je vrnil domov. Ob kapitulaciji jugoslovanske vojske so ga Nemci ujeli in odpeljali v ujetništvo. Leta 1983 je prejel priznanje OF krajevnih skupnosti Aljažev hrib.

Anton Kraje

Rodil se je 1904. leta na Andrejčem na Blokah. Za NOG je začel delati 1942. leta. Od njega smo se poslovili lani na pokopališču v Šivčah na Blokah.

Duško Zivljakovič

Rodil se je 1923. leta v Bosanskem Grahovem. V NOV je vstopil 1941. leta na področju komande mesta Drvar, udarne brigade 5. korpusa 16. udarne brigade. Bil je mitraljezec in komandir čete ter dvakrat ranjen. Od njega smo se poslovili v Beogradu.

Jožica Veble

Februarja smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od Jožice Veblove, rojene Hodnik 1914. leta v Celju. Leta 1935. je končala učiteljsko v Mariboru. Službovala je v Petišovcih, Sladkem vrhu in Ptuj. Kot napredna pedagoginja je pripadala tisti generaciji, ki je že v prvem letu okupacije začela boj za osvoboditev. Leta 1943 je bila aretirana in odpeljana v Auschwitz, pred koncem vojne pa v Ravensbrück. Po vrnitvi v domovino je delala v vzgoji mladine. Med mnogimi zadolžitvami je vrsto let uspešno opravljala dolžnost predsednice Komisije za bive politične zapornike in internirance pri RO ZZB NOV Ljubljana. Prejela je več priznanj in odlikovanj. Napisala je knjigo o strahotah v taborišču Auschwitz, ki bo tudi znanec pričala o boju, neuklonljivosti, upornosti in hrepenenju po svobodi borcev, ki so bili iztrgani iz NOB.

Stane Simonič

Januarja smo se na pokopališču na Pobrežju v Mariboru poslovili od revolucionarja in aktivista Staneta Simoniča. Med NOV je deloval na ljubljanskem okraju. Bil je dvakrat odlikovan in vojaški vojni invalid.

Lojze Komerički

V Kočevju smo se januarja poslovili od revolucionarja in predvojnega komuniste Lojzeta Komeričkega. Rodil se je 1907. leta v Grčaricah. Komaj 16-leten je bil že zaposlen v kočevski Tekstilni. Kalil se je ob prvih stankah kočevskih rudarjev. Zaradi svoje revolucionarne dejavnosti je moral pogosto menjati službo. Njegovo revolucionarno delo se je posebno krepilo po letu 1928, ko je bil sprejet v KP. Med vojno je opravljal različne politične dolžnosti in bil tudi v partizanskih enotah. Po vojni je bil najprej blagajnik v zadrugi, nato član NOO Kočevje, leta 1961. je bil upokojen kot pomočnik direktorja Narodne banke. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Viktor Pavčič

Lani smo se na kranjskem pokopališču poslovili od Viktorja Pavčiča, rojenega 1905. leta v Ljubljani. Med vojno se je takoj vključil v NOG. Od 1943. leta pa je organizirano deloval na terenu in v narodni zaščiti.

Marija Gerbec

Marija Gerbec se je rodila 1900. leta. Komaj 14 let stara je odšla v internacijo v Italijo. Po vrnitvi domov je delala na kmetiji. Ko so ji umrli starši je skrbela za dve sestri in paraliziranega brata. Maja 1943. leta je bila aretirana in odpeljana v taborišče blizu Rima. Po vrnitvi domov se je ponovno vključila v delo NOB in postala članica AFŽ. Februarja 1944. so jim požgali domačijo. Bila je odlikovana. Umrli je januarja.

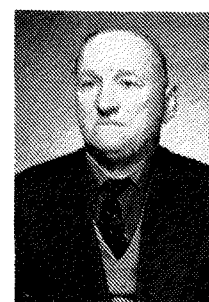
Jože Vampelj

Januarja smo se poslovili od 69-letnega Jožeta Vampelja, doma iz Nadleske v Loški dolini. Po razpadu stare jugoslovanske vojske je bil zajet in odpeljan v vojno ujetništvo v Nemčijo, od koder je skušal večkrat pobegniti. V začetku 1942. leta mu je tudi uspelo. Po vrnitvi domov se je takoj povezal z NOG. Koncem 1943. leta je odšel med partizane. Leta 1946. je bil demobiliziran kot rezervni poročnik. Prejel je več odlikovanj.

Franc Blaško

Aprila lani smo se na Predmeji poslovili od Francja Blaška, rojenega 1903. leta. Takoj po kapitulaciji Italije se je vključil v NOV. Najprej je bil pri narodni ter vojaški zaščiti, kasneje pa je bil dodeljen delavskemu bataljonu 31. divizije.

Miro Lunder

Januarja smo se poslovili od Mira Lundera, rojenega 1902. leta, kmetskega iz Malega Ubeljskega. V NOG se je vključil jeseni 1943. leta. Bil je aktivist OF. V okviru krajevnega odbora OF je aktivno in organizirano opravljal razne naloge za NOV, za kar je prejel odlikovanja. Po vojni je bil aktivni delavec v vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Matevž Mišič

V 80. letu je umrl upokojeni mizar Matevž Mišič iz Nove vasi na Blokah. Od 1942. leta je bil aktivist, po kapitulaciji Italije pa se je pridružil partizanom.

Avgust Bizjak

Na postojnskem pokopališču smo se januarja poslovili od Avgusta Bizjaka, rojenega 1897. leta v Ložem na Vipavskem. Bil je čevljar in v svojem kraju ni dobil dela. Preselil se je v Koritnice pri Knežaku in delal vse do kapitulacije Italije, ko se je priključil komandi mesta Mašun. Tudi tu je opravljal čevljarstva dela za borce.

Marija Dežman

V 92. letu je umrla Marija Dežman, po domače Morelova mama iz Velike vasi pri Moravčah. Bila je aktivistka OF. V njeni hiši je bila kurirska postaja 29 S. Njeni sinovi so bili aktivni borci NOV.

Karel Brezar

Oktober lani smo se v Kranju poslovili od Karla Brezarja, rojenega 1895. leta. V njegovi hiši so bili prvi sestanki mladih skopcev iz Strazišča in prehodno skladišče raznega tiskarskega in drugega materiala. Marca 1942. leta mu je padel sin, njega pa so zaprli. Prejel je številna visoka državna odlikovanja.

Vinko Drobnič

Skoraj bo mimo mesec dni, ko so v Sodražici pokopali enega pomembnih in zaslužnih borcev in aktivistov narodnoosvobodilnega boja, Vinka Drobniča, rezervnega podpolkovnika JLA.

Kot sin obrtnika kovača in malega kmetskega je Vinko Drobnič že v zgodnji mladosti posvetil in ves vdal boju proti fašizmu. Še ne 21 let star je že postal v tistih aprilskih dneh leta 1941 član SKOJ in takoj prevzel vrsto pomembnih nalog: opravljal je delo aktivista OF vse do vstopa v NOV aprila 1942, bojeval se je v Serčerjevem bataljonu Notranjskega odreda, v Ronkovi četi, v tretji grupi odredov. Še isto leto je bil postavljen za sekretarja rajonskega odbora OF Ribnica in kasneje podobnega odbora za Sodražico. Jeseni 1943 pa je že bil na komandi ribniškega vojnega področja. Njegovo nadaljnje vojaško delo ga je privedlo na komando letališča v Nadlesku v Loški dolini, kjer je bil referent na letališču, od tod je bil premeščen za referenta letalstva pri 4. operativni coni, dokler ni pred koncem vojne postal komisar 13. udarne brigade.

O njegovih vojaških in političnih zaslugah pričajo številna odlikovanja: red hrabrosti, red zaslug za narod, red bratstva in enotnosti, red partizanske zvezde, poleg tega da je bil nosilec spomenice in prejemnik mnogih priznanj v povojnem času, med njimi srebrnega znaka OF.

Posledice, ki sta jih pustila naporno delo med vojno ter huda bolezen, so pretrgale njegovo aktivno vojaško delo po vojni. Toda tovariš Drobnič se je z vsem žarom posvetil političnemu delu, pa je kot upokojenec opravljal vrsto raznih funkcij, kjer je pokazal veliko mero zavesti. Vse do zadnjega dne je kljub vse hujši boleznimi snoval in koval načrte o prihodnjem delu. Zato je bila bolečina njegovih tovarišev in soborcev ob njegovi smrti toliko večja in zato bo spomin nanj pri vseh, ki so ga poznali in z njim sodelovali med vojno in po njej, ostal trajen. Njegov pogum in bojevitost pa bosta dajala navdih vsem, ki nadaljujejo njegovo delo.

Iz poslovilnega govora člana domicilnega odbora Ribniške čete Staneta Nosana

Franc Velikonja

Januarja smo se poslovili od Francja Velikonje, rojenega 1906. leta. Leta 1943 je bil vpoklican v italijansko vojsko na Sardinijo in Sicilijo, kjer so ga ujeli Američani in poslali v Afriko. Priključil se je 3. prekomorski brigadi, s katero je prišel v domovino.

Anton Ljubič-Zidar

Pred dnevi smo se poslovili tudi od njega: prvoborca, prijatelja, tovariša. Z žalostjo smo ugotovili, da se prapor 2. grupe odredov prepogosto sklana nad grobovi njegovih borcev. Tudi od Zidarja se je poslovil prezgodaj. Bil je, čeprav že pred leti upokojen kot polkovnik JA, dejaven med borci, v njegovi občini, v stroki, do zadnjega. Prapor Druge grupe, ki se je oblikovala v Prvo slovensko brigado ravno v teh dnevih pred 42 leti, se je tako

poslovil od borca, ki je odgovorno nosil njeno slavo in ugled od nastanka do žalostnega dne njegove smrti.

Kot dober borec je zgodaj poleti 1942 postal komandir voda. Na vsem dolgem pohodu Grupe je bil nato komandir posebnega voda. Ta posebni vod je prevzemal najbolj odgovorne naloge. Z borci je bil povsod, kjer je bilo potrebno prevzemati največjo odgovornost. Ko smo borci videli, da

mimo nas hiti Zidarjev vod, smo vedeli, da bo potrebno prebiti zasedo. Zidarjev vod je med borci postal pojem za hrabrost, zanesljivost in varnost.

Na Dobrovljah v Savinjski dolini, ko je večina borcev mislila, da je tam konec pohoda Grupe, je Zidar postal komandir čete, ki je kasneje v okviru Kozjanskega bataljona delovala na Kozjanskem in Bizelskem do konca poletja 1943. Razveselili smo se ga v četi kot novega komandirja. Komisarju čete in borcem je bil zgled v

premagovanju težav in ob tem vsakemu posebej prijatelji. Pod njegovim vodstvom je četa spomladi 1943 opravila vrsto pomembnih akcij, ki so vrnila zaupanje prebivalstvu Kozjanskega, dvignila bojno razpoloženje med borci.

Kot izkušenega komandirja je njega in desetino borcev 2. grupe nato popeljala pot spet na Dolenjsko. Tam se je priključil Šlandrovi brigadi, nato mu je bila zaupana dolžnost v VDV. Od komandanta bataljona je kasneje postal komandant 1. VDV brigade in kot tak je

vkorakal v osvobodeno Ljubljano. Doživel je tako srečo in priznanje, ki bi ga bil vesel vsak borec.

Zidar ni bil komandir ali komandant, ki bi vplival na borce z grozljivim glasom, s komandantskim videzom, z držo. Vplival nam je zaupanje z osebnim zgledom, z mirnim pogledom in glasom, s hitrimi odločitvami. Zidar je dal povelje in sam takoj krenil v napad.

Tudi v povojnem času ga poznamo predvsem kot zavzetega, delavnega, vendar mirnega tovariša, ki je vedno delal, ne

da bi bil v ospredju. Na tribune ni rad stopal, javno ni rad govoril, o svojih dejanjih pa sploh ne. Ko so delili priznanja, je ostal v ozadju. Zato bomo morali preživeli borci o njem še marsikaj povedati in napisati. Obdolžili se bomo njegovemu spominu s tem, da bomo v celoti oživili njegov lik. Bil je tak, da bi ga še potrebovali, tudi in še posebno v današnjem času. Saj se s svojim strokovnim delom in iskušnjami stal do zadnjega v istih vrstah z mlajšimi generacijami.

Božidar Gorjan-Bogo

Milko Brožič-Mali

2

Ob 40-letnici 1. slovenske
artiljerijske brigade

Grmite topovi

Najmočnejši topniški ogenj smo usmerili na Zafaro in Cvibelj, pozneje pa na farno cerkev, ki je bila utrjeni steber sovražnikovega odpora. Ta večdnevna akcija je samo še potrdila upravičenost večje artiljerijske enote, ki naj ne bi bila ozko organizacijsko in operativno vezana na delovanje te divizije, ampak bi se uporabljala za posamično podporo (ognjeno) tudi drugim divizijam ali korpusu v celoti, v prihodnje pa na celotnem operativnem prostoru NOV in POS. Za uspešno podporo pri akciji na Žužemberk je topničarje pohvalil Glavni štab NOV in POS ter izdal odredbo o formiranju brigade. Šestega maja 1944. leta smo borci brigade v suhokrajinski vasi Lašče zaprisegli, da bomo s topovi ravnali našo pot do končne osvoboditve. Časa za druge slovesnosti nismo imeli, ker smo hoteli že tako strnjeni in močni v nove akcije. Zato smo slovesno proslavili ta dogodek mesec dni kasneje v Dolenjskih Toplicah, kjer se ga je poleg ostalih udeležil tudi Franc Leskošek-Luka.

Prva SAB je bila tedaj največja artiljerijska enota v partizanskih vrstah. Bojna pot naše brigade je bila izredno pestra. Od 50 večjih napadov in akcij, v katerih je brigada sodelovala, jih bom omenil nekaj z območja Dolenjske, kjer so jo ljudje imeli za svojo in jo imenovali »naš divizion«. To so bili napad na že omenjeni Žužemberk, nato na Trebnje, Mirno peč, Trzin, Stično, Stražo, Kočevje, Štampetov most na Notranjskem in pri obrambi osvoboje-

Prihod topništva na položaj za napad na Ribnico na Dolenjskem. Górska havbica 75/18 mm M 34 (Vidmarjeva) s konjsko vprego na Mali gori 8. aprila 1944. leta

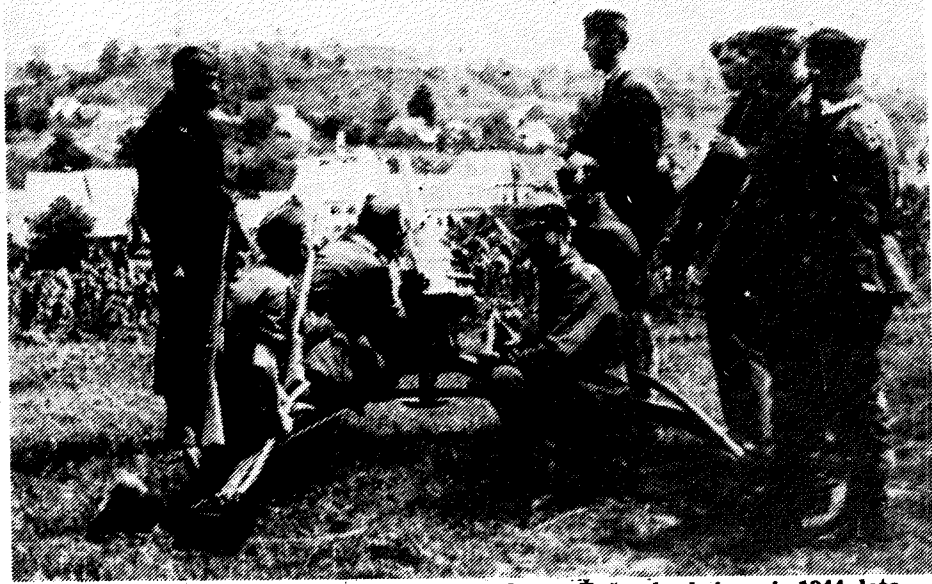

Slovesni mimohod enot ob ustanovitvi 1. slovenske artiljerijske brigade - Lašče v Suhi krajini 6. maja 1944. leta

nega ozemlja Bele krajine ob vdoru približno 4000 nemških vojakov (čerkezov). V teh akcijah smo izstrelili okrog 15.000 topovskih nabojev. To ni malo za hude razmere preskrbe, v katerih je delovala partizanska artiljerija. Brigada je bila tako rekoč »stalno obkoljena«, in zato brez varnega zaledja, ki bi ga potrebovala kot posebna enota. Zato smo se morali izuriti tudi kot pehotna enota, čeprav smo imeli v sestavi že pehotni bataljon za zaščito. Tako je bila brigada dovolj samostojna na svojih pohodih in v akcijah, ki so bile zaradi tako okorne tehnike usmerjene na komunikacije. Ko pa so topovi za krajši čas mirovali, skriti na Gorjancih, v Rogu, na Notranjskem ali drugod, smo se vsi prav tako uspešno postavili po robu sovražniku z lahkim pehotnim orožjem. Tudi naši borci so se v mnogih bojih izkazali kot hrabri jurišarji in bombaši.

Brigada je bila kot velika in složna družina. V njej so bili borci iz vse Slovenije, nekaj iz drugih predelov Jugoslavije, Rusov in drugih narodnosti, kar je še bolj poudarjalo bratstvo in enotnost ter potrebo po skupnih naporih v boju proti fašizmu. Tovarištvo, medsebojno zaupanje in pomoč so bile odlike borcev, komandirjev in komisarjev. Včasih, ko so pri napornih pohodih in vlekah omagali konji, borci niso, kajti top je moral tudi z nadčloveškimi napori na položaj, čeprav do njega ni bilo poti. S trdno vero v zmago in boljši jutri smo v tako hudih razmerah premagovali težave. To bi lahko danes v poduk mnogim omahljivcem, ki ne zaupajo vase in v moč ljudskih množic. Našo zavest pa je še razvijala in plemenitila komunistična partija. Tudi za ceno življenja smo bili pripravljeni vztrajati do konca - do svobode. Zavedali smo se, da brez žrtev ni zmage. Zato to in tako krvavo pridobljeno svobodo cenimo bolj kot punčico svojega očesa. Mladina pa naj bi na teh temeljih dograjevala socialistično samoupravno skupnost slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov kot edino alternativo naše neodvisne trdne in varne prihodnosti.

Po vojni je bil izvoljen Stalni odbor borcev (sedaj Skupnost borcev) 1. SAB. Ta odbor je do sedaj opravil veliko za zgodovino pomembnih nalog. Čeprav je bira precejšnja in razno-

Topničarji 18. divizije pred Zafaro ob napadu na Žužemberk 4. maja 1944. leta

vrstna, ni mogoče na tako ozkem prostoru opisati vse, zato bom omenil samo najpomembnejše.

Izdal je monografijo Prva slovenska artiljerijska brigada. Z aktivno udeležbo pri razvijanju in prenašanju izročil NOV na mlado generacijo si je pridobil mnoga priznanja. Najvišja so podelitev domicila brigadi v Novem mestu, enoti JLA, ki nadaljuje izročila partizanskih topničarjev v Sloveniji. Osnovna šola Prevole v Suhi krajini in pionirski odred šole nosita ime brigade. Označeni so vsi pomembni kraji na brigadni bojni poti, predvsem pa postavitev veličastnega spominskega topa padlim topničarjem na Jami pri Dvoru in postavitev topa pred Osnovno šolo 1. SAB na Prevolah. Za potrebe Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani in potrebe odbora je izdal 2 albuma fotografij iz življenja in bojev brigade, kar je edinstven primer.

(se bo nadaljevalo)

Predstavitev Poti spominov NOB v občini Domžale

Mimo 53 pomnikov NOB

Pogosto pišemo o pohodih po partizanskih poteh. Vezani so na pomembne datume iz narodnoosvobodilnega boja, na kraje in boje in na krajanje, ki so pomagali partizanom. Največkrat se na takšnih poteh znajdejo mladi, med njimi pa je ponavadi tudi kakšen borec, ki pot in dogodek dobro pozna in na mladi rod prenaša izročila naše polpretekle revolucionarne zgodovine. Niso pa vsi pohodi mladinski. Da ne omenjamo »na Porezen«, »na Stol« - ena takšnih poti, ki je namenjena tako mlajšim kot starejšim, je Pot spominov NOB v domžalski občini. Z občinskega odbora ZZB NOV Domžale so nam jo takole predstavili:

Pot spominov NOB občine Domžale je bila občanom domžalske občine predstavljena 23. maja 1980. V tem obdobju je to pot prehodilo 728 pohodnikov, ki so jo v celoti prehodili 1098-krat. To pomeni, da se številni pohodniki radi vračajo na to pot. Zanimanje zanjo je veliko, tako pri ljudeh občine Domžale kakor tudi iz sosednjih in bolj oddaljenih občin, kot so na primer Maribor, Celje in druge. Pot spominov NOB je prehodilo že tudi večje število pohodnikov iz SR Hrvatske.

Na vseh enajstih kontrolnih točkah je v pisne knjige vpisanih približno 2000 do 3200 pohodnikov in je do sedaj prodanih 6000 vodnikov. Domžalska Pot spominov NOB je zanimiva in primerena za mlajšo in starejšo generacijo. Prirejena je za enodnevne, večdnevne izlete in šolske ekskurzije. Na pot se podajajo odrasli občani različnih starosti, različnih poklicev in socialnih struktur. Vse več je na poti organiziranih skupin pohodnikov iz delovnih in drugih organizacij, zlasti planinskih. Pohodov se udeležujejo celotne družine, nekoliko pohodov pa so organizirale tudi nekatere osnovne šole za svoje učence. Prvačita Osnovna šola Jurij Vega iz Moravč in Osnovna šola Kamniški bataljon iz Stranj v občini Kamnik.

Zakaj je domžalska Pot spominov NOB tako zanimiva in priljubljena?

Pot je primerna za hojo v vseh letnih časih, tudi pozimi, pozno jeseni ali spomladi, ko so planinske poti v višjih legah še zasnežene in nevarne. V posameznih letnih časih ponuja veliko raznovrstnih užitkov. Čudoviti so razgledi na Kamniške planine, Julijce in Karavanke. Nič manj užitkov ne dajejo razgledi na dolino reke Save,

Moravsko in del Tuhinjske doline, Črni graben in na ravninska središča z industrijskimi objekti.

Pot poteka po obrobju občine Domžale v dolžini okrog 110 kilometrov, po hribovitem in delno ravninskem zemljišču na nadmorski višini med približno 300 in 900 metri. Vsak jo lahko prehodi v štirih enodnevnih etapah. Pohodnik na poti zanesljivo doživi veliko lepega in ostanejo prijetni spomini. Seznani se s kraji in spozna veliko prijaznih ljudi.

Pot spominov NOB je izredna priložnost za utrjevanje in preskus telesne sposobnosti. S prehojeno Potjo spomi-

na tej poti nadrobneje seznanijo z zgodovinskimi dogajalnimi na tem območju, kjer je svoja mlada življenja žrtvovalo skoraj 1000 žena in mož za lepši danes.

Eden od poglavitnih namenov organiziranja pohodov po Poti spominov NOB občine Domžale je bila želja, da se mladina in vsi drugi udeleženci te akcije čimbolj seznajajo z velikim deležem prebivalstva sedanje domžalske občine v predvojnem revolucionarnem gibanju in z izjemnim razmahom narodnoosvobodilnega boja na vseh območjih današnje domžalske občine, ob tem pa spoznajo njene naravne lepote, zemljepisne in gospodarske posebnosti ter del bogate kulturne dediščine.

Pohodnik po Poti spominov NOB občine Domžale si mora priskrbeti Vodnik, ki ga za 60,00 dinarjev lahko dobi pri Mladinski knjigi v Domžalah ali v Ljubljani, pri Planinski zvezi SRS, ali Planinskem društvu Ljubljana

Pohod mladine po poti partizanskih enot v občini Domžale

nov NOB občine Domžale se vsak seznani s celotnim domžalskim občinskim območjem. Spozna pa tudi del tistega, kar se je na tem območju dogajalo v letih 1941-1945. Pot vodi mimo 53 pomnikov: spomenikov in drugih spominskih obeležij, ki živo spominjajo na vojne grozote v času okupacije. Pot vodi skozi kraje, kjer so domačini med NOB dajali partizanom zavetje in hrano, skozi kraje, kjer so padale nedolžne žrtve za našo svobodo, kjer so se odigrali najhujši boji, in kjer je okupator delal najhujša nasilja in krvave zločine. Pohodniki se

matica v Ljubljani, lahko pa tudi pri ZZB NOV Domžale. Vodnik je zanesljiv spremljevalec pohodniku. Na vseh 19 kontrolnih točkah dobijo žige, na enajstih kontrolnih točkah pa se pohodnik vpiše v vpisno knjigo.

Udeleženci pohoda prejmejo za del ali vso prehojeno Pot spominov NOB občine Domžale osnovne in spominske značke. Spominske značke podelijo dvakrat na leto na skupnih srečanjih pohodnikov.

OBCINSKI ODBOR ZZB NOV DOMŽALE
Komisija za Pot spominov NOB

Zavzeto o obveznostih do pionirjev

V Predvoru pri Kranju so se 6., 7., in 8. aprila zbrali predsedniki občinskih svetov Zveze pionirjev na tridnevni seminar. Vabljeni so bili tudi mladinci iz občinskih konferenc ZSMS. Seminar, ki ga je organiziral Svet Zveze pionirjev Slovenije v okviru Zveze prijateljev mladine Slovenije je ponudil zanimive teme za razpravo in tudi za premišljanje, ne le za ure seminarja. V petek so začeli z aktualnimi družbenopolitičnimi vprašanji in položajem mlade generacije, v soboto je bilo na vrsti podružljanje vzgoje in izobraževanja kot priprava na problemsko konferenco ZPMS o mentorstvu. Pogovarjali so se tudi o uresničevanju programa 13. Jugoslovanskih pionirskih iger pod geslom »Pionirji, veselo na delo!« in s tem v zvezi o proizvodno-tehnični vzgoji pionirjev ter o akciji zbiranja in gojenja zdravilnih zelišč. Predvsem je vse zanimala gradnja Doma pionirjev pod partizanskim Rogom.

V nedeljo dopoldne sta Fran-

ci Kržan in Lijana Kalčina-Srhom, oba z republiškega sveta ZPS, predstavila obveznosti in naloge občinskih svetov ZP, izhajajoče iz programskih

pridobivanje znakov partizanskih enot, medrepubliška srečanja pionirjev in tudi na pionirske delovne brigade niso pozabili.

Pogovarjali so se tudi o pionirskih delovnih brigadah

izhodišč ZPJ. Med aktualnimi programskimi nalogami občinskih svetov in republiškega sveta ZPS so bili na rešetku kurirčkova pošta, zgodovinski krožki, zbor pionirjev Jugoslavije v Trbovljah, akcija NNP,

Razprave so deloma potekale po skupinah, deloma kot plenarno zasedanje. Strokovnjaki, ki so sodelovali na seminarju, so znali marsikaj pojasniti.

Živa Drole

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

MATEJA NOVAK, 5. a
OŠ Danile Kumar
Ljubljana

***Ponosno in
budno s
kurirčkovo
torbico***

Še nekaj o našem nagradnem natečaju Bogo Flander-Klusov Joža. Ko smo se že ball, da se nam letos ne bo nihče oglasil, saj je 1. maj pred vrati in rok se izteka, so začeli prihajati prvi odzivi. Mi pa jih pričakujemo še več! Prav tako še vedno čakamo na vaše prispevke o delu za našo praznično številko. V obliki ankete med sošolci in odraslimi smo rekli, kajne? Dragi naši mladi dopisniki, računamo na vas!

Živa

Končno pionirska oddaja Radia Brežice!

Že pred leti smo izrazili željo, da bi imeli tudi mi v posavskem koncu svojo radijsko oddajo. Odgovorili so nam, da žal ni denarja zanjo. Škoda, da ga zmanjka zmeraj pri najmlajših!

Pred dnevi pa smo dobili sporočilo, da bo prva oddaja stekla že 10. aprila. Zelo smo je veseli! Naši dopisniki bodo pošiljali poročila o vsem, kar se bo dogajalo na šoli in v kraju. Pomagali bomo, kolikor se bo

dalo, samo da bo oddaja zaživel. Žal še nima svojega imena. O vsem bomo sporočili še pozneje. Zdaj ji lahko samo zaželimo srečen začetek in dolgo življenje! Vse pionirje pa prosimo, da uredništvu pomagajo s svojo aktivnostjo in predlogi, ker bo to oddaja vseh nas in za vse nas!

SABINA KUKOVICA, 8. r.
nov. krožek, OŠ Artiče

**Takole pred-
stavlja nosilce
kurirčkov tor-
bice Tatjana
Šoštarič, tret-
ješolka iz
osnovne šole v
Veliki Nedelji**

Kakor že vrsto let doslej se bo tudi letos zbralo pred spomenikom na Zaloški cesti v Ljubljani več tisoč ljudi (Foto: Nace Bizilj)

Ob dnevu železničarjev

Praznovali bomo delovno

V nedeljo, 15. aprila, bo minilo štirinšestdeset let, odkar so revolucionarni železničarji, ki so jih vodili komunisti, razglasili splošno železničarsko stavko. Ta je bila izraz revolucionarnega vrenja v okviru splošnega evropskega delavskega gibanja za nov družbeni red in boljše življenje delovnih ljudi. Pred štirinšestdesetimi leti pa je tovariš Tito razglasil ta dan za praznik železničarjev Jugoslavije.

Osrednja slovesnost ob dnevu železničarjev v Sloveniji bo 13. aprila pred spomenikom na Zaloški cesti v Ljubljani. Slavnostni govornik bo predsednik slovenskih sindikatov Marjan Orožen. V Festivalni dvorani v Ljubljani bodo slovesno podelili zlate značke za tridesetletno neprekinjeno delo na železnici 341 delavcev ŽG Ljubljana.

Po vseh večjih železniških središčih bodo podelili srebrne in bronaste značke za dvajset in desetletno neprekinjeno delo na železnici. Srebrne značke bo prejelo

479 delavcev, bronaste pa 778 delavcev.

Posebej velja opozoriti tudi na množični pohod planincev železničarjev, znan pod imenom »Štampetov most«, ki ga letos že četrty organizira planinsko društvo Železničar v sodelovanju z aktivom borcev ŽG, borci 14., 15. in 18. divizije ter mladinski literarni in likovni natečaj »Bogo Flander-Klusov Joža«, ki ga je letos že

dvanajstič razpisalo ŽG Ljubljana. Slovesno bodo obeležili tudi 35-letnico ustanovitve Železniške elektrokovinarske šole v Ljubljani. V okviru praznovanj ob dnevu železničarjev potekajo tudi nekatera športna tekmovanja.

Osrednja jugoslovanska proslava ob dnevu železničarjev je bila letos v Nišu. Na njej so podelili tudi petnajstoaprilске nagrade, najvišje priznanje jugoslovanskih železnice. Iz Železniškega gospodarstva Ljubljana so nagrade dobili Mostovna Ljubljana, ki letos praznuje 50-letnico ustanovitve, tozda za transport Ljubljana-Moste, tozda za vzdrževanje lokomotiv Maribor, Franc Hočevar, Anton Brodnjak in oktet bratov Pirnat.

B. K.

Vse se veseli pomladi (?) – odmrznitve...

To je seveda starinska, nesodobna, starokopitna itd. pesem: »Pomladi vse se veseli...« Kdo pa danes še opeva pomlad, kdo si drzne biti »romantičen«? Nekdaj je bila »naredničnost« nekakšna pesniška moda. Sicer pa stvarnost, resničnost ni bila nikdar kdovekak v časih – ne v leposlovju, kaj šele v gospodarstvu ali »v praksi«. Mislim, da je tudi danes nihče ne opeva, najmanj pa tista sedanja »umetnost«, ki je »podresnična« ali podtalna, čeprav doživlja, vsaj pri nas, veliko pomlad, ne le kot stranski in pasjevovalni napisi (pravijo: grafiti). Pripombe ni nobene, nihče ne upa ugovarjati, da je neumnost temeljna človeška pravica. Kdor pa se veseli pomladi kot preživel kozel, okostnjak ali fosil, naj to vsaj skrije. Bolj sodobno bo, če bo prepeval zdaj tako pereče lajanje o odmrznitvi cen.

Veseli se, veselimo se, veselite se itd. torej odmrznitve cen! Po tako dolgi, strašni zimi, ki bi se menda morala začeti že (!) lani 23. decembra, kar se seveda ni moglo popolnoma uresničiti ali kar pomeni, da smo zimo preživeli (seveda, mrtvi ne štejejo!) kljub uradni zamrznitvi ali neuradnemu ogrevanju. Venomer smo, kajpak, lajnali, kakšna nezasišana nesreča so zamrznjene cene kot vzrok vseh mogočih in nemogočih kriz, splošnega zastoja, pomanjkanja surovin in blaga, vzrok vseh izgub – sicer pa dobro poznate note za to našo, »evropsko« popevko. Koliko smo zaradi tega pametnejši ali še bolj zmedeni (če je to sploh mogoče), nas zdaj ne zanima; poglavitno je, da se zmagoslavno veselimo odmrznitve, ne glede na to, kaj nam bo prinesla.

Potem bomo, kajpak, spet obrnili gramofonsko ploščo (izražajmo se sodobno!) ali »prižgali bomo zeleno luč« za novo vesoljno zabavljanje in tarnanje. Kakšnega novega besednega zaklada ne bomo potrebovali in bomo lahko preklinjali po starem, kakor že toliko prejšnjih let, n. pr.: »Prekrito divjanje cen!« Iskali bomo krivce kot s prižgano trsko sredi belega dne, kdo navija cene, kdo se ne drži »sporazumov in dogovorov«, kdo »krši poslovno moralo«, kdo ne bere Uradnega lista in sploh ne ve, da so pri nas veljavni tudi nekakšni zakoni, in sicer zato, da bi jih (celo!) spoštovali...

Ni treba še ugibati in naštevati, kaj vse bomo počenjali; ni niti zanimivo, da bomo vsaj nekateri, krivoverci, preklinjali odmrznitev, če bomo spričo draginje še imeli sploh kaj sape. Prepustili pa bomo razpravo tistim večnim odrešenikom naroda in milega ljudstva, tistim, ki se za vsako obdobje znova prelevijo, tako da n. pr. zdaj dolžijo ustavo (!) vseh nesreč, zmed, izgub in pogube. To dokazujejo tako vneto, kakor da je ustava napisana kot spored (program) bližnjega sodnega dne. Tako natančno vse to vedo, kakor da so sami napisali osnutek (»scenarij«) za to »nesrečno« ustavo. Res je hudo na svetu, ker je laže zamrzniti cene, kot pa te naše odrešenike!

efes

Rezervni vojaški starešine v združenem delu

Zveza rezervnih vojaških starešin Slovenije že nekaj let posebej skrbi za delovanje rezervnih vojaških starešin v združenem delu. Konkretno vključevanje RVS v uresničevanje nalog gospodarske stabilizacije, skrb za boljše in aktivnejše delovanje delavcev na samozagratnem področju ter usposabljanje za naloge SLO in družbene samozagratne v različnih razmerah so pomembne naloge, ki jih RVS opravljajo prek aktivov RVS, eni od metod dela RVS v združenem delu. Znanje s področja obrambe, varnosti in samozagratne so dolžni RVS nenehno utrjevati, ga prenašati na delavce ter spodbujati aktivnosti, ki so pomembne za izvrševanje nalog na obrambnem in samozagratnem področju v temeljni organizaciji združenega dela.

To je bila ena od osrednjih tem pogovora v delovni organizaciji BELT v Črnomlju. Udeležili so se ga predstavniki aktivna RVS iz BELT-a in skupina iz republiške konference ZRVS Slovenije, ki jo je vodil predsednik Janez Japelj. Ob tej priložnosti je predsednik izročil predstavniku DO BELT plaketo Zveze rezervnih vojaških

starešin Jugoslavije, ki jo je dodelilo predsedstvo zvezne konference ZRVSJ za izjemen prispevek k uspehu pri delu ZRVSJ, krepitvi SLO in družbene samozagratne, razvoju in uveljavljanju v družbi, zlasti v združenem delu.

Že leta 1976 so družbenopolitične organizacije in sa-

ganov iz vrst aktivnih RVS iz BELT-a. Dosedanji rezultati so med drugim tudi plod razumevanja organov in vodstva delovne organizacije ter spoznanj, da sta SLO in družbena samozagratna sestavni del življenja, dela in samoupravnih interesov vsakega delavca.

Člani aktivna RVS v BELT-

moupravni organi DO BELT podprli pobudo za ustanovitev aktivna RVS v tej delovni organizaciji. Aktivno delo članov ZRVS v vseh okoljih, uspešne akcije NNNP, usposabljanje pripadnikov civilne in narodne zaštite in drugih oblik delovanja na področju SLO in družbene samozagratne so se pokazale tudi zunaj delovnega okolja, saj je večji del vodstva OK ZRVS Črnomelj in njenih or-

u so s svojim delom in uspehi opozorili nase. Zaupane so jim odgovorne naloge v samoupravnih organih, na področju družbenopolitičnega dela, zlasti pa na področju SLO in družbene samozagratne tako v delovni organizaciji, v krajevnih skupnostih in v občinah. Pri tem pa rezervni vojaški starešine iz BELT-a ne zanemarijo svojih obvez in dolžnosti v svojih krajevnih organizacijah. V. Š.

Šolsko tekmovanje »Tito-revolucija-mir«

Na Srednješolskem centru tehniško-pedagoške usmeritve v Murski Soboti je Koordinacijski svet Zveze socialistične mladine v sodelovanju z novinarskim krožkom organiziral letošnje šolsko tekmovanje mladih v znanju »Tito-revolucija-mir«, ki v okviru Zveze socialistične mladine Jugoslavije poteka pod delovnim naslovom »Od Ljudske fronte do Socialistične zveze«.

Na šoli srednjega usmerjenega izobraževanja je bilo razdeljenih okrog 50 izvodov gradiva, za tekmovanje se je prijavilo 40 tekmovalcev, a na dan tekmovanja je svoje znanje preskušalo 21 učencev (od 1.800 učencev, kolikor jih je na SC TPU v M. Soboti). Čeprav je po merilih zveznega tekmovanja na kvizu znanja preskus posameznikov, so na šoli upoštevali tudi ekipne uvrstitve posameznih oddelkov oziroma petih osnovnih organizacij ZSMS, ki delujejo, združeno v koordinacijskem svetu ZSMS na šoli.

Najboljši posamezniki so prejeli pisna priznanja ter knjižne nagrade, po trije iz vsake osnovne organizacije ZSMS pa so si pridobili pravico sodelovanja na občinskem tekmovanju 6. aprila letos. Rezultati: 1. mesto z 62 točkami Zlatka Kardoš iz 3. P3, 2. mesto s 60 točkami Majda Korpič iz 3. P3 in 3. mesto z 59 točkami Darja Žižek iz 2. P1. Pravico nastopa na občinskem tekmovanju pa so si pridobile ekipe teh oddelkov: 3. P3, 2. P1, 2. K3, 1. P2 in 1. T2.

F. M.

Vsi na kolo za zdravo telo

V počastitev praznika dela in osvoboditve mesta Ljubljane prireja mestna zveza društva upokojencev Ljub-

trov in ne bo zahtevna.

Vsi, ki se boste prijavili, se zberite 5. maja 1984 ob 8.30 pred poslopjem Integrala v

Kolesarji – upokojenci iz Ljubljana Šiške čakajo na start

ljane 5. maja letos kolesarsko tekmovanje. To prijateljsko množično trim kolesarstvo bo potekalo na progi Smlednik-Vodice-Smartno-Tacen. Cilj bo v Vikrčah. Proga bo dolga 16 kilome-

Šiški. Kolesarje bo vodil Mirko Bajec. Želimo, da bi kolesarji tekmovali vsako leto v tem spomladanskem mesecu.

Vinko Boveon

Naših 45 let

Srečanje ljudskih pevcev, godcev in plesalcev v Beltincih

Kulturno umetniško društvo je 24. marca 1984 zaokrogilo 45-letnico delovanja svoje folklorne skupine s pripravo ljudske kulturne prireditve v prostorih beltinske osemletke »17. oktober«, na njej pa so nastopili ljudski godci, pevci in plesalci iz Markovca pri Ptuj (KUD »Anton Strafela«, ki je lansko leto tudi praznovalo 45-letnico dela svojih folkloristov), iz Sel na Koroškem v Avstriji (KPD »Planina«) in domačini. Bilo je torej spet srečanje starih znancev z vsakoletnih folklornih festivalov v Beltincih, kjer so v minulih trinajstih letih Korošci nastopili petkrat, a Markovčani osemkrat.

Sicer so beltinski folkloristi praznovali že lani, kajti

folklorna skupina deluje že od leta 1938. Večer ljudskih pesmi, plesov in glasbe je navdušil številno občinstvo, predstavnik Zveze kulturnih organizacij Slovenije in njenega Združenja folklornih skupin Slovenije tovariš Andrej Košič pa je predal številna priznanja oziroma častne znake: Prekmurski bandi »Kociper-Baranja« bronasto plaketo, njenim članom Mišku Baranji, Janezu Kocipru in Jožetu Kocipru zlate znake za 45-letnico delovanja, Antonu Rajnarju za 30-letnico in Rudiju Horvatu za 10-letnico igranja v skupini. Za 10 let plesanja v folklorni skupini so srebrne znake prejeli Janez Hartman, Anton Tivadar ter za 5-letnico plesanja Zlatka Hozjan-Hor-

vat, Marija Peterka, Marjan Maček, Mihael Sušec, Milan Zrinski, Valerija Žalig in Judita Zver, Vodja folklorne skupine Boris Žalig ter predsednica KUD Beltinci, Milica Šadl pa sta prejela znake oziroma priznanje za izredne zasluge pri organiziranju in vodenju folklorne dejavnosti v tem delu severovzhodne Slovenije.

Mladi rod nadaljuje tradicijo svojih staršev in dedov pokrajine ob Muri, kajti sedaj pleše že četrta generacija plesalcev, od skupine mlajših in starejših folkloristov v osemletki, do folklorne skupine starejših mladincev, na festivalih pa se jim pridružijo še starši in plesalci veterani. Skoraj ni hiše v Beltincih, kjer ni doma eden izmed folkloristov. To pa je dober obet za prihodnje, ko bi se naj plesna tradicija ohranila še vnaprej, kakor tudi že dobro uveljavljen vsakoletni festival folklore avgusta v Beltincih.

Filip Matko

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vaši Občici v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičom

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – npranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35